T.C.

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

KAMU HUKUKU YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

İDARİ İŞLEM OLARAK ASKERİ ÖĞRENCİLERE VERİLEN DİSİPLİN CEZALARI

HAZIRLAYAN

MUSTAFA ERTUĞRUL BÖLÜKBAŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

PROF.DR. MEHMET EMİN AKGÜL

ANKARA - 2024

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORİJİNALLİK RAPORU

Tarih: 04.04.2024

Öğrencinin Adı, Soyadı	: Mustafa Ertuğrul BÖLÜKBAŞ
Öğrencinin Numarası	: 22020153
Anabilim Dalı	: Kamu Hukuku Anabilim Dalı
Programı	: Kamu Hukuku Tezli Yüksek Lisans Programı
Danışmanın Ünvanı/Adı, Soyadı	: Prof.Dr. Mehmet Emin AKGÜL
Tez Başlığı	: İdari İşlem Olarak Askeri Öğrencilere Verilen Disiplin Cezaları

Yukarıda başlığı belirtilen Yüksek Lisans tez çalışmamın; Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç Bölümünden oluşan, toplam 111 sayfalık kısmına ilişkin, 04.04.2024 tarihinde tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %16'dır. Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç

2. Alıntılar hariç

3. Beş (5) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

"Başkent Üniversitesi Enstitüleri Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Usul ve Esaslarını" inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Öğrenci İmzası:

ONAY

Tarih: 04.04.2024

Prof.Dr. Mehmet Emin AKGÜL

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam boyunca desteğini esirgemeyen, değerli fikirleriyle bana yön veren, bilgi ve tecrübelerini aktaran değerli hocam Prof.Dr. Mehmet Emin AKGÜL'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Her zaman yanımda olan, koşulsuz sevgi ve desteklerini daima hissettiren ve varlıklarından güç aldığım sevgili anneme, babama ve kardeşlerime, hayatıma girdiği günden beri desteğiyle ve sevgisiyle bana güç veren, her zaman ve her koşulda yanımda olan sevgili eşime teşekkür ederim.

ÖZET

Mustafa Ertuğrul BÖLÜKBAŞ, İdari İşlem Olarak Askeri Öğrencilere Verilen Disiplin Cezaları, Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Tezli Yüksek Lisans Programı, 2024.

İdare, iradesini idari işlem kanalıyla açıklar. İdari işlemlerden bir tanesi idari yaptırımlardır. Türk Silahlı Kuvvetleri bünyesinde subay veya astsubay olmak üzere eğitim ve öğretim gören askeri öğrenciler bulunmaktadır. Askeri öğrencilerin Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından getirilen kurallara uymamaları durumunda disiplinsizlik meydana gelmektedir. Askeri öğrencilerin disiplinsizlik oluşturan eylemleri işlemeleri hâlinde uygulanacak olan idari yaptırımlar, disiplin cezaları olarak karşımıza çıkmaktadır. Askeri öğrenciler aldıkları disiplin cezalarının hukuka aykırı olduğu iddiasıyla idare mahkemelerinde iptal davası açabilmektedir. İdare mahkemeleri askeri öğrencilere verilen disiplin cezalarını idari işlemin unsurları olan yetki, şekil, sebep, konu ve amaç unsuru yönünden inceleyebilmekte ve bu unsurlardan herhangi birinin hukuka aykırı olması nedeniyle disiplin cezası işlemini iptal edilebilmektedir. Askeri öğrencilerin disiplinsizlik oluşturan eylemleri işlemeleri durumunda, askeri öğrenciler hakkında bu cezaları verecek makamların yetkilerinin sınırları, ne şekilde verecekleri, hangi gerekçelere dayandıkları, hangi konularda verileceği ve amaçları bu tezin konusunu oluşturmaktadır.

Anahtar kelimeler; İdari işlem, askeri öğrenci, disiplin, ceza.

ABSTRACT

Mustafa Ertuğrul BÖLÜKBAŞ, Disciplinary Penalties Given to Military Students as Administrative Procedures, Başkent University, Institute of Social Sciences, Master's of Public Law with Thesis, 2024.

The administration manifests its will through administrative procedures. One of these procedures involves administrative sanctions. Within the Turkish Armed Forces, there are military students undergoing education and training to become officers or non-commissioned officers. In the event of military students failing to comply with the rules set by the Turkish Armed Forces, disciplinary issues arise. When military students engage in actions leading to disciplinary problems, administrative sanctions are imposed as disciplinary penalties. Military students can initiate annulment cases in administrative courts, claiming that the disciplinary penalties they received are unlawful. Administrative courts have the authority to scrutinize disciplinary penalties imposed on military students in terms of the elements of administrative procedures, such as authority, form, cause, subject, and purpose. If any of these elements are found to be unlawful, the disciplinary penalty can be annulled. The limits of the authorities empowered to impose these penalties on military students, the manner in which they are imposed, the justifications they are based on, the subjects on which they are imposed, and their objectives constitute the subject matter of this thesis.

Key terms: Administrative procedure, military student, discipline, penalty.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR ..... **i**

ÖZET ..... **ii**

ABSTRACT ..... **iii**

KISALTMALAR LİSTESİ ..... **ix**

GİRİŞ **1**

I. İDARİ İŞLEM **4**

A. İdari İşlem Kavramının Tanımı 4

B. İdari İşlemin Özellikleri 7

1. İdari Makamlar Tarafından Yapılması 7

2. İdari İşlemin Tek Taraflı Olması 8

3. İdari İşlemin İcrai Olması 9

4. İdari İşlemin Re'sen İcra Edilebilir Olması 9

5. İdari İşlemin Hukuka Uygunluk Karinesinden Yararlanması 10

6. İdari İşlemin Yazılı Olması 10

7. İdari İşlemin Yargısal Denetime Tabi Olması 11

C. İdari İşlemin Unsurları 12

1. Yetki Unsuru 12

a. Yetkinin Tanımı 12

b. Yetki Unsurunun Kuralları 13

c. Yetki Unsurunun Öğeleri 15

aa. Kişi Bakımından Yetki Unsuru 15

bb. Yer Bakımından Yetki Unsuru 16

cc. Konu Bakımından Yetki Unsuru 16
çç. Zaman Bakımından Yetki Unsuru 17
ç. Yetki Unsurunda Ortaya Çıkan Hukuka Aykırılıklar ve Yaptırımları 18
aa. Fonksiyon Gaspı 18
bb. Yetki Gaspı 19
cc. Yetki Tecavüzü 20
çç. Ağır ve Bariz Yetki Tecavüzü 21
2. Şekil Unsuru 21
a. Şekil Kavramı 21
b. Şekil Unsurunun Kuralları 22
aa. Yazılılık İlkesi 22
bb. Gerekçe İlkesi 23
cc. Açıklık ve Anlaşılırlık İlkesi 24
dd. İdari İşlemin Açıklanması İlkesi 25
ee. Başvuru Yolları ve Süresinin Gösterilmesi İlkesi 26
c. İdari İşlemlerde Şekil 26
3. Sebep Unsuru 26
a. Sebep Kavramı 27
b. Sebep Unsuruna Hâkim Olan İlkeler 28
aa. Sebepsiz İdari İşlem Olmaz İlkesi 28
bb. İdari İşlemin Sebebinin Gerçek ve Hukuka Uygun Olması İlkesi 29

cc. Sebep Unsurundaki Sakatlıkların Sonradan Giderilmesi Yasağı 30
çç. Sebep Unsurunun Objektif Olarak Belirlenmesi İlkesi 31
dd. Sebep Unsurunun Somut Olması İlkesi 31
c. İdari İşlemde Sebep 32
4. Konu Unsuru 32
a. Konu Kavramı 33
b. Konu Unsurunun Kuralları 33
aa. Konunun İmkânsız Olmaması Kuralı 33
bb. Hukuka Aykırı İşlem Yapılamaması Kuralı 34
cc. Geçmişe Etkili İşlem Yapılmaması 35
c. İdari İşlemin Konusu 36
5. Amaç Unsuru 37
a. Amaç kavramı 37
II. DİSİPLİN CEZALARI 40
A. Disiplin Kavramı 40
B. Türk Silahlı Kuvvetlerinde Disiplin 41
C. Disiplinsizlik Kavramı 43
Ç. Ceza ve Disiplin Cezası Kavramı 44
D. Kamu Görevlileri Hakkında Verilen Disiplin Cezaları 45
1. Devlet Memurları Hakkında Verilen Disiplin Cezaları 46
a. Yetki Unsuru 46
b. Şekil Unsuru 47

c. Sebep Unsuru 48

ç. Konu Unsuru 50

d. Amaç Unsuru 50

2. Türk Silahlı Kuvvetleri Personeli Hakkında Verilen Disiplin Cezaları 50

a. Yetki Unsuru 51

b. Şekil Unsuru 52

c. Sebep Unsuru 55

ç. Konu Unsuru 61

d. Amaç Unsuru 62

III. ASKERİ ÖĞRENCİLERE VERİLEBİLECEK DİSİPLİN CEZALARININ İDARİ İŞLEMİN UNSURLARI YÖNÜNDEN İNCELENMESİ 64

A. Askeri öğrenci Kavramı 64

1. Tanımı 64

B. Askeri öğrencilere Verilen Disiplin Cezalarının İdari İşlemin Unsurları Yönünden İncelenmesi 67

1. Askeri öğrencilere Verilen Disiplin Cezalarının Yetki Unsuru Yönünden İncelenmesi 67

a. Kişi Yönünden Yetki Unsuru 67

aa. Disiplin Amirleri 67

bb. Öğrenci Disiplin Kurulları 71

b. Yer Yönünden Yetki Unsuru 73

c. Konu Yönünden Yetki Unsuru 75

ç. Zaman Yönünden Yetki Unsuru 77

d. Yetki Unsuru Yönünden Hukuka Aykırılık Oluşturan Durumlar 78

2. Askeri öğrencilere Verilen Disiplin Cezalarının Şekil Unsuru Yönünden İncelenmesi 86

a. Şekil Unsuru Yönünden Hukuka Aykırılık Oluşturan Durumlar 92

3. Askeri öğrencilere Verilen Disiplin Cezalarının Sebep Unsuru Yönünden İncelenmesi 97

a. Kınama Disiplin Cezasını Gerektiren Disiplinsizlikler 97

b. Disiplin Amirleri Tarafından Verilecek İzinsizlik Disiplin Cezasını Gerektiren Disiplinsizlikler 99

c. Öğrenci Disiplin Kurulu Tarafından Verilecek İzinsizlik Disiplin Cezasını Gerektiren Disiplinsizlikler 101

ç. Sebep Unsuru Yönünden Hukuka Aykırılık Oluşturan Durumlar..... 102

4. Askeri öğrencilere Verilen Disiplin Cezalarının Konu Unsuru Yönünden İncelenmesi 104

a. Konu Unsuru Yönünden Hukuka Aykırılık Oluşturan Durumlar..... 107

5. Askeri öğrencilere Verilen Disiplin Cezalarının Amaç Unsuru Yönünden İncelenmesi 108

SONUÇ 110

KAYNAKÇA 112

KISALTMALAR LİSTESİ

B.	: Baskı
C.	: Cilt
D.	: Danıştay
DİBK.	: Danıştay İçtihadı Birleştirme Kurulu
DİDDK.	: Danıştay İdari Dava Dairesi Kurulu
DD.	: Danıştay Dergisi
DKD	: Danıştay Kararları Dergisi
DMK	: Devlet Memurları Kanunu
Doç.	: Doçent
Dr.	: Doktor
E.	: Esas
İDD	: İdari Dava Dairesi
K.	: Karar
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
Md.	: Madde
MSÜ	: Milli Savunma Üniversitesi
Nkd.	: Nakleden
Öğr.Gör.	: Öğretim Görevlisi
s.	: Sayfa

S.	: Sayı
T.	: Tarih
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
Y.	: Yıl

GİRİŞ

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın *Cumhuriyetin nitelikleri* başlığını taşıyan 2'nci maddesi[1] Türkiye Cumhuriyeti'nin bir hukuk devleti olduğunu anayasal güvenceye bağlamıştır. Anayasa Mahkemesi bir kararında hukuk devletini, "*Hukuk devleti, eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup, güçlendiren, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup, bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukuku tüm Devlet organlarına egemen kılan, Anayasa ve hukukun üstün kurallarıyla bağlı, işlem ve eylemleri yargı denetimine açık, yasaların üstünde Anayasa'nın ve yasa koyucunun da bozamayacağı temel hukuk ilkelerinin bulunduğu bilincinde olan Devlettir*."[2] şeklinde tanımlamıştır. Başka bir kararında ise hukuk devletini, "*İnsan haklarına saygılı ve bu haklan koruyucu adaletli bir hukuk düzeni kuran bunu sürdürmekte kendini yükümlü sayan bütün eylem ve işlemleri yargı denetimine bağlı olan Devlettir.*"[3] şeklinde tanımlamıştır.

Doktrinde ise hukuk devletini Akıllıoğlu, "*Kısaca hukuk devleti, Devlet dâhil bütün iç hukuk öznelerinin davranışlarının kanunla sınırlandığı ve bunlar nedeniyle hesap verdiği, sorumlu tutulabildiği bir sistem demektir*."[4] şeklinde tanımlarken, Eren ise çok sadece bir şekilde, "*Hukuk devleti ilkesi, en basit şekilde, Devletin hukuka bağlılığını ifade eder*."[5] şeklinde tanımlamıştır. Gözler, "*Hukuk devleti, en kısa tanımıyla, faaliyetlerinde hukuk kurallarına bağlı olan, vatandaşlarına hukukî güvenlik saylayan Devlettir*."[6] ifadeleriyle tanımlarken, Özbudun, "*Bu kavram, en kısa tanımıyla, vatandaşların hukuki güvenlik içinde bulundukları, Devletin eylem ve işlemlerinin hukuk kurallarına bağlı olduğu bir sistemi anlatır*."[7] şeklinde beyan etmekte, Tan ise "*Hukuk devleti deyimi, idare edilenlere hukuk güvenliği sağlayan Devlet düzenini anlatır.*"[8] şeklinde tanımlamıştır.

---

[1] Anayasa md. 2; *Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devletidir.*

[2] Anayasa Mahkemesi, Esas (E) 2003/71, Karar (K) 2008/79, Tarih (T) 11.03.2008: https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr.

[3] Anayasa Mahkemesi, E. 2015/94, K. 2016/27, T. 07.04.2016: https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr.

[4] Tekin Akıllıoğlu, Hangi Hukuka Giriş?, 4. Baskı (B), Ankara, 2020, sayfa (s) 229.

[5] Abdurrahman Eren, Anayasa Hukuku Ders Notları, İstanbul, 2018, s. 205.

[6] Kemal Gözler, Türk Anayasa Hukuku Dersleri, 21. B., Bursa, 2017, s. 82.

[7] Ergun Özbudun, Türk Anayasa Hukuku, 17. B., Ankara, 2017, s. 126.

[8] Turgut Tan, İdare Hukuku, 7. B., Ankara, 2018, s. 28.

Anayasa'nın 11'inci maddesinde *Anayasa'nın bağlayıcılığı ve üstünlüğü*[9] düzenlenmektedir. Düzenleme ile Anayasa hükümlerinin yürütme organını ve idare makamlarını bağlaması hususu ile Hans Kelssen'in normlar hiyerarşisinde belirtilen Anayasa hükümlerinin kanun hükümlerine göre üstün olduğu hususu bu madde ile anayasal güvence altına alınmıştır.

Anayasa'nın *idarenin bütünlüğü ve kamu tüzel kişiliği* başlığını taşıyan 123'üncü maddesinde yer alan hükme[10] göre idare, bir görev yaptığında kanuna dayanmak ve kanuna uygun şekilde görevini ifa etmek mecburiyetindedir. Bu duruma idarenin kanuniliği ilkesi denilmektedir. İdarenin iradesini dış dünyaya yansıtması, idari işlemler vasıtasıyla olmaktadır. İdari makamlar, kendilerini ilgilendiren bir kurala, kendi personeli uymadığı zaman, personeline disiplin cezası verebilmektedir. Disiplin cezası da bir idari işlem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çalışma konumuz olan askeri öğrenciler, Milli Savunma Bakanlığına bağlı olarak kurulan Milli Savunma Üniversitesinde eğitim öğretim görmeleri nedeniyle, bu süreç boyunca idarenin bir parçasıdır ve bunlara yönelik bir işlem yapıldığında, söz konusu işlem idari işlem olarak kabul edilmektedir. Çalışmamızda askeri öğrencilere verilen disiplin cezaları inceleneceği için dayanacağımız kanun, Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) Disiplin Kanunu (6413) olacaktır. TSK Disiplin Kanunu incelendiğinde askeri öğrenciler hakkında uygulanabilecek disiplin cezalarının neler olduğu, bahse konu disiplin cezalarının kimler tarafından verilebileceği, disiplin cezası verilirken uygulanacak şekil ve usul kuralları, hangi gerekçelerle disiplin cezalarının verilebileceği, disiplin cezasının verilme amacı hükme bağlanmıştır. İdari Yargılama Usulü Kanunu (2577), idare tarafından yapılan idari işlemler hakkında menfaati ihlal edilen kişiler, bu işlemlerin yetki, şekil, sebep, konu ve amaç unsurlarının herhangi birinden dolayı hukuka aykırı olduğunu iddia ederse, işlemlerin iptal edilmesi amacıyla iptal davası açabileceğini hükme bağlamaktadır.

Çalışmamızın birinci bölümünde idari işlem konusunda; idari işlemin tanımı yapılmış, özelliklerine değinilmiş, idari işlemin unsurları olan yetki, şekil, sebep, konu ve amaç konuları incelenmiştir. İkinci bölümde disiplin, ceza, disiplin cezası kavramları

[9] Anayasa md. 11; *Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır. Kanunlar Anayasa'ya aykırı olamaz.*
[10] Anayasa md 123; *İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir.*

tanıtılmış, kamu görevlisi açısından genel kanun niteliği taşıyan Devlet Memurları Kanunu'na (DMK) göre tesis edilen disiplin cezaları ile askeri öğrencilerin de içinde yer aldığı TSK personeline verilen disiplin cezaları yetki, şekil, sebep, konu ve amaç unsurları yönünden genel olarak incelenmiştir. Son bölümde ise askeri öğrenci kavramının tanıtılmasından sonra askeri öğrencilere ceza verecek olan makam/organların yetkisi, bu cezaların hangi şekillere tabi olduğu, ne sebeplerle hangi cezaların verilebileceği ve cezalandırmadaki amaç incelenmiştir.

I. İDARİ İŞLEM

A. İdari İşlem Kavramının Tanımı

İdari işlem özünde bir hukuki işlemdir.[11] Bu nedenle idari işlem kavramının tanımını yapmadan önce hukuki işlem kavramını tanımlamak gerekmektedir. Atay'a göre hukuki işlem, bir veya birden fazla kişinin hukuk düzeninin öngördüğü sınırlar içerisinde, hukuk düzeninin tanıdığı hukuki bir sonuca yöneltilmiş irade açıklamasıdır.[12] Gözler'e göre hukuki işlem, hukuksal netice ortaya çıkmasına yönelen irade beyanlarıdır.[13] Gözübüyük'e göre hukuki işlem, hukuk âleminde değişim meydana getiren irade beyanlarıdır başka bir deyişle kişilerin hukuki sonuç meydana getiren irade açıklamalarıdır.[14] Şen'e göre hukuki işlem; yazılı, sözlü veya herhangi bir davranış şekli ile ortaya konulabilen ve hukuk düzenince kendilerine bir sonuç bağlanan irade açıklamalarıdır.[15] Hukuki işlem kişinin irade açıklamasıyla hukuk hayatında netice bulan işlemdir.[16]

İdari işlem kavramı hakkında hem yargı kararları hem de doktrin incelendiğinde kullanılan ortak bir tanımın olmadığı görülmektedir. Yine yasama organı tarafından çıkarılan yasa metinlerinde de idari işlem tanımı yapılmamıştır. İYUK'un *idari dava türleri ve idari yargı yetkisinin sınırı* başlığını taşıyan 2'nci maddesinde[17] idari işlem kavramına değinilmiş ancak idari işlem kavramının tanımı yapılmamıştır.

Yargı kararları incelendiğinde ise idari işlem kavramı ile ilgili olarak Danıştay tarafından yapılmış birden fazla tanım bulunmaktadır. 1973 tarihli Danıştay İçtihatları Birleştirme Kurulu kararında idari işlem, "*İdare makamlarının idare fonksiyonu ile ilgili konularda aldığı tek taraflı icraî karar*." olarak tanımlanmıştır. Bu tanımda Danıştay, idari işlemi fonksiyonel açıdan değerlendirmiştir.[18] Danıştay bir kararında idari işlemin meydana

[11] Bahtiyar Akyılmaz/Murat Sezginer/Cemil Kaya, Türk İdare Hukuku Mevzuatı, 16. B., Ankara, 2023, s. 361.
[12] Ender Ethem Atay, Hukuk Başlangıcı, 9. B., Ankara, 2021, s. 356.
[13] Kemal Gözler, Hukukun Temel Kavramları, 16. B., Bursa, 2018, s. 143.
[14] Şeref Gözübüyük, Hukuka Giriş ve Hukukun Temel Kavramları, 40. B., Ankara, 2020, s. 141.
[15] Ersan Şen/Sefa Eryıldız, Hukuka Giriş, 3., Ankara, 2021, s. 322.
[16] Gülden Şişman/Şenel Sarsıkoğlu/Nibal Fatma Savrun, Hukuk Başlangıcı, 1. B., Ankara, 2022, s. 166.
[17] İdari Yargılama Usulü Kanunu (İYUK) md. 2; *İdari işlemler hakkında yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olduklarından dolayı iptalleri için menfaatleri ihlal edilenler tarafından açılan iptal davaları.*
[18] Danıştay İçtihadı Birleştirme Kurulu (DİBK), E. 1972/2, K. 1973/10, T. 14.04.1973: Danıştay Dergisi (DD), 1974, Sayı (S), 12-13, s. 199, Nakleden (nkd): Akyılmaz vd., s. 361.

gelme aşamasına atıfta bulunmuş ve idari işlemi, "*İdarî makam ve mercilerin, idarî usullerle aldığı, idare hukuku alanında tek başına ve doğrudan doğruya sonuç doğuran işlemleridir*."[19] şeklinde tanımlamıştır. Danıştay başka bir kararında ise idari işlemi, "*Kamu hizmetinin yürütülmesi dolayısiyle idare tarafından, kamu gücü kullanılarak tek taraflı irade beyanı ile tesis edilen kesin ve yürütülmesi zorunlu işlemler*."[20] şeklinde ifadeler ile idari işlem ile kamu hizmetinin yürütülmesi arasında bağ kurarak tanımlama yapmıştır.

Doktrinde idari işlem kavramının farklı şekillerde tanımı yapılmıştır ancak herhangi bir tanım birliğine varılamamıştır. Akyılmaz'a göre idari işlem; idare ya da idarenin namına hareket eden özel hukuk kişilerince kamu gücü kullanılmak suretiyle yapılan, doğrudan veya muayyen bir süreç dâhilinde, muhatapları razı olsun veya olmasın, kişi ya da kişilere ait objelerin hukuki durumlarına tesir eden, kamusal vasıflı, tek yönlü irade beyanlarıdır.[21] Balta'ya göre idari işlem; kamu makamının idarenin alanı ile ilgili olan ve idare hukukuna bağlı, tek yönlü irade açıklamalarıdır.[22] Çağlayan'a göre idari işlem; idarenin hukuk alanında bir etki doğurmaya yönelik ve kamu gücü kullanarak yaptığı tek yanlı irade açıklamalarıdır.[23] Erkut'un tanımına göre idari işlem; idari mercilerin, kamu gücü ve kudretiyle hareket etmek suretiyle, idarenin göreviyle ilgili tesis ettikleri, muhtelif haklar ya da yükümlülükler meydana getiren irade beyanlarıdır.[24]

Erkut'un tanımı, idari işlemin organik, fonksiyonel ve şeklî bakımdan çerçevesi olması nedeniyle doktrinde genel olarak kabul görmektedir. Erkut'un tanımı, organik açıdan incelenecek olursa idari işlem, idarenin dışında kalan herhangi bir kişi, makam veya merciden çıkmamalıdır. Fonksiyonel açıdan bakıldığında, özel hukuk kişileri tarafından yapılan işlemler de idari işlem olabilir. Şekli açıdan ise sadece idare tarafından yapılan işlemler idari işlem olarak kıymetlendirilmektedir.[25] Erkut'un tanımı idari işlem kavramının anlaşılabilmesi bakımından genel fikir belirtmiş olmasına rağmen, bu tanımın bazı yönlerinde açık yerler bulunmaktadır. Belli bir kamu hizmetinin yürütülmesi nedeniyle

[19] Danıştay (D) 5. İdari Dava Dairesi (İDD), E. 2007/1074, K. 2007/4662, T. 17.09.2007: DD., S. 117, s. 164, nd: Akyılmaz vd., s. 362.
[20] D. 10. İDD., E. 2007/6407, K. 2008/3039, T. 30.04.2008: DD, S.119, s. 359, nakleden: Akyılmaz vd., s. 362.
[21] Bahtiyar Akyılmaz, İdari İşlemin Yapılış Usulü, Ankara, 2000, s. 30-31.
[22] Tahsin Bekir Balta, İdare Hukukuna Giriş, Ankara, 1970, s. 155.
[23] Ramazan Çağlayan, İdari Yargılama Hukuku**,** 14. B., Ankara, 2022, s. 478.
[24] Celâl Erkut, İptal Davasının Konusunu Oluşturma Bakımından İdari İşlemin Kimliği. Ankara, 1990, s. 2.
[25] Fatma Betül Damar, "Bir Hukuki İşlem Türü Olarak İdari İşlem", Ankara, 2014, s. 69.

kamu gücüyle donatılmış olan özel hukuk tüzel kişilerinin yaptıkları işlemler iptal davalarının konusu olmuştur. Bu durum Erkut'un tanımının organik yönünü aşındırmaktadır.[26] İdari işlem üzerindeki tartışmalardan bir tanesi de idare, özel hukuka giren bir alanda işlem yaptığı takdirde söz konusu işlemin kamu gücü ayrıcalıklarından, kamu hizmetinden ve kamu yararından tamamıyla ayrılıp ayrılmadığı hususundadır. Bu nedenle geleneksel tanımın ortaya çıkardığı fonksiyonel kriterde netlik kazanmamıştır.[27]

Gözler'e göre idari işlem; idare hukukuna ve keza uyuşmazlık halinde idari yargıya tabi olan kamu gücüne dayanan hukuki işlemler, yani hukuki sonuç doğurmaya yönelik irade açıklamalarıdır.[28] Buradaki tanıma göre idari işlemin sınırları fonksiyonel ve organik olarak çizilmektedir. Buradaki şekliyle, idari işlemin idarenin dışında bulunan herhangi bir kişi, makam veya merciden ortaya çıkmasının imkânı da bulunmadığı için, idare tarafından yapılmış olsa bile idarenin görev çerçevesinde bulunmayan özel hukuk işlemleri de tanımda yer almamaktadır.

İdari işlemin daha geniş bir tanımı ise Atay tarafından yapılmıştır.[29] "*İdarenin, kamu yararına hizmet etmek amacıyla muhataplarının onayına[30] ihtiyaç hasıl olmaksızın, muhatapların hukuki durumlarını değiştiren, re'sen icra edilebilme ve hukuka uygunluk karinesinden yararlanma özelliği bulunan, icrai olan, yargı denetimine ve şekli usul kurallarına[31] tabi olan tek yanlı irade beyanıdır*."[32]

İdari işlemler, tek tarafın irade açıklamasıyla birlikte maddi alemde hukuki sonuç doğuran, ilgisinin onayına ihtiyaç duymadan netice verene kadar hukuka uygun kabul edilen, yazılı ve yargı makamları tarafından denetlenebilen işlemlerdir.

[26] D. 10. İDD., E. 1989/2924, K. 1991/547, DD, T. 20.02.1991: S. 82, s. 1005, nd: A. Şeref Gözübüyük/Turgut Tan, İdare Hukuku [Genel Esaslar, cilt I], 4. B., Ankara, 2019, s. 336.
[27] Erkut, s. 69-71.
[28] Kemal Gözler, İdare Hukuku Cilt 1., 3. B., Bursa, 2019, s. 764.
[29] Ender Ethem Atay, İdare Hukuku, 8. B., Ankara, 2022, s. 13.
[30] Yıldızhan Yayla, İdare Hukuku, 2. B., İstanbul, 2010, s. 108.
[31] Şükrü Karatepe, İdare Hukuku 4. B., İzmir, 1995, s. 72.
[32] Atay, İdare Hukuku, s. 236.

B. İdari İşlemin Özellikleri

İdari işlemler; idari makamlar tarafından, hukuki sonuç doğurmak amacıyla kamu gücü kullanılmak suretiyle tek taraflı, re'sen icra edilebilen, icrai, hukuka uygunluk karinesinden yararlanan, yazılı olarak yapılan ve yargı tarafından denetlenebilen işlemlerdir.

1. İdari Makamlar Tarafından Yapılması

İdari işlemler, kamu idarelerinin bir süjesi olan idari makamlar tarafından tesis edilir.[33] İdari işlem sadece, kamu gücünü kullanma yetkisi bulunan makamlar tarafından tesis edilebilir. Ancak kamu gücü yalnızca idare tarafından kullanılamadığından dolayı, idari işlemlerde yalnızca idare tarafından yapılmaz. İdarenin dışında kalan özel hukuk kişileri de idari işlem tesis edebilirler. İdarenin adına kamu hizmeti yapma yetkisi ve görevi verilmiş olan özel hukuk kişileri de kendilerine kanun ile açıkça yetki verilmiş ise idari işlem tesis edebilir.[34] Bu duruma ilişkin olarak Danıştay bir kararında; "… *Bu haliyle dava konusu işlem, 3461 sayılı Yasa ile Tüzel Kişilik kazanmış bulunan Türkiye Futbol Federasyonu Başkanlığına bağlı Merkez Hakem Kurulunca tek taraflı olarak davacının hukukunu etkileyecek biçimde tesis edilmiş bir idari işlem niteliğindedir. Bu nedenle idari nitelikteki dava konusu işlemden doğan uyuşmazlığın idari yargı yerince çözümü gerekir. Öte yandan, 3461 sayılı Yasanın 1. Maddesinde Türkiye Futbol Federasyonunun özel hukuk hükümlerine tabi olduğunun hükme bağlanmış olmasının salt bu nedenle federasyonca veya federasyon bünyesinde yer alan kurullarca tesis edilen işlemlerin idari işlem olması niteliğini ortadan kaldırmayacağı da açık bulunmaktadır. Dolayısıyla, idare mahkemesinin uyuşmazlığın çözümünün idari yargının görev alanında olduğunu kabul ederek işin esasını incelemesi gerekirken, davayı görev yönünden reddetmesi hukuka aykırı görülmüştür*."[35] ifadeleri ile yetki unsurunun özelliklerini belirtmiştir.

Buna karşın idarenin tesis etmiş olduğu her işlem idari işlem olarak kabul görmemelidir. Her iki olasılıkta da kamu gücü ayrıcalığı kullanılarak idari işlem tesis edilmelidir.[36] Aynı şekilde kamu hizmetini üstlenen özel hukuk kişilerinin yapmış oldukları tüm işlemler de idari işlem olarak nitelendirilemezler. İdari işlem olarak nitelendirilebilecek

[33] Akyılmaz vd., s. 364.
[34] Gözübüyük/Tan, C.I., s. 400; Erkut, İşlem, s. 62.
[35] D. 10. İDD., E. 1991/1149, K. 1991/2286, T. 17.06.1991; DD. S. 84, s. 697. nkd: Akyılmaz vd., s. 365.
[36] Akyılmaz vd., s. 364.

olanlar, kamu hizmeti kapsamında ve özel hukuk kişilerine tanınan ayrıcalıklar ile başka bir ifadeyle kamu gücü kullanılarak tesis edilen işlemlerdir.[37] Danıştay duruma ilişkin olarak "*… idari karar alma yetkisi ve gücüyle donatılmış olmalarına karşılık, gerek statüleri ve gerekse teşkilatlanmaları ve yönetimleri bakımından özel hukuk tüzel kişisi olup da, kamu hizmeti gören kuruluşlar, bu hizmeti yerine getirirlerken kamu makamı gibi hareket etmekte ve işlemleri de idare hukuku kurallarına tabi olmaktadır. Kamu yararı içermesi ve özel faaliyet olarak gereği gibi sunulmasının mümkün olmaması nedeniyle, yasama organı tarafından özel faaliyetler için söz konusu olmayacak bir ayrıcalıklar ve yükümlülükler rejimine tabi tutulan ve sorumluluğu ile denetimi son tahlilde bir kamu otoritesi tarafından üstlenilen faaliyetler, kamu hizmeti olarak kabul edilmektedir*."[38] kararı ve "*… İdare işleviyle ilgili kamu yetki ve usullerini kullanmakla yetkili olduğu özel yasal düzenlemeyle istisnai olarak kabul edilen özel hukuk tüzel kişilerinin, tek taraflı irade beyanlarıyla hukuki sonuç doğuran, doğrudan uygulanabilir nitelikli işlemlerinin de idari işlem niteliği taşıdığının kabulü gerekir*."[39] kararı ile durumu onaylamaktadır.

2. İdari İşlemin Tek Taraflı Olması

Tek taraflı hukuki işlemlerin hukuki sonuç doğurabilmesi için, taraflardan bir tanesinin irade beyanında bulunması yeterlidir. Çok yanlı işlemlerde ise hukuki ilişki kuran bütün tarafların karşılıklı olarak birbirleriyle uyuşan irade beyanlarının olması gerekmektedir. Tek taraflı bir işlem, hukuk düzenince kanun veya sözleşme kaynaklı olarak öncesinden yetkilendirilmiş bir kişi tarafından irade beyanında bulunulması durumunda muhatabı lehine veya aleyhine hukuki sonuçlar doğurabilmektedir.[40] Tek yanlı işlemlerde, işleme tabi tutulan kişilerin onayı alınmaksızın işlem zorla kendilerine uygulanmaktadır.[41] İşlemin tek yanlı olup olmadığı, işlemi tesis eden kişilerin sayısına bakılarak değil, işlem ile işlemin ilgilisi arasında bulunan bağın niteliği göz önüne alınarak belirlenmektedir.[42]

---

[37] Turgut Tan, İdarenin Özel Hukuk Alanındaki İşlemleri, II. Ulusal İdare Hukuku Kongresi (10-14 Mayıs 1993), İdari Yargının Dünyadaki Bugünkü Yeri, Ankara, 1993, s. 204.
[38] D. 13. İDD., E. 2012/1871, K. 2013/276, T. 06.02.2013; DD. S. 134, s. 545-551, nkd: Akyılmaz vd., s. 365.
[39] D. 10. İDD., E. 2009/5590, K. 2009/10533, T. 16.12.2009; DD. S. 124, s. 393-394, nkd: Akyılmaz vd., s. 366.
[40] Gözübüyük/Tan, İdare Hukuku, s. 340; Tayfun Akgüner/Berk Kahraman, İdare Hukuku, 8. B., İstanbul, 2017, s. 1075.
[41] Akyılmaz vd., s. 372.
[42] Sezginer, Ayrılabilir İşlem, s. 37.

Muhataplarının onayı alınmadan ifa edilen idari işlemler, tek taraflı irade açıklaması neticesinde ilgililerin hukuki durumlarını etkilemektedir. Bu etkileme muhataplar açısından yeni hukuki durum oluşturabilmekte, muhatapların var olan hukuki durumlarını ortadan kaldırabilmekte veya değiştirebilmektedir.[43] İdarenin tek taraflı irade açıklaması ile muhataplarının onayı alınmadan hukuki bir sonuç doğurabilmesi, idare hukukunu diğer hukuk dallarından ayıran en önemli özelliklerden biri kabul edilmektedir.[44]

3. İdari İşlemin İcrai Olması

İdarenin tek taraflı işlemleri aracılığıyla açıklamış olduğu irade beyanıyla yeni hukukî durum oluşturabilmesi ya da var olan durumu değiştirebilmesi nedeniyle idari işlemlerin ortaya çıktıkları sırada hukukilik bakımından hüküm ve sonuç doğurabilmesine icrailik denilmektedir.[45] İdari işlemin icrai olması, tesis edilmiş olduğu anda, ilgilisinin hukuki durumu hakkında bir değişiklik, yenilik meydana getirmesini ifade etmektedir.[46] İdari işlemlere, icrailik niteliği nedeniyle icrai kararlar denilebilir. İdarenin iradesini, var olan hukuki düzende değişime sebebiyet verecek ya da farklı hukuki neticeler oluşturacak şekilde beyan etmesi halinde bahse konu işlem icrai olarak kıymetlendirilmektedir.

4. İdari İşlemin Re'sen İcra Edilebilir Olması

İdari işlemin ortaya çıktığı anda ilgililerinin hukuki durumunda değişikliğe sebebiyet verme etkisine sahip olmasına rağmen, söz konusu değişikliğin eyleme dökülebilmesi için bazı şartların gerçekleşmesine ihtiyaç duyulmaktadır. İdari işlemlerin icrai olması, ilgilisinin onayına ihtiyaç duyulmaksızın netice vermesi anlamına gelmekteyken re'sen icra edilebilir olması, söz konusu idari işlemin maddi âlemde ortaya dökülmesi anlamına gelmektedir.[47] Hukuk âleminde doğduğu kabul edilen icrai işlemlerin, maddi âlemde gerçekleşebilmesi için bazı ameliyatların yapılması gerekmektedir. Hukuk âleminde değişiklik meydana getiren icrai işlemlerin, maddi âlemde de netice verebilmesi için idarenin ayrıca harekete geçmesi gerekmektedir.[48] İdari işlemler, alındığı anda muhataplarını hukuki açıdan etkilemelerine rağmen maddi âlemde hemen değişikliğe sebebiyet vermesi her zaman mümkün

[43] Metin Günday, İdare Hukuku, 4. B., Ankara, 2017, s. 97.
[44] İl Han Özay, Devlet İdari Rejim ve Yargısal Koruma, İstanbul, 1987, s. 112.
[45] Atay, İdare Hukuku, s. 241.
[46] Akyılmaz vd., s. 374.
[47] Kemal Gözler, İdare Hukukuna Giriş, 29. B., Bursa, 2023, s. 143.
[48] Günday, s. 124-125.

olmamaktadır. Hukuk âleminde meydana gelen değişikliğin maddi âlemde de meydana gelmesi için bazen cebri icra yolunu kullanma ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.[49] Örneğin, personel hakkında tesis edilen aylıktan kesme disiplin cezası, disiplin amirinin bu yöndeki kararını personele tebliğ ettiği anda icrai bir işlem olmaktadır. Bahse konu disiplin cezası neticesinde personelin aylığından kesinti yapılarak ödenmesi ise idari işlemin re'sen icra edilmesidir.

5. İdari İşlemin Hukuka Uygunluk Karinesinden Yararlanması

İdari işlemler, işlemi meydana getiren irade tarafından geri alınma ya da kaldırılma anına kadar hukuka uygun olarak kabul edilmektedir.[50] Aynı şekilde yargı mercileri tarafından haklarında yürütmeyi durdurma kararı verilmesi veya iptal kararı verilmesi anına kadar hukuka uygun olarak kabul edilmektedir. Mahkemeler tarafından verilen iptal kararları ile yürütme durdurma kararları ve idare tarafından geri alma işlemiyle, idari işlem geçmişe etkili olarak ortadan kalkmaktadır.

İdari işlemler, yargı kararları gibi kesin hükümler değildir. Bu nedenle idari işlemin muhatapları tarafından idari işlemin hukuka aykırı olduğunun iddia edilmesi durumunda, kanunda belirtilen dava açma süresi içerisinde olmak şartı ile idari işlemin iptali davası açmak mümkündür.[51] Bahse konu işlem sebebiyle hakkının ve menfaatinin ihlal edildiğini iddia eden muhataplar hukuki yola başvurmak suretiyle, idari işlemin iptal edilmesini veya bu idari işlem sebebiyle meydana gelen zararının tazmin edilmesini talep edebilir.

6. İdari İşlemin Yazılı Olması

İdari işlemler, kural olarak yazılıdır. Ancak idari işlemlerin sözlü veya davranışsal olabileceğine dair yasal bir hüküm bulunur ise o zaman idari işlemler yazılı olmayabilir.[52] İdarenin içerisinde hiyerarşik düzeni sağlayabilmek için amir ve astlar arasında vukuu bulan sözlü emirler, yazılılık kuralının istisnasını oluşturmaktadır.[53]

[49] Lütfi Duran, İdâre Hukuku Ders Notları, İstanbul, 1982, s. 341.
[50] Gözübüyük/Tan, İdare Hukuku, s. 339.
[51] Günday, s. 99.
[52] Erkut, s. 29-30.
[53] Halil Kalabalık, İdare Hukuk Dersleri Cilt II, 5. B., Ankara, 2021, s. 32.

Emir, Türk Dil Kurumu (TDK) sözlükte *belirli bir davranışta bulunmaya zorlayıcı söz; buyruk, buyuru, ferman, irade* olarak tanımlanmaktadır. Burada emrin sözlü olarak yapılabileceği açıktır. Anayasa'nın *kanunsuz emir* başlığını taşıyan 137'nci maddesinde[54] kanunsuz emir alan kişinin, üstünden aldığı sözlü emrin yazı ile yenilenmesi durumunda, emri yerine getirmek zorunda kalacağı hususu düzenlenmektedir. Burada yer alan hükme göre emrin sözlü olarak verilebileceği, eğer kanunsuz emir verilmesi durumunda bahse konu emrin yazı ile yenilenmesi durumunda emrin ast tarafından yerine getirileceği açıktır.

7. İdari İşlemin Yargısal Denetime Tabi Olması

Anayasa'nın 2'nci maddesinde ifade edilen hukuk devleti ilkesinin bir gereği olarak idarenin yapmış olduğu işlemler, yargı denetimine tabi tutulmaktadır.[55] Bu konu ile ilgili olarak yine Anayasa'nın 125'inci maddesiyle[56] idarenin tesis etmiş olduğu her türlü işleme veya meydana getirmiş olduğu her türlü eylemine karşı yargı yolunun açık olduğu anayasal güvence altına alınmıştır. Ayrıca aynı maddede Yüksek Askerî Şuranın terfi işlemleri ile kadrosuzluk nedeniyle emekliye sevk etme işlemleri dışındaki işlemlerine karşı yargı yolunun açık olduğu anayasal hükme bağlanmaktadır. Düzenlemeler ile idari işlemlerde yargı denetiminin çerçevesi belirlenmektedir. Ayrıca dava süresinin idari işlemin yazılı olarak bildirildiği tarihten itibaren başlayacağı hüküm altına alınmıştır. Anayasa'nın 125'inci maddesinde[57] yargı yetkisinin kullanımına ilişkin olarak şu kısıtlamalar getirilmiştir. Yargı yetkisi, idarenin eylemlerinin veya işlemlerinin yalnızca hukuka uygun olup olmamasını denetlemekle sınırlıdır. Yargı yerleri, idarenin kanun ile belirtilen şekil ve esaslara aykırı olarak işlem ve eylem yapmasını kısıtlar. Yine yargı yerleri idari işlem veya eylem niteliğinde karar veremezler, kararları ile idarenin takdir yetkisini ortadan kaldıramazlar.

---

[54] Anayasa md. 137; *Kamu hizmetlerinde herhangi bir sıfat ve suretle çalışmakta olan kimse, üstünden aldığı emri, yönetmelik, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi, kanun veya Anayasa hükümlerine aykırı görürse, yerine getirmez ve bu aykırılığı o emri verene bildirir. Ancak, üstü emrinde ısrar eder ve bu emrini yazı ile yenilerse, emir yerine getirilir; bu halde, emri yerine getiren sorumlu olmaz.*

[55] Günday, s. 99.

[56] Anayasa md. 125; *İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır… Yüksek Askeri Şuranın terfi işlemleri ile kadrosuzluk nedeniyle emekliye ayırma hariç her türlü ilişik kesme kararlarına karşı yargı yolu açıktır. İdari işlemlere karşı açılacak davalarda süre, yazılı bildirim tarihinden başlar.*

[57] Anayasa md. 125; *Yargı yetkisi, idari eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlı olup, hiçbir surette yerindelik denetimi şeklinde kullanılamaz. Yürütme görevinin kanunlarda gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini kısıtlayacak, idari eylem ve işlem niteliğinde veya takdir yetkisini kaldıracak biçimde yargı kararı verilemez.*

C. İdari İşlemin Unsurları

İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 2'nci maddesine göre idari işlemler hakkında yetki, şekil, sebep, konu ve amaç unsuru yönlerinden biri ile hukuka aykırı olduklarından dolayı iptal davası açılabilecektir. Burada sayılan yetki, şekil, sebep, konu ve amaç idari işlemin unsurlarıdır.

1. Yetki Unsuru

İdari işlemlerde yetki unsuru, idari işlemin meydana gelmesi amacıyla idarenin adına işlem tesis eden kişinin, açıklanan irade hususunda ehliyetli olmasını ifade etmektedir.[58] İdare adına işlem yapan kişide aranacak olan ilk husus, bu kişinin temyiz kudretine haiz olmasıdır.[59] İdari işlemin temelini oluşturan irade, yetkili bir merci ya da yetkili bir makam tarafından ortaya konulmuş olmalı ki, idari işlem hukuka uygun kabul edilsin. İdareyi temsil edenlerin yetkileri, aslında kendi yetkileri değildir. Bu yetkiler bu kişilerin bulundukları makama verilen ve o makama usulüne uygun şekilde gelme neticesinde hâsıl olan yetkilerdir.

a. Yetkinin Tanımı

Yetki, TDK sözlüğünde; *bir görevi, bir işi yasaların verdiği imkânlara göre belli şartlarla yürütmeyi sağlayan hak, salahiyet, mezuniyet, ayrıcalık* olarak tanımlanmaktadır. İdari işlemin bir unsuru olarak kabul gören yetki kavramının, doktrindeki bazı yazarlar tarafından tanımı; idari işlemlerin, yalnızca mevzuat uyarınca idare adına irade beyanı açıklama yetkisi verilen idarenin makamı ve/veya organında görev yapan kişi veya kişilerce yapılabilme yeteneğidir;[60] idari makamlar tarafından mevzuatın kendilerine verdiği işlemi yapma ehliyetidir;[61] mevzuat tarafından belirli idari makama ve/veya organa verilen karar alma ve işlem yapma gücü ve yeteneğidir.[62] Yetki unsuru idari işlemin, idarenin teşkilatı içerisinde vazifeli herkesin değil, yalnızca yasayla belirlenen ve yasa ile sınırlanan idari makamlar ve idari makamı temsil eden kamu görevlilerince tesis edilebilmesini ifade

[58] Murat Sezginer, İptal Davasının Uygulanma Alanı Bakımından Ayrılabilir İşlem Kuramı**,** Ankara, 2000, s. 73.
[59] Ali Sıtkı Gökalp, İdari Dava Türleri, Yüzyıl Boyunca Danıştay, Ankara, 1968, s. 456.
[60] Atay, İdare Hukuku, s. 243.
[61] Gözler, İdare Hukukuna Giriş, s. 154.
[62] Günday, s. 107.

etmektedir.[63] Yetki unsuru, idarenin adına işlem veya eylem yapan makamlar ya da organlarda görev yapan kişi veya kişileri ilgilendirmektedir. İdare adına irade açıklamasını yapacak idari makam ya da organlarda görev yapan kişi veya kişiler, idari işlemin yetki unsurunu meydana getirmektedir.[64]

Danıştay yetkiyi, "*idari makamların kamu gücü kullanarak, tek taraflı irade ile işlem tesis edebilme iktidarını ifade eder*."[65] olarak tanımlamaktadır.

İdare hukukunda yetkilerin; Anayasa veya kanuna dayanması, kamunun düzeniyle ilişkili olması, istisnai olması, yorumunun dar olması, kullanılmasının zorunlu olması, vazgeçilemeyen ve devredilemeyen nitelikte olması gerekmektedir. Ayrıca yetki sakatlıkları sonradan giderilememektedir.[66]

b. Yetki Unsurunun Kuralları

İdare hukukunda yetkinin kaynağı; Anayasa, kanunlar ve Cumhurbaşkanlığı kararnameleridir. Anayasa'nın 6'ncı maddesinde "*Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasa'dan almayan bir Devlet yetkisini kullanamaz*" ve 123'üncü maddesinde "*İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir*." hükümlerine binaen idari makamlar yetkilerini öncelikle Anayasa'dan almaktadırlar, ardından Anayasa'ya uygun şekilde çıkarılan kanunlar ve Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinden almaktadırlar.[67]

İdarenin, işlemde veya faaliyette bulunabilmesi için kanuna ve/veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesine dayanması mutlak bir kuraldır. Bu kural kanuni dayanak ilkesi olarak da ifade edilmektedir. Bu kurala göre idare Anayasa'nın, kanunların veya Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin kendisine yetki vermediği konularda işlem yapamaz veya faaliyet icra edemez. İdare hukukunda yetki, kanunun veya Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin belirlemiş olduğu sınırların içinde kullanılmalıdır. Bu kural, kanuna aykırı olmama ilkesi olarak da açıklanmaktadır. Bu kurala göre idare, işlem tesis ederken veya faaliyette bulunurken kanunun veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin kendisini sınırlamış

[63] Akyılmaz, İşlem, s. 102; Duran, s. 401; Yayla, s. 116-117.
[64] Gözler, İdare Hukukuna Giriş, s. 154.
[65] D. 7. İDD., E. 2012/4237, K. 2012/7610, T. 21.12.2012; DD. S. 133, s. 366, Nkd: Akyılmaz vd., s.405.
[66] Gözler, İdare Hukukuna Giriş, s. 154-155.
[67] Akyılmaz vd., s. 405.

olduğu yetkilerin dışına çıkamayacak diğer bir deyişle yetkilerini kanuna veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesine aykırı olmayacak biçimde kullanacaktır.

İdare hukukunda yetki istisnaidir. Başka bir deyişle, idarenin yetkisiz olması kural, yetkili olması ise istisnadır. Yetkiyi kullanacak olan makamlar, bahse konu yetkilerini Anayasa, kanun veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile verilmiş ise kullanabilmektedir. Bu açıdan idari makamların veya kamu görevlilerinin yetkisiz olması kural, yetkili olmaları ise istisna olarak kabul edilmektedir. Bunun bir sonucu olarak idare hukukunda yetkiler dar yoruma tabi tutulurlar, geniş yorum yapmak veya kıyas ile yetkiyi genişletmek yasaktır. İdare hukuku anlamında yetkiler; kamu düzenine ilişkindir. Taraflar yargılamanın her aşamasında yetkisizlik nedeniyle hukuka aykırılık itirazı yapabilirler. Ayrıca yetki kurallarına aykırı durumlar, bu konuda itiraz olmasa dahi yargıç tarafından kanun yolları da dâhil olmak üzere davanın her aşamasında dikkate alınmalıdır.[68]

İdari makamlara Anayasa, kanun veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile verilen yetkiler, kural olarak devredilemezler. Bu nedenle kanunun öngördüğü koşullar meydana geldiğinde, yetkilerin kullanılması zorunludur ve yetkiyi kullananlar yetkilerinden vazgeçemez. İdarenin verdiği yetkilerin kullanılması, yetkinin sahibine verilen bir hak değil yükümlülüktür. İdare hukukunda yetki verilen kişi veya makam, kendisine verilen yetkiyi bizzat kullanmakla yükümlüdür. Bu bakımdan idarenin verdiği yetkilerin devredilememesi bir kuraldır. Ancak mevzuatın açıkça belirttiği durumlarda yetki devri mümkündür. Bu husus yetki bizzat kullanılır ve devredilemez kuralının istisnasıdır. Yetki durumuna ilişkin sakatlıklar, yetkili makam tarafından sonradan verilen onay, muvafakat, icazet ya da ilgilinin rızası ile düzeltilemez, hukuka uygun hale getirilemez.[69]

Danıştay bir kararında, "*Yetki kurallarının, dar ve özel anlamda kamu düzenine ilişkin hükümler olduğu, idari işlemlerin en önemli unsurları arasında yer aldığı, yetki unsurundaki sakatlıkların sonradan verilecek onay ya da izin ile giderilemeyeceği, bu nedenle idarenin yetki kurallarına sıkı bir şekilde uymak zorunda bulunduğu ve yetki kurallarının dar yorum ve uygulama yöntemlerine bağlı tutulması gerektiği idare hukukunun bilinen ilkelerindendir*."[70] ifadeleri ile başka bir kararında, "*İdare hukukunda 'yetki', idareye*

[68] Akyılmaz vd., s. 406; Günday, s. 108.
[69] Akyılmaz vd., s. 406-407; Günday, s. 109-110.
[70] D. 1. İDD., 1984/72, K. 1984/155, T. 05.07.1984; DD. S. 58, s. 76. Akyılmaz vd., s.407.

Anayasa ve yasalarla tanınmış olan karar alma gücünü ifade etmektedir. Bu yönüyle idari işlemin en temel unsurunu oluşturan 'yetki', yasayla hangi makama verilmiş ise ancak onun tarafından kullanılabilir. İdare hukukunda 'yetkisizlik kural, yetkili olma istisna'dır. Bu istisna ise, yetkinin yalnızca yasayla gösterilen hallerde ve yine yasayla gösterilen idari merciler tarafından kullanılmasıdır. Bu nedenle 'yetki' yasanın açık izni olmadan devredilemez. Anayasa'nın 123'üncü maddesi uyarınca, kuruluş ve görevleri yasayla düzenlenmek durumunda olan idarenin kendi düzenleme yetkisi de yasalarla sınırlı olduğundan, yetki kuralları genişletici yoruma tabi tutulamaz."[71] ifadeleriye diğer bir kararında ise "*Kamu görevlilerinin yetki ve görevleri yasalarla belirlenir. Bu husus; kamu hizmetinin düzenli ve devamlı bir şekilde yürütülmesini sağlamak amacına yönelik olduğu kadar, görev ve yetkinin kamu düzeniyle olmasından kaynaklanmaktadır*."[72] ifadeleri ile yetki unsurunun özelliklerini belirtmiştir.

c. Yetki Unsurunun Öğeleri

aa. Kişi Bakımından Yetki Unsuru

İdarenin işlem yapabilmesi için hangi idari makamın, organın veya kişinin/kişilerin idarenin adına irade açıklaması yapmaya yetkilendirilmiş olması, kişi bakımından yetki kavramını ifade etmektedir.[73] İdari işlemler sadece idarenin adına irade açıklaması yapmaya yetkilendirilen idari makam veya organlarda görev yapan kişi veya kişilerce yapılabilmektedir.[74]

İdari işlemlerde yetki unsurunun kişi yönünden hukuka uygun şekilde kabul görmesi için aranan ilk şart; idarenin adına irade açıklaması yapmaya yetkilendirilmiş makam veya organlarda görev yapan kişinin ya da kişilerin, medeni hukuk bakımından da fiil ehliyetine haiz olmasıdır.[75] Fiil ehliyeti; kişinin medeni haklarını kullanabilme yetkisidir. Diğer bir deyişle, kişinin kendi eylemi ile hak kazanabilmesi veya borç altına girebilmesidir.[76] Sadece mevzuatın belirlediği makamlar ya da organlarda görev yapan kişi veya kişiler yetkiyi

[71] DİDDK., E. 2010/2072, K. 2010/1467, T. 04.11.2010; DD. S. 126, s. 39-40, Nkd; Akyılmaz vd., s. 407.
[72] D. 14. İDD., E. 2011/1886, K. 2012/1572, T. 13.03.2012: DD. S. 132, s. 275. Nkd; Akyılmaz vd., s. 408.
[73] Günday, s. 108.
[74] Yusuf Kahveci, İdari İşlemlerde Yetki Unsuru, Ankara, 2006, s. 38.
[75] Günday, s. 108.
[76] Haluk Hadi Sümer, Hukuka Giriş Kavramlar & Kurumlar, 5. B., Ankara, 2022, s. 79.

kullanılabilir.[77] İdari işlem, mevzuatın belirlediği makam ya da organlarda görev yapan kişi veya kişiler tarafından yapılmadığı durumlarda bahse konu işlem hukuka aykırı kabul edilecektir.

bb. Yer Bakımından Yetki Unsuru

İdarenin adına irade açıklaması yapmaya yetkilendirilen makam ya da organların konu yönünden kendilerine verilen yetkiyi kullanabilecekleri yerin belirtilmesi yer bakımından yetki unsurunu ifade etmektedir.[78]

İdarenin adına irade açıklaması yapmaya yetkilendirilmiş makam veya organlar, nerede idari işlem tesis etme yetkisine haiz ise sadece o coğrafya sınırları içerisinde karar almaya ve işlem tesis etmeye haizdir. Başka bir ifade ile idari işlem tesis etme yetkisi, yalnızca yetki verilen coğrafi bölge ile sınırlandırılmaktadır.[79] İdarenin adına irade açıklaması yapmaya yetkilendirilmiş makam ve organların yer yönünden yetki verildikleri coğrafi sınırlar mevzuatta belirlenmektedir. Bahse konu yetki bazen ülke sınırlarının tamamını kapsar iken bazen de sınır yalnızca belirli bir coğrafi bölge olmaktadır.[80]

cc. Konu Bakımından Yetki Unsuru

İdarenin adına irade açıklaması yapmaya yetkilendirilmiş makam veya organlarca tesis edilebilecek işlemin konusunun ne olduğu konu bakımından yetki unsuru başlığında incelenecektir. Yetkili makam ya da organlar sadece kanunda veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesinde düzenlenen konularda yetkilerini kullanabilmesidir. Konu bakımından yetki unsuru, belli hususlara ilişkin işlem için hangi makam veya organların yetkilendirildiğini ifade eder.[81] Yetki verilmiş idari makamlar veya organlar, mevzuatın kendilerine yetki vermiş olduğu konularda karar alabilir veya işlem tesis edebilirler.[82] Örnek olarak üst; ast makamının vazife alanına giren konu hakkında, ast ise üst ast makamın vazife alanına giren bir konu hakkında işlem tesis edemez.[83]

---

[77] Günday, s. 109.
[78] Sıddık Sami Onar, İdare Hukukunun Umumi Esasları Cilt I, İstanbul, 1966, 2.B., s. 303.
[79] Günday, s. 110.
[80] Turan Yıldırım/Melikşah Yasin/Nur Kaman/Halit Eyüp Özdemir/Gül Üstün/ Hüseyin Melih Çakır/Özge Okay Tekinsoy, İdare Hukuku**,** 8. B., İstanbul, 2021, s. 478.
[81] Günday, s. 109.
[82] Gözler, İdare Hukukuna Giriş, s. 163.
[83] Günday, s. 109.

İdarenin adına irade açıklaması yapmaya yetkilendirilmiş makam veya organların, konu yönünden yetki verildiği durumlar mevzuat ile belirlenmektedir. Başka bir ifade ile yetki verilen makam ya da organlarda görev yapan kişi veya kişilerin, yazılı hukuk kurallarının belirlediği konuların haricinde idari işlem tesis etme yetkileri bulunmamaktadır.[84] Yetki verilen makam veya organların idari işlem tesis etme yetkisine haiz olduğu konular, mevzuat tarafından açık ve tartışmaya yer vermeyecek şekilde belirlenmiş ise açık yetki durumu söz konusu olmaktadır.[85]

Bazı hallerde mevzuatta verilen yetkinin konusu açık bir şekilde belirtilmediği için kuralı uygulayanlar tarafından yorum yapılmasına ihtiyaç duymaktadır. Verilen yetkinin kapsamının çizilmesinde yorum yapılmasına ihtiyaç duyulan durumlarda ise saklı yetki söz konusu olmaktadır.[86] İdari işlemi tesis etme yetkisi bulunan makam ya da organda görev yapan kişi veya kişilerin, saklı yetki halinde bahse konu mevzuat hükümlerini amacına uyacak biçimde yorum yapması ve kendisine verilen yetkileri hukuka aykırı biçimde genişletmemesi gerekmektedir.[87]

çç. Zaman Bakımından Yetki Unsuru

İdarenin adına irade açıklaması yapmaya yetkilendirilmiş makam ya da organlarda görev yapan kişi veya kişilerin, kendilerine verilmiş olan yetkiyi kullanabilecekleri zaman diliminin ne olduğu, zaman bakımından yetki unsuru başlığında incelenecektir. İdarenin adına işlem tesis yetkisi, belli bir zaman diliminde sınırlanmaktadır. Yetkili makam ya da organlarda görev yapan kişi veya kişiler, mevzuat tarafından hangi zaman dilimi arasında yetkili kılınmışlar ise sadece yetkili kılındıkları zaman dilimi içerisinde işlem tesis edebilmektedir.[88]

İdarenin adına işlem tesis etme yetkisine haiz olan makam ya da organlarda görev yapan kişi veya kişiler göreve başlama zamanından, görevlerinin sona erme zamanına kadar bahse konu yetkileri kullanabilmektedir. Bahse konu yetkileri kullanabilmek için öncelikli olarak atama ya da seçimle başa gelme durumunda seçilme işlemi tamamlanmalı ve fiili

[84] Gözler, İdare Hukukuna Giriş, s. 163.
[85] Sadettin Burak Açdoyuran, İdari İşlemin Yetki Unsuru ve Yetki Unsurundaki Sakatlıklar, Konya, 1998, s. 16.
[86] Tekin Akıllıoğlu, Saklı Yetki Kavramı, Amme İdaresi Dergisi, Cilt (C) 11, S. 3, 1978, s. 73.
[87] Yücel Ortak, Danıştay Kararları Işığında İdari İşlemin Yetki Unsuru, İstanbul, 2019, s. 26.
[88] Yıldırım vd., s. 478.

olarak göreve başlanmalıdır. Bahse konu kimseler izinli geçirdikleri süre içerisinde görevleri hala devam ediyor olsa dahi yetkilerini kullanmazlar. Yetkili kimselerce kullanılacak yetki, belli zaman zarfıyla sınırlandırılmaktadır. Bu sınırlandırmalar yetkinin muhatapları bakımından da güvence oluşturmaktadır.[89]

İdarenin adına işlem tesis etme yetkisine haiz kimselerin görev süresinin bitmesi, emeklilik, azil, ölüm, istifa gibi gerekçelerle görevlerinin sona ermesi durumunda yetkileri de sona ermektedir.[90]

ç. Yetki Unsurunda Ortaya Çıkan Hukuka Aykırılıklar ve Yaptırımları

İdari işlemde yetki unsuru kısaca, idari işlemi yapacak olan makam ya da organlarda görev yapan kişi veya kişiler kimdir sorusunu cevaplamaktadır. İdari işlemlerde yetki istisnaidir. Herkesin her işlemi yapma yetkisi yoktur. Yetkiler kanun veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile verilmektedir ve sadece mevzuatın yetki verdiği makam ya da organlarda görev yapan kişi veya kişiler, bu yetkileri kullanabilmektedir. Kanunun yetki verdiği makam veya organlarda görev yapan kişi veya kişiler, kanunun verdiği sınır içerisinde yetkilerini kullanabilmektedirler. Başka bir ifade ile yetki herkes tarafından kullanılamaz, sadece kanunun veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin izin verdiği makam ya da organlarda görev yapan kişi veya kişiler tarafından kullanılır, bu makam ya da organlar da sadece kanunun veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin verdiği sınırlar içerisinde yetkilerini kullanabilir. Yetki verilen kişiler yetkilerini kanunun izin verdiği konu ile ilgili olarak kanunda belirtilen coğrafi sınırlarda ve kanunla belirlenen zaman dilimi içinde kullanabilirler.

aa. Fonksiyon Gaspı

Anayasa'nın 7'nci maddesine göre yasama yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisi, 8'inci maddesine göre yürütme yetkisi Cumhurbaşkanı ve 9'uncu maddesine göre yargı yetkisi bağımsız ve tarafsız mahkemeler tarafından kullanılmalıdır. Anayasa ile düzenleme altına alınmış olan yasama, yürütme ve yargı organlarının birbirlerinin yerine geçip karar alması durumunda fonksiyon gaspı oluşmaktadır.[91] Başka bir ifadeyle yasama fonksiyonunun, yürütme veya yargı fonksiyonunun yerine geçip işlem yapması durumunda;

[89] Günday, s. 110-111.
[90] Gözler, İdare Hukukuna Giriş, s. 166-167.
[91] Akyılmaz vd., s. 421; Atay, s. 255; Günday, s. 142; Özay, s. 486; Yayla, s. 117; Yıldırım vd., s. 480.

yürütme fonksiyonunun, yargı veya yasama fonksiyonunun yerine geçip işlem yapması durumunda; yargı fonksiyonunun, yasama veya yürütme fonksiyonunun yerine geçip işlem yapması durumunda fonksiyon gaspı oluşmaktadır. Örnek olarak; bir yürütme organı olarak Cumhurbaşkanlığına bağlı olan Sağlık Bakanlığının vergi koyması verilebilir. Anayasa'nın maddesine göre 73'üncü maddesine göre[92] vergiler kanun ile koyulur. Kanun çıkarma yetkisi TBMM'ye verildiğine göre, yasama fonksiyonu dışarısında bulunan Sağlık Bakanlığının vergi koyması durumunda, bahse konu işlem fonksiyon gaspı olarak değerlendirilecektir.

Fonksiyon gaspı olarak sayılan işlemler, yok hükmünde kabul edilmektedir.[93] Diğer bir ifadeyle idarenin, yasama veya yargı fonksiyonlarının kapsamına giren bir konuda işlem tesis etmesi durumunda, bahse konu işlem yok hükmünde sayılacak, hiç doğmamış, ortaya çıkmamış gibi değer görecektir. Danıştay bir kararında; "*İdare hukukunda kurucu unsurlarında derhal fark edilebilir nitelikte ağır ve açık sakatlıkları bulunan işlemler 'yok hükmünde' olan işlemler olarak adlandırılmaktadır. Yargısal ve bilimsel içtihatlarda, yokluk halinin ancak, işlemin, asli kurucu unsuru olan yetki unsuru yönünden incelenmesinde fonksiyon veya yetki gaspı hallerinin saptanması veya kanunun açıkça yasakladığı bir konuda yapılması halinde mümkün olabileceği kabul edilmektedir. Bu gibi durumlarda, işlemin 'varlık koşulları' oluşmamış olduğundan bizzat işlemin yokluğu sonucu doğmakta, işlem hiç doğmamış, var olmamış sayılmaktadır. Bu tür işlemlere karşı açılacak davalarda süre aşımı bulunmamakta ve yargı yeri işlemin yok hükmünde olduğunun tespitine karar vermektedir*."[94] ifadeleri ile durumu onaylamaktadır.

bb. Yetki Gaspı

İdarenin görev alanına giren bir konu hakkında idareye tamamen yabancı olan özel hukuk kişileri tarafından veya idarede görev yapan ancak idare adına irade açıklama yetkisine sahip olmayan kişiler tarafından idari işlem tesis edilmesi durumunda oluşan durumdur.[95] Başka bir ifade ile idarenin göreviyle ilgili bir konuda idareye tamamen yabancı olan, idari herhangi bir görevi bulunmayan, idareden bağımsız bir özel hukuk kişisinin işlem tesis etmesi durumunda ya da idarede görev yapmakla birlikte ilgili idarede irade açıklama

[92] Anayasa md. 73; *Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır.*
[93] Akyılmaz vd., s. 421; Atay, s. 255; Günday, s.142; Özay, s.486; Yayla, s.117; Yıldırım vd., s. 480.
[94] D. 10. İDD., E. 2001/4040, K. 2005/181, T. 02.02.2005, Nkd; Atay, s. 256.
[95] Akyılmaz vd., s. 417; Atay, s. 256.

yetkisine sahip olmayan kişinin yaptığı işlemler yetki gaspı olarak değerlendirilmektedir. Örnek olarak; bir derneğin okul yapmak amacıyla kamulaştırma kararı alması veya bir zabıtanın naklen atama yapması durumu verilebilir. Yetki gaspı kişi bakımından yetkisizlik halidir. Yetki gaspı durumuyla sabit olan işlemler, yok hükmünde kabul edilmektedir.[96] Diğer bir ifadeyle yetki gaspına tabi idari işlem yok hükmünde sayılacak, hiç doğmamış, ortaya çıkmamış gibi değer görecektir.

Danıştay bu konuda "*İhtisas komisyonu kurma konusunda yetkili olan il genel meclisinin; ancak, il özel idaresine kanunla verilen görev ve yetki kapsamında ihtisas komisyonu kurulabileceği; bu belirlemeler dışında, il genel meclisinde görev ve yetkileri içinde bulunmayan konularda ihtisas komisyonlarının kurulmasının mümkün olmadığı; yukarıda aktarılan anayasal ve yasal düzenlemelerde ise il özel idarelerinin dış politikalarla ilgili olarak yetkilendirilmediği ve görevlendirilmediği açıktır. Bu bakımdan; dava konusu işlemin, açık yetki aşımı nedeniyle hukuka aykırı(dır)*. "[97] kararıyla durumu onaylamıştır.

cc. Yetki Tecavüzü

İdari işlev kapsamına giren konu hakkında idarenin adına, irade açıklaması yapma yetkisine sahip olan makam ya da organın, kendi yetkisine girmeyen bir konu hakkında idari işlem tesis etmesi ya da başka bir idari makamın görev kapsamına giren bir konuda işlem tesis etmesidir. Örnek olarak valinin görev alanına giren bir konu hakkında kaymakamın işlem tesis etmesi ya da şube müdürünün görev alanına giren bir konu hakkında kısım amirinin işlem tesis etmesi verilebilir. Yetki tecavüzü, konu bakımından yetkisizlik kapsamı içerisindedir. Yetki tecavüzü, iptal müeyyidesine tabidir, bu nedenle yetki tecavüzü kapsamında bulunan işlemler hukuka uygunluk karinesinden faydalanırlar ve iptal edilinceye kadar geçerli bir işlem olarak kabul edilirler.[98]

Danıştay bir kararında "*…Uyuşmazlık konusu olayda, davacının geçici inşaat ruhsatı verilmesi yolundaki isteminin de belediye encümenine iletilmesi ve belediye encümenince işlem tesis edilmesinin sağlanması gerekirken, bu usule uyulmaksızın doğrudan imar*

[96] Akyılmaz vd., s. 417; Atay, s. 256; Gözübüyük/Tan, C. II., s. 434-435; Gözler, C. I., s.923-924; Günday, s. 142; Özay, s. 486; Yayla, s.117; Yıldırım vd., s. 480.
[97] D. 8. İDD., E. 2008/1180, K. 2008/5500, T. 26.09.2008, DD, S.120, s. 268-269.
[98] Akyılmaz vd., s. 418; Gözler, Cilt I, s. 936; Günday, s.142-143; Sarıca, İdari Kaza, s.61-63; Yıldırım vd., s. 480; Zabunoğlu, s. 330.

müdürlüğü işlemi ile reddedilmesinde yetki yönünden mevzuata uyarlık bulunmamaktadır."[99] ifadeleri ile durumu onaylamaktadır.

çç. Ağır ve Bariz Yetki Tecavüzü

İdarenin görev kapsamına giren bir konu hakkında, idarenin adına irade açıklaması yapmaya yetkili ancak idarenin iş bölümü dağılımına tamamen aykırı olduğu herkes tarafından bilinen veya bilinmesi gereken bir makam ya da organ tarafından idari işlem tesis edilmesidir. Örnek olarak İçişleri Bakanlığında görevli bir personel hakkında sağlık bakanlığı tarafından disiplin cezası işlemi tesis edilmesi verilebilir. Ağır ve bariz yetki tecavüzü kapsamında bulunan idari işlemler, konu bakımından yetkisizlik olarak değerlendirilir. Aynı zamanda bu kapsamdaki işler, yok hükmünde kabul edilirler.[100]

2. Şekil Unsuru

İdarenin işlemlerinin bazı belli şekil koşullarına bağlanması, hem idari işlemi meydana getiren iradenin dış âleme sirayet etmesinin maddi şeklini ifade ettiğini hem de idari işlemin ifa edilmesinin usul bakımından kıymetlendirilmesini göstermektedir. İdare hukukunda, şekil serbestisi bulunmamaktadır. İdari işlemi meydana getiren kamu görevlileri, idari işlemlerin neticesinde meydana gelecek olan neticeleri düşünme imkânı verilmesi, kamu görevlilerinin keyfi davranmasının engellenmesi ve kamuya duyulan güven ortamının oluşturulması bakımından idari işlemler şekil şartına bağlı olarak gerçekleştirilmelidir.[101]

a. Şekil Kavramı

Şekil kavramı TDK sözlüğünde; *davranış biçimi, tutum, yol, tarz* olarak tanımlanmaktadır. İdari anlamda şekil ise idari işlemin hazırlanma usulü ve bunun yanında idari işlemde bulunan iradeyi maddi âleme açıklanmasını ifade etmektedir.[102] Özel hukuk işlemlerinde kişiler kural olarak hukuki işlemleri yazılı veya sözlü, noterden tasdikli vb. şekillerde herhangi bir şekil sınırlamasına tabi olmaksızın yapabilmektedir. Bu durum şekil

[99] D. 6. İDD., E. 2002/411, K. 2003/2298, T. 17.04.2003;
[100] Günday, s. 143; Özay, s. 486-487; Sarıca, s. 59-60; Yayla, s. 117; Yıldırım vd., s. 480; Zabunoğlu, s. 331-332.
[101] Günday, s. 114.
[102] Akyılmaz vd., s. 426.

serbestisi ilkesinin bir gereğidir. Türk Borçlar Kanunu'nun (6098) 12'nci[103] maddesi şekil serbestisi ilkesinin kanuni dayanağıdır. Kanun koyucu tarafından şekil serbestisi ilkesinin istisnaları sınırlı sayıda belirlenmiş kalan işlemler için herhangi bir şekil şartı getirilmemiştir.[104] Şekil serbestisi ilkesinin istisnası olarak Türk Medeni Kanunu'nun (4721) 142'nci[105] maddesi gösterilebilir. Bahse konu maddeye göre evlendirme töreninde evlendirme memuru, evlenecekler taraflara birbirleri ile evlenmek isteyip istemediklerini sorar. Evlenme, tarafların karşılıklı olarak olumlu sözlü yanıtlarını verdikleri anda oluşur.

b. Şekil Unsurunun Kuralları

aa. Yazılılık İlkesi

Doktrinde bulunan yazarların ortak görüşüne göre, idari işlemlerin yazılı şekle tabi olması kuralı mevcuttur.[106] İdari işlemi yapan iradenin yazılı şekilde dış dünyaya aktarılması, idari işlemin yazılı olabilmesinin gereklerindendir. İşlemi tesis eden yetkilinin söz konusu işlemi imza altına alması ise idari işlemin belgelendirilmesinin gereklerindendir.[107] Yazılı şekil şartını zorunlu kılan sebeplerin başında idari işlemin içeriğinin açık olması, idarenin denetlenmesinin sağlanması, hukuki güvenlik, idari işleme dayanak oluşturan vakaların belgelendirilmesi ile vatandaşı idarenin belirsiz ve öngörülemeyen kararlarından koruma niyeti sayılabilir.[108] Yazılılık ilkesi ile idari işlemin özünü oluşturan irade, soyut halden somut hale yazılı şekilde gelmektedir.

Anayasa'da bulunan bazı maddeler incelendiğinde, idari işlemlerin yazılı şekilde yapılması gerekliliği gün yüzüne çıkmaktadır. Anayasa'nın *yargı yolu* başlığını taşıyan 125'inci maddesine[109] baktığımızda ise idarenin işlemlerine karşı dava açılacak ise dava açma süresi, idari işlemin bildirim tarihinden itibaren başlamaktadır.

---

[103] Türk Borçlar Kanunu md. 12; *Sözleşmelerin geçerliliği, kanunda aksi öngörülmedikçe, hiçbir şekle bağlı değildir.*
[104] Gözler, İdare Hukukuna Giriş, s. 168.
[105] Türk Medeni Kanunu md. 142; *Evlendirme memuru, evleneceklerden her birine birbiriyle evlenmek isteyip istemediklerini sorar. Evlenme, tarafların olumlu sözlü cevaplarını verdikleri anda oluşur. Memur, evlenmenin tarafların karşılıklı rızası ile kanuna uygun olarak yapılmış olduğunu açıklar.*
[106] Atay, İdare Hukuku, s. 258; Gözler, İdare Hukukuna Giriş, s. 168; Günday, s. 114; Kalabalık, s. 32; Yayla, s. 122.
[107] Günday, s. 114; Gözübüyük/Tan, İdare Hukuku, s. 368.
[108] Akyılmaz vd., s. 426-427.
[109] Anayasa md. 125; *İdari işlemlere karşı açılacak davalarda süre, yazılı bildirim tarihinden başlar.*

Anayasa'nın *dilekçe, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkı* başlığını taşıyan 74'üncü maddesine[110] yer alan hükme göre vatandaşlar, kendilerini ilgilendiren bir konuda ya da kamuya ilişkin isteklerinde yetkili makamlara veya TBMM'ye başvurmayı yazılı şekilde yapmalıdır. Aynı şekilde TBMM ya da yetkili makamların kendilerine gelen başvurulara karşı, dilekçe sahiplerine başvuruların sonucunu yazılı şekilde bildirmesi gerekmektedir.

Her ne kadar idari işlemlerin yazılı olması kuralı bulunsa da bu kuralın istisnaları da bulunmaktadır. İYUK'un *idari makamların sükûtu* başlığını taşıyan 10'uncu maddesinde[111] yer alan hükme göre ilgili kişiler kendileri hakkında dava konusu oluşturan durumlarda idareye başvuru yapabilmektedir ve idare bu başvurulara karşı 30 gün içinde cevap vermezse diğer bir ifadeyle sessiz kalırsa başvuruyu reddettiği kabul edilmektedir. Burada idare yazılı şekilde açık bir ret yapmasa dahi başvuruya cevap vermemek suretiyle yazılı olmayan şekilde başvuruyu reddetmektedir. Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu'nun (211) 8'inci maddesinde *hizmete ait bir talep veya yasağın sözle, yazı ile ve sair surette ifadesidir* şeklinde emir kavramının tanımı yapılmaktadır. Bu hükümden de anlaşılacağı üzere emirlerin sözlü olarak verilebileceği düzenlenmektedir. Bu durumda yine yazılılık kuralının istisnasını oluşturmaktadır.

bb. Gerekçe İlkesi

Gerekçe kelimesi TDK sözlüğünde *bir şeyi gerekli duruma getiren, yapılmasına sebep olan şey, gerektirici sebep; mucip sebep, esbabımucibe* olarak tanımlanmaktadır. Gerekçe, idari işlemin tesis edilmesine neden olan maddi ve hukuki olayın, idari işlemin belgesinde yer almasıdır. Ülkemiz hukukunda idari işlemin gerekçesi işlem belgesinde gösterilmek zorunda değildir ancak kanuni düzenlemelerin bazılarında idari işlemin gerekçeli olması gerektiğine ilişkin hükümler bulunmaktadır.[112] Bilgi Edinme Hakkı

[110] Anayasa md. 74; *Vatandaşlar … kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikayetleri hakkında, yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine yazı ile başvurma hakkına sahiptir. Kendileriyle ilgili başvurmaların sonucu gecikmeksizin, dilekçe sahiplerine yazılı olarak bildirilir.*
[111] İYUK md. 10; *İlgililer, haklarında idari davaya konu olabilecek bir işlem veya eylemin yapılması için idari makamlara başvurabilirler. Otuz gün içinde bir cevap verilmezse istek reddedilmiş sayılır.*
[112] Atay, İdare Hukuku, s. 259.

Kanunu'nun (4982) 12'nci maddesine[113] göre bilgi edinme başvurusu reddedilmiş ise ret kararı gerekçeli olarak belirtilmek zorundadır.

Gerekçenin zorunlu olması kanuni olarak belirtilmemiş olsa da ilgili idare, dava esnasında ara kararla idari işlemin gerekçesini isteyen mahkemeye, cevap vererek işlemin dayandığı maddi ve hukuki sebepleri belirtmek zorundadır. İşlemin gerekçesinin ortaya çıkarılması, idarenin hukuka uygun davranıp davranmadığının tespit edilerek hüküm tesisi açısından önemlidir. İdari işlemin gerekçeli olması ilkesi işlemi yapan idareyi idari işlemin dayandığı maddi ve hukuksal nedenleri açıklamaya, uyguladığı mevzuat hükmünü anlamaya, doğru ve makul olgular ortaya koymaya ve denetim yapmaya zorlar. İşlemde gösterilen gerekçe işlemin kanuna uygunluğunu değerlendirme, itiraz edip etmeme ve yargı yoluna gidip gitmeme konusunda işlemin ilgilisine yardımcı olur.[114]

Her ne kadar idari işlemlerin gerekçeli olması yolunda genel bir ödev bulunmamakla birlikte olumsuz idari işlemlerde, sebebin işlem metninde kısaca açıklanması veya istendiğinde ilgiliye yazılı olarak bildirilmesi ilgilinin dava açma hakkı ve hak arama özgürlüğü kapsamında bir hak olarak düşünülmelidir. Bunun disiplin işlemlerinde bir hak olduğu açıktır.[115]

Danıştay bir kararında "*Ancak idari işlemlerin gerekçeli olması ilkesi; işlemi tesis eden idarenin yönetsel işlemin dayandığı maddi ve hukuksal nedenleri açıklamasına, ilgili Yasanın doğru uygulanıp uygulanmadığını ortaya koymaya ve işlemin hukuki denetimine ilişkin olup, idari işlemin gerekçesi de hukuka uygun olup olmadığının tespiti yönünden değerlendirmeye imkan verecek şekilde yargı yetkisi içindedir.*"[116] ifadeleri ile durumu onaylamaktadır.

cc. Açıklık ve Anlaşılırlık İlkesi

İdari işlem, idari makamın işlemden isteği ve beklentisinin muhatap tarafından net, kesin ve rahat olarak anlayabileceği açıklıkta bulunmalıdır.[117] İdari işlem, idarenin iradesini

---

[113] Bilgi Edinme Hakkı Kanunu md. 12; *Kurum ve kuruluşlar, bilgi edinme başvurularıyla ilgili cevaplarını yazılı olarak veya elektronik ortamda başvuru sahibine bildirirler. Başvurunun reddedilmesi hâlinde bu kararın gerekçesi ve buna karşı başvuru yolları belirtilir.*
[114] Atay, İdare Hukuku, s. 259-260.
[115] Kalabalık, s. 76-77.
[116] D. 13. İDD., E. 2018/995, K. 2019/1876, T. 28.05.2019: https://kararara ma.danistay.gov.tr/.
[117] Akyılmaz, İdari İşlemin Yapılış Usulü, s. 193.

açık ve tam olarak yansıtmalıdır.[118] İdari bir işlem şüphelere yer veriyor ya da anlamı duraksamalara yol açıyorsa işlem geçerlidir ancak muhatabın işlemden çıkardığı sonuç ve bu sonuca binaen yaptığı davranışlar kusurlu olarak kabul edilmeyecektir.[119] İşlemin muhataplarına; işlemde açık bir şekilde belirtilmeyen, muhatabı tereddütte bırakacak hususların açıklanması konusunda idari makamlara başvuru yapma imkânı sağlanmalıdır.

Açıklık ve anlaşılırlık ilkesi hukuk devleti ilkesinin gereklerinden biridir. İdari işlemin içeriği yeteri kadar açık değil ise manasız ibareler bulunuyorsa çelişkili ifadeler barındırıyorsa işlemin muhatabı yazılı metinden haklarını ve mükellefiyetlerini tam olarak anlayamıyorsa işlemin hukuka aykırı olduğu değerlendirilmektedir.[120]

dd. İdari İşlemin Açıklanması İlkesi

İdare hukuku yazınında genel kural, bireysel işlemler bildirim usulüyle, genel ve düzenleyici işlemlerde ilan edilme usulüyle ilgililerine duyurulur.[121] Anayasa'nın 125'inci maddesine göre değerlendirme yapıldığında, idari işlemlere karşı dava açabilmek için, söz konusu işlemin bildirilmiş olması gerekmektedir. Aynı şekilde İYUK'un *dava açma süresi* başlığını taşıyan 7'nci maddesinde[122] ise dava açma süresinin idari uyuşmazlıklar için, yazılı bildirimi takip eden günden başlayacağı ve düzenleyici işlemlere karşı dava açılması için, bunların ilan yoluyla duyurulması gerekmekte olduğu aksi durumda dava açma süresinin başlamayacağı hükme alınmıştır. Bu hükümler üzerinde değerlendirme yapıldığında ise yine idari işlemler hakkında dava açabilmek için işlemin bildirilmesi gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu iki mevzuat incelendiğinde muhatabına bilgilendirme yapılmayan idari işlemlere karşı muhatapların dava açabilmeleri için verilen sürenin başlamadığı anlaşılmaktadır.

---

[118] Duran, s. 354.
[119] Tekin Akıllıoğlu, Yönetim Önünde Savunma Hakları, Ankara, 1983, s. 101-102.
[120] Akyılmaz, İdari İşlemin Yapılış Usulü, s. 194.
[121] Ali Kadıoğlu, İdari İşlemin Şekil Unsuru, Ankara, 2010, s. 47.
[122] İYUK md. 7; *İdari uyuşmazlıklarda; yazılı bildirimin yapıldığı tarihi izleyen günden başlar. İlanı gereken düzenleyici işlemlerde dava süresi, ilan tarihini izleyen günden itibaren başlar.*

ee. Başvuru Yolları ve Süresinin Gösterilmesi İlkesi

Anayasa'nın *temel hak ve hürriyetlerin korunması* başlığını taşıyan 40'ıncı maddesinde[123] yer alan hükme göre Devlet adına işlem yapan idare, işlem yaptığı kişilerin, işlemle ilgili olarak başvuracağı kanun yollarını, başvuracağı mercileri ve buralara başvuru yapmaları için kendilerine verilen süreleri işlemlerinde belirtmek zorundadır. İdari işlem metinlerinde muhataplara başvuru yollarının gösterilmesi, muhatapların kendilerine vaat edilmiş olan yasal haklarını kolay bir şekilde kullanmasını sağlayacaktır. Aynı şekilde muhatapların işleme karşı hangi süreler içinde başvuracağının işlem metninde gösterilmesi, muhatapların muhtemel hak kayıplarını engelleyecektir.[124] İdarenin işlemlerinde hem başvuru yollarını hem de başvuru sürelerini göstermek zorunda kalması, Anayasa'dan gelen bir zorunluluktur ve bu zorunluluk idarenin kanunu bilmemek mazeret değildir şeklinde bir mazeret üretmesini engellemektedir.[125]

c. İdari İşlemlerde Şekil

İdari işlemin şekli kısaca, idari işlem tesis edilirken uyulması gereken kurallar nelerdir sorusunu cevaplamaktadır. İdari işlemi tesis eden yetkili, işlemi tesis ettiği esnada belli kurallara uymak zorundadır. Bu kurallar ise şu şekilde sayılabilir. İdari işlem yazılı olmalıdır, işlemin gerekçesi mutlaka gösterilmelidir, bu gerekçe açık ve anlaşılır olmalıdır, idari işlem muhatabına açıklanmalıdır ve idari işlem metninde işlemin muhatabına işleme karşı başvurabileceği kanun yolları, merciler ve başvuru süreleri gösterilmelidir.

3. Sebep Unsuru

İdari işlemin sebep unsurunu işlemi ifa etmeye yönelten etkenler oluşturmaktadır. İdari işlemlerde sebep unsuru, hukuki olaydan ya da maddi olaydan kaynaklanabilmektedir.[126] İdari işlemin tesis edilmesine sebep olan bütün bilgi ve belgelerin hukuka uygun ve somut olması gerekmektedir.[127]

---

[123] Anayasa md. 40; *Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır.*
[124] Kadıoğlu, s. 59.
[125] Bahtiyar Akyılmaz, "Bir İdârî Usul İlkesi Daha: Anayasa m.40/2 Başvuru Yollarının Gösterilmesi", Yıldızhan Yayla'ya Armagan, İstanbul, 2003, s. 90.
[126] Günday, s. 123.
[127] Ömer Taşlıdere, İdari İşlemin Bir Unsuru Olarak Yetki Unsuru ve Sakatlıkları, Sakarya, 2011, s. 28.

a. Sebep Kavramı

Sebep kavramı TDK sözlüğünde; *bir şeyin olmasına veya belli bir hâlde bulunmasına yol açan şey* olarak tanımlanmaktadır. Sebep, var olan durumla ilgili bilgilendirme yaparken çeşitli opsiyonlar içinden seçilen bir davranışın seçilme nedenini başka bir ifadeyle işlemin tesis edilme gerekçesini bilmemizi sağlamaktadır. Hukuki işlemler bir sebebi gerçekleştirme amacı ile yapılmış olsa da bu sebepler özel hukuk ve idare hukuku uygulamasında farklılıklar arz etmektedir.[128]

İdarenin işlem yapmasına neden olan saik, sebeptir.[129] Danıştay'a göre sebep unsuru idari işlemin dayanağını ve yapılış gerekçesini oluşturmaktadır.[130] Danıştay idari işlemin sebep unsuru hakkında "*İdarelerin tesis ettikleri işlemlerin (bireysel düzenleyici) unsurlarından olan sebep unsuru, idareyi işlem yapmaya iten hukuki neden, bir başka ifadeyle; tüm idari işlemlerde olduğu gibi işlemle gerçekleştirilmeye çalışılan kamu yararına dayanan hukuki, somut durumdur. İdari işlemin sebep ögesindeki hukuka aykırılık işlem yargı mercii önüne getirildiğinde resen dikkate alınacaktır*."[131] ifadeleri ile sebep unsurunu açıklamıştır.

Karahanoğulları'na göre sebep; idarenin iradesini kımıldatan, canlandıran ve idarenin iradesinin muhtevasını belirten hukukun tanıdığı maddi ve hukuksal durumlar, idarenin işleminin nedenidir.[132] Onar'a göre yalnızca idarenin değil, Devletin gerçekleştirdiği tüm işlemlerin belli bir sebebi olması gerekmektedir.[133] Sebep unsurunun yardımıyla idari işleme uygulanacak olan hukuk kuralı belirlenmektedir.[134]

Anayasa'nın 123'üncü maddesinde idarenin, kuruluşunun ve görevlerinin kanun ile düzenlendiği hükme alınmıştır. Bu durumun neticesinde idare, kanunda kendisine verilen görevleri yerine getirmektedir. Ayrıca idare kanunun kendisine verdiği görevler haricinde ve bu görevlerle ilgili olarak kendisine verilen yetkilerin dışında hareket edememektedir. İdareyi işlem yapmaya sevk eden irade de bu görevi yerine getirdiği süreçte değerli hale

---

[128] Özge Didem Boulanger, İdari İşlemin Sebep Unsuru, İstanbul, 2016, s. 7.
[129] Akyılmaz vd., s. 447.
[130] D. 13. İDD., E. 2018/1498, K. 2019/759, T. 13.03.2019: https://kararara ma.danistay.gov.tr/.
[131] D. 15. İDD., E. 2017/287, K. 2018/6547, T. 02.10.2018, https://kararara ma.danistay.gov.tr/.
[132] Onur Karahanoğulları, İdarenin Hukukla Kavranması: Yasallık ve İdari İşlemler, 2. B., Ankara, 2012, s. 433.
[133] Onar, Cilt I, s. 281.
[134] Onar, Cilt I, s. 299.

gelmektedir. İdarenin iradesini belirleyen sebepler, idarenin yükümlendiği görevler ve idarenin yetkileri ile ilişkili olmak zorundadır.[135] İdarenin işlemlerinin geçerli olabilmesi için hukuka uygun sebeplerin bulunması gerekmektedir.[136] İdari işlemlerin hukuka uygun olması için kanunla belirlenen gerçek sebebe dayanarak işlem yapılmış olmalıdır. İdari işlemlerde idareye yüklenen bir vazife mevcuttur ve bu vazifeyi ifa edenler, iradesini idare adına açıklamaktadır.[137]

b. Sebep Unsuruna Hâkim Olan İlkeler

Yargı kararları ile tespit edilen ve sebep unsuruna hâkim olan ilkeler şu şekilde sıralanabilir. Sebepsiz idari işlem olmaz, idari işlemin sebebi gerçek ve hukuka uygun olmalıdır, sebep unsurundaki sakatlıklar sonradan giderilemez, idari işlemde sebep objektif olarak belirtilmelidir ve son olarak idari işlemin sebebi somut olmalıdır.

aa. Sebepsiz İdari İşlem Olmaz İlkesi

İdare hukukunda sebepsiz idari işlem olmaz.[138] Bu ilkeden idari işlemin yalnızca bir adet sebebinin olduğunu sonucuna varılmamalıdır. Tam tersine idari işlem çoğunlukla birden fazla sebebe dayanmaktadır.[139] İdari işlemin sebepsiz olmayacağını belirtmek amacıyla işlemin mutlaka en az bir sebebinin bulunması, bir sebebe dayanması gerektiği vurgulanmaktadır.[140] Balta sebepsiz idari işlem olmaz ilkesinin, idarenin keyfi davranmasını önleyen ve objektifliği sağlayan genel bir hukuk ilkesi olduğunu belirtilmektedir.[141]

İdari işlem sebepten soyut olamaz, kesinlikle muayyen bir sebebe dayanmalıdır.[142] Soyut halde bulunan hukuk normu somut duruma uygulamak için en azından bir sebebi barındırır ki bu sebep hukuki sebeptir. İdare adına idari işlemi yapan yetkilinin idari işlemi yapmaya güdüleyen soyut norm ile ona bu işlemi yapmaya yetki veren soyut norm aynıdır ve bu da hukuki sebebi oluşturmaktadır. Bu durum, idari işlem ile özel hukuk işlemleri arasındaki önemli ayrımlardan biridir. Sebep unsurunda yalnızca hukuki sebep değil fiili

[135] Karahanoğulları, s. 433.
[136] Boulanger, s. 11.
[137] İl Han Özay, Gün Işığında Yönetim, 36. B., İstanbul, 2017, s. 321.
[138] Özay, Gün Işığında Yönetim, s. 455; Gözler, İdare Hukukuna Giriş, s. 179-181.
[139] Özay, Gün Işığında Yönetim, s. 455.
[140] Güher Ulu, İdari İşlemin Sebep Unsuru ve Yargısal Denetimi, Bursa, 2021, s. 219.
[141] Balta, s. 167.
[142] Akyılmaz vd., s. 447.

sebep de incelenmelidir. Bireysel idari işlemler üzerinden incelenecek olduğunda; soyut norm, somut etkenlerin varlığı halinde somut nitelik kazanmakta, somutlaşmaktadır.[143]

Her işlemin mutlaka bir sebebi bulunması zorunludur.[144] İdare hem bireysel işlemlerinde hem de düzenleyici idari işlemlerinde sonuç olarak tüm idari işlemlerinde sebebe dayanmak zorundadır.[145] İdarenin düzenleyici işlem yapma konusunda takdir yetkisi olsa da idareye bu yetkisini kullanma konusunda keyfiyet hakkı tanınmamaktadır. İdare bu yetkisini, kamu yararı amacına ve hizmetin ihtiyaçlarına binaen hukukun uygun gördüğü sebeplere dayanarak kullanmalıdır.[146]

Nedensiz yetki olmaz.[147] Kanun, sebep hususunda düzenleme yapmamış olsa bile bu durumun idareye belirli bir keyfiyet tanıdığı başka bir ifadeyle idarenin herhangi bir sebep olmadan idari işlem yapacağı şeklinde yorumlanmamaktadır. İdari işlemlerin hukuka uygun olup olmadığı, idari işlemlerde sebepsiz işlem olmaz ilkesi ile denetlenebilmektedir. Sebep unsurunu sadece mevzuata bakarak açıklamak yeterli olmaz. İlke olarak şu gerçeği hatırlamak gerekir: İdari işlemler belli bir sebebe dayanmalıdır kuralı idare hukukunda temel kurallardan biridir.[148]

bb. İdari İşlemin Sebebinin Gerçek ve Hukuka Uygun Olması İlkesi

İdari işlemler mutlaka bir sebebe dayanmalıdır, bahse konu sebebin ise gerçek ve hukuka uygun olması[149] gerekmektedir. Sebep unsuru, idareyi işlemi yapmaya sevk eden etken ise sebebin gerçek olması gerekliliği mantıki bir sonuçtur. Sebep, idari işlem yapılmadan önce gerçekleşmiş olmalıdır. Yine sebep, idari işlemin dışında olmak zorundadır. İdari işlemi yapan yetkili, idari işlem yapılmadan önce gerçekleşen bir olaya veya hukuki işleme dayanmak zorundadır. İdarenin henüz gerçekleşmemiş bir sebebi dayanak göstererek işlem yapması hukuka aykırılık teşkil edecektir.[150] Danıştay'ın bazı kararlarında da bu husus açık bir şekilde dile getirilmiştir; "*İdare, tesis ettiği idari işlemi,*

[143] Ulu, s. 219.
[144] Özay, Gün Işığında Yönetim, s. 875.
[145] Karahanoğulları, s. 433.
[146] Ulu, s. 225.
[147] Karahanoğulları, s. 433.
[148] Yayla, s. 130-131.
[149] D. 3. İDD., E. 2019/7241, K. 2022/2454, T. 25.05.2022, https://kararara ma.danistay.gov.tr/; Karahanoğulları, s. 449.
[150] Ulu, s. 236.

gerçek ve hukuka uygun, sebep ya da sebeplere dayandırmak zorundadır."[151], "*İdarelerin, bir idari işlemi tesis edebilmesi için hukuken korunabilir ve hukuka uygun bir nedeni olması gerekmektedir. İdare tesis ettiği işlemi, 'gerçek ve hukuka uygun' sebeplere dayandırmak zorundadır. Sebebin 'gerçek' olması, varlığının usulüne uygun olarak yapılan tespitlerle ortaya konulmuş olması; 'hukuka uygun' olması ise, idarenin işlemi dayandırdığı sebebin, kanunda tesisi için dayanabileceği öngörülen sebeplerden olması anlamına gelmektedir*."[152]

Danıştay, idari işlemin sebebini gerçek olmasının yanı sıra, bu sebeplerin usulüne uygun şekilde tespit edilmesi hususuna dikkat etmektedir. Danıştay; "*Sebebin gerçek olması, varlığının usulüne uygun olarak yapılan tespitlerle ortaya konulmuş olması anlamına gelmektedir*."[153] Burada ki görüş yorumlandığında idare tarafından usulüne uygun şekilde tespiti yapılmayan sebepler, gerçek sebepler değildir ve idari işlemin sebebini oluşturmayacaklardır.

İdari işlemin sebeplerinin gerçek olmasının yanında hukuka da uygun olması gerekmektedir. "*Sebebin hukuka uygun olması ise idarenin işlemi dayandırdığı sebebin, kanunda tesisi için dayanabileceği öngörülen sebeplerden olması anlamına gelmektedir*."[154] Ancak sebeplerin hukuka uygun olması, yalnızca işlemi oluşturan sebeplerin mevzuatın belirlediği sebeplere uygun olması değil, işlemi oluşturan sebeplerin hukuka uygun şekilde tespit edilmesi anlamına gelmektedir. Hukuka uygunluk şartında hukuki sebebi oluşturan işlemlerin hukuka aykırı olmaması gerekmektedir. Aynı şekilde hukuki işlemi oluşturan fiili sebeplerin ise hukuka uygun olarak tespit edilmesi gerekmektedir. Başka bir ifadeyle hukuka uygunluk şartı hem hukuki hem de fiili sebepler açısından aranmaktadır.[155]

cc. Sebep Unsurundaki Sakatlıkların Sonradan Giderilmesi Yasağı

Sebep unsurundaki 'eksiklik' sonradan giderilemez[156] şeklinde bir görüş mevcuttur. İdari işlemi oluşturan sebeplerin işlem yapılmadan önce gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Aynı şekilde idari işlemin sebebinin işlemin dışında gerçekleşmesi gerekmektedir. Hal böyle iken idari işlem yapılmadan önce gerçekleşmeyen veya idari işlemin dışında,

[151] D. 8. İDD., E. 2021/3010, K. 2022/3332, T. 18.05.2022, https://karararama.danistay.gov.tr/.
[152] D. 10. İDD., E. 2021/6965, K. 2022/2704, T. 24.05.2022, https://karararama.danistay.gov.tr/.
[153] D. 10. İDD., E. 2021/6605, K. 2022/2705, T. 24.05.2022, https://karararama.danistay.gov.tr/.
[154] D. 3. İDD., E. 2021/1593, K. 2022/691, T. 18.05.2022, https://karararama.danistay.gov.tr/.
[155] Ulu, s. 239-240.
[156] Akgüner/Kahraman, s. 1111.

gerçekleşmeyen sebeplere dayanarak yapılan işlemler sebep unsuru yönünden sakat bir işlem olacaktır. Hukuki ve fiili sebepler, idari işlemin yapılmasından sonra gerçekleşmiş olsa bile söz konusu işlem hukuka aykırı olmaya devam edecektir.[157]

Sebep unsuru eksik olan işlem sakattır ve bu işlem hukuka aykırı bir işlem olarak kabul edilmektedir. Sebep eksikliği sonradan giderilmiş olsa bile bu işlem sakat olmaya ve haliyle hukuka aykırı olmaya devam edecektir. Sebep, işlem yapıldıktan sonra gerçekleşirse, o zaman bu sebebe dayanarak yeni bir idari işlem tesis etmek gerekmektedir.

çç. Sebep Unsurunun Objektif Olarak Belirlenmesi İlkesi

Bu ilkeye göre, idari işlemin hukuka uygun olması için aranan şartlardan bir tanesi sebep unsurunun objektif olarak belirmesidir. İdari işlemin hukuka uygunluğu açısından dayanak oluşturacak sebep unsuru, işlem yapılmadan önce mevzuat ile belirlenmiş hukuki etkenler ve fiillerden oluşmalıdır. Bunun gibi, objektif niteliğe sahip olmayan, sübjektif görüşlere veya kanaatlere dayanmak suretiyle yapılan idari işlemlerin, sebep unsuru yönünden hukuka aykırı olacağı değerlendirilmektedir.[158] İdari işlemi yapan yetkili, sübjektif sebeplere dayanmadan tamamen objektif fiil ve hukuki sebeplere dayanmak suretiyle işlem yapmalıdır.

dd. Sebep Unsurunun Somut Olması İlkesi

Sebep unsurunun somut olmasında anlatılmak istenen, idari işlemin gözle görülür, elle tutulur bilgilere ve belgelere dayanmasıdır. Soyut, varsayıma, tahmine, istihbarat niteliğinde ifadelere dayanarak yapılan işlemlerin hukuka aykırı olacağı değerlendirilmektedir. Bu zorunluluk idari işlemin yapılma aşamasında aranmaktadır.[159] Danıştay kararında bu ilkenin zorunluluğu somut dayanak[160] ya da somut olarak ortaya konma[161] gibi ifadelerle anlatılmaktadır. Bu ilkenin gereği olarak soyut kavramlar ve belirlemeler, sübjektif kanaat ve görüşler, varsayımlar, karineler, duyumlar ve istihbari

---

[157] Ulu, s. 265.
[158] Onur Karahanoğulları, "Güvenlik Soruşturması", (Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Yıl (Y) 1998, C. 53, S.1, s. 159-184), s. 178.
[159] Ulu, s. 271.
[160] D. 2. İDD., E. 2021/1506, K. 2022/1926, T. 20.04.2022, https://karararama.danistay.gov.tr/.
[161] Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu (DİDDK), E. 2022/1464, K. 2022/2040, T. 06.06.2022, https://karararama.danistay.gov.tr/.

nitelikte bilgiler ve durumlar idari işlemin sebep unsurunu oluşturamaz.[162] İdari işlemin, somut halde bulunan bir hukuki işleme ya da somut bir olaya dayanması gerekmektedir. Bu nitelik, idari işlemin hukuka uygun olabilmesi için uygulanmasına ihtiyaç duyulan ilkelerden bir tanesidir. İdari işlemin sebep unsurunun yalnızca somut fiillerden ve somut hukuki etkenlerden oluşması gerekmektedir.

c. İdari İşlemde Sebep

İdari işlemin sebebi kısaca, idari işlem neden tesis edilmektedir sorusunu cevaplamaktadır. Her idari işlemin mutlaka bir sebebi olmalıdır. Sebebi olmayan işlem, idari işlem olamaz. İdareyi işlem yapmaya sevk eden sebebin, gerçek bir sebep olması gereklidir. İdarenin henüz gerçekleşmemiş bir sebebi dayanak göstererek işlem yapması hukuka aykırılık teşkil edecektir. İdari işlemin sebeplerinin gerçek olmasının yanında hukuka da uygun olması gerekmektedir. Ancak sebeplerin hukuka uygun olması, yalnızca işlemi oluşturan sebeplerin mevzuatın belirlediği sebeplere uygun olması değil, işlemi oluşturan sebeplerin hukuka uygun şekilde tespit edilmesi anlamına gelmektedir. İdari işlemi oluşturan sebeplerin, işlem yapılmadan önce gerçekleşmiş olması gerekmektedir. İdari işlem yapılmadan önce gerçekleşmeyen veya idari işlemin dışında, gerçekleşmeyen sebeplere dayanarak yapılan işlemler hukuka aykırı olacaktır. Hukuki ve fiili sebepler, idari işlemin yapılmasından sonra gerçekleşmiş olsa bile, söz konusu işlem hukuka aykırı olmaya devam edecektir. İdari işlemin hukuka uygunluğu açısından dayanak oluşturacak sebep unsuru, işlem yapılmadan önce mevzuat ile belirlenmiş hukuki etkenler ve fiillerden oluşmalıdır. İdari işlemi yapan yetkili, sübjektif sebeplere dayanmadan tamamen objektif fiil ve hukuki sebeplere dayanmak suretiyle işlem yapmalıdır. İdari işlem gözle görülür, elle tutulur bilgilere ve belgelere dayanmalıdır.

4. Konu Unsuru

İdari işlemlerde konu unsurunu, hukuk âleminde ortaya çıkan hukuki neticeler ve değişiklikler oluşturmaktadır. Bu nedenle idari işlemlerde konu unsuru, meşru olmalı ve imkânsız olmamalıdır.[163]

[162] Ulu, s. 271.
[163] Günday, s. 123-124.

a. Konu Kavramı

Konu kelimesi TDK sözlüğünde; *konuşmada, yazıda, eserde ele alınan düşünce, olay veya durum, mevzu, süje; üzerinde konuşulan şey, bahis* olarak tanımlanmaktadır. İdari anlamda konu unsuru ise idari işlemin doğuracağı hukuki neticeyi anlatmaktadır.[164] Diğer bir ifade ile işlemin konusu, hukuki düzende meydana gelen değişimlerdir.[165]

İdari işlemlerin konuları, işlem yapılmadan önce kanunla belirlenmiş ve objektif bir konu olmalıdır. Bu durumun neticelerinden bir tanesi idari işlemi yapan idarenin ve idari işlemin ilgilisinin, işlem konusunu değiştirmeye yetkisinin bulunmamasıdır. Aynı şekilde idare ve ilgilinin, işlemin konusunu istedikleri gibi belirleme yetkisi bulunmamaktadır. Bu nedenden dolayı idare, yalnızca konusu daha önceden belirlenmiş olan işlemi tesis edip etmeme ya da konusu sınırlandırılmış birden fazla işlemden herhangi birini seçme yetkisine sahiptir.[166] Danıştay bir kararında konu unsuru ile ilgili olarak "*İçtihat ve doktrinde belirlenen hukuki nitelikleri göz önüne alındığında, 'bir idari bir işlemin doğuracağı hukuksal sonuca' o işlemin konusu denir.*"[167] şeklinde tanım yapmıştır.

b. Konu Unsurunun Kuralları

aa. Konunun İmkânsız Olmaması Kuralı

İdari işlemin kendisinden beklenen sonuç gerçekleştirilebilir olmalıdır.[168] İdari işlemin konusu imkânsız olmamalıdır.[169] Bu imkânsızlıktan kastedilen, işlem yapıldığı anda konunun imkânsız olması durumudur.[170] Bahse konu imkânsızlık, hem fiili imkânsızlık için hem de hukuki imkânsızlık için geçerlidir.[171] Ölmüş kişinin memur olarak atanması fiili imkansızlık teşkil ederken henüz 18 yaşını doldurmamış olan bir kişinin memur olarak atanması ise hukukî imkansızlık olarak karşımıza çıkmaktadır.[172]

---

[164] Onar, Cilt I, s. 311.
[165] Şeref Gözübüyük/Turgut Tan, İdare Hukuku [İdari Yargılama Hukuku, Cilt II], 2. B., Ankara, 2022, s. 557.
[166] Günday, s. 124.
[167] D. 4. İDD., E. 2009/248, K. 2011/4403, T. 23.05.2011, https://karararama.danistay.gov.tr/.
[168] Gözler, İdare Hukukuna Giriş, s. 182; Günday, s. 124; Kalabalık, s. 93.
[169] Gözler, İdare Hukukuna Giriş, s. 182; Günday, s. 124; Kalabalık, s. 93; Karahanoğulları, s. 495; Gözübüyük/Tan, İdari Yargılama Hukuku, s. 558.
[170] Mustafa Doğan, İdari İşlemin Konu Unsuru, Eskişehir, 2016, s. 53.
[171] Karahanoğulları, s. 495.
[172] Ramazan Çağlayan, İdare Hukuku Dersleri, 10. B., Ankara, 2022, s. 497.

bb. Hukuka Aykırı İşlem Yapılamaması Kuralı

İdari işlemler, hukuken geçerli olan sonuçlar doğurmalıdır.[173] Başka bir deyişle idare, kanunun yasakladığı bir konuda idari işlem yapamaz.[174] Örneğin, Devlet Memurları Kanunu'nun 103'üncü maddesinde[175] açık bir şekilde yasak olmasına rağmen, öğretmen hakkında öğretimin devam ettiği ayların içinde yıllık izin verilmesi, işlemi konu unsuru yönünden hukuka aykırı hale getirmektedir.[176]

İdarenin, Anayasa'nın 10'uncu maddesinde belirtilen kanun önünde eşitlik ilkesine aykırı olacak şekilde işlem yapması durumunda, bahse konu işlem konu unsuru yönünden hukuka aykırılık teşkil edecektir.[177] Anayasa Mahkemesi eşitlik ilkesi ile ilgili olarak "*Anayasa'nın 10. maddesinde belirtilen 'kanun önünde eşitlik ilkesi' hukuksal durumları aynı olanlar için söz konusudur. Bu ilke ile eylemli değil, hukuksal eşitlik öngörülmüştür. Eşitlik ilkesinin amacı, aynı durumda bulunan kişilerin kanunlar karşısında aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak, ayrım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu ilkeyle, aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak kanun karşısında eşitliğin ihlâli yasaklanmıştır.*"[178] ifadelerini kullanmıştır.

Anayasa'nın 13'üncü maddesine[179] göre temel hak ve hürriyetler, yalnızca kanun ile sınırlanabilmektedir. Bu hükümden dolayı idare tarafından, herhangi bir kanun maddesine dayanmaksızın, temel hak ve hürriyetleri kısıtlayan bir işlem yapılması durumunda, bahse konu işlem konu unsuru yönünden hukuka aykırı olacaktır.[180] Belirli statüsü olup, yalnızca bu statüde bulunan kişilere uygulanması gereken kuralların, bu statünün dışında bulunan kişiler hakkında da uygulanması durumunda, bahse konu işlem konu unsuru yönünden hukuka aykırı olacaktır.[181] Örneğin, TSK Disiplin Kanunu'na göre askeri öğrenciler

---

[173] Günday, s. 124; Akyılmaz vd., s. 458; Karahanoğulları, s. 493.
[174] Gözler, İdare Hukukuna Giriş, s. 182; Kalabalık, s. 94; Reşit Gürbüz, İdare Hukuku, 2. B., Ankara, 2016, s. 279; Akyılmaz vd., s. 459.
[175] Devlet Memurları Kanunu md. 103; *Öğretmenler yaz tatili ile dinlenme tatillerinde izinli sayılırlar. Bunlara, hastalık ve diğer mazeret izinleri dışında, ayrıca yıllık izin verilmez.*
[176] Günday, s. 124; Gözübüyük/Tan, İdari Yargılama Hukuku, s. 562; Kalabalık, s. 95.
[177] Yayla, s. 136; Çağlayan, İdare Hukuku Dersleri, s. 500.
[178] Anayasa Mahkemesi, Başvuru No: 2019/39033, T. 28.6.2022.
[179] Anayasa md. 10; *Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.*
[180] Onar, Cilt I, s. 315; Çağlayan, İdare Hukuku Dersleri, s. 395.
[181] Onar, Cilt I, s. 314; Günday, s. 125; Gürbüz, s. 279; Çağlayan, İdare Hukuku Dersleri, s. 396; Gözübüyük/Tan, İdari Yargılama Hukuku, s. 563; Akyılmaz vd., s. 459.

hakkında verilebilecek olan izinsizlik cezasının subaylar hakkında verilmesi, işlemi konu unsuru yönünden sakat yapacaktır.

Anayasa'nın 138'inci maddesine[182] göre, idare tarafından mahkeme kararlarının gereği olan işlemin yapılmaması veya mahkemenin iptal ettiği işlemin aynısını tesis etmesi, bahse konu işlemi konu unsuru yönünden sakat hale getirir.[183] İdare, işlem tesis edeceği zaman, söz konusu işlemin konusunu mevzuata uygun seçme zorunluluğunda olduğu gibi aynı şekilde mevzuatı doğru şekilde yorumlama zorunluluğu da bulunmaktadır.[184] İdarenin normlar hiyerarşisine uygun olmayacak bir şekilde, üst norma aykırı olarak tesis ettiği işlemler de konu unsuru yönünden hukuka aykırı olacaktır.[185] Burada söz konusu üst norma uygunluk, yalnızca bir üst norm için değil tüm üst normlar açısından aranacaktır.[186]

İdare uygulamak zorunda olduğu bir hukuk kuralını uygulamaya sokmadığı zaman da yine konu unsuru yönünden hukuka aykırılık ortaya çıkacaktır. Bu tarz hukuka aykırılıklar genellikle idareye yapılmış olan bir başvurunun reddedilmesi veya idareye bildirilmiş olan bir işlemin kabul edilmemesi şeklinde meydana gelmektedir.[187]

cc. Geçmişe Etkili İşlem Yapılmaması

İdari işlemler bireysel ya da düzenleyici nitelikte olup olmadığı fark etmeksizin, tesis edildikleri andan itibaren hüküm ve sonuç doğurmaya başlar ve tesis edilmelerinden önceki bir tarih için hüküm ve sonuç doğuramazlar.[188] Bu durum geriye yürümezlik ilkesi olarak tabir edilmektedir. Bu ilke hukuk devleti ilkesi ve bu ilkeyle bağlı olarak hukuki güvenlik ilkesinin doğal sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.[189] Bu konu ile ilgili olarak Danıştay bir kararında "*İdari işlemler yürürlüğe girdikleri andan itibaren hukuki etkilerini gösterirler ve idari işlemlerin geriye yürümezliği gerek yargısal kararlar gerekse öğretide kabul edilmiş bir idare hukuku kuralıdır.*"[190] şeklinde görüş belirtmiştir. Kural olarak geçmişe etki edecek

---

[182] Anayasa md. 138; *Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez.*
[183] Yayla, s. 134; Kalabalık, s. 95; Gürbüz, s. 279; Gözübüyük/Tan, İdari Yargılama Hukuku, s. 561.
[184] Akyılmaz vd., s. 459.
[185] Kalabalık, s. 95; Gürbüz, s. 279; Çağlayan, İdare Hukuku Dersleri, s. 396.
[186] Gözler, İdare Hukuku Cilt 1, s. 1048.
[187] Gözler, İdare Hukukuna Giriş, s. 183.
[188] Günday, s. 125; Çağlayan, İdare Hukuku Dersleri, s. 399; Akgüner/Kahraman, s. 1146.
[189] Ali Akyıldız, "Danıştay ve Hukuk Devleti", Hukuk Devleti Hukuki Bir İlke Siyasi Bir İdeal, Ed: Doç.Dr. Ali Rıza Çoban, Öğr.Gör. Bilal Canatan, Dr. Adnan Küçük, 2.B., Ankara, 2008, s. 523.
[190] D. 10. İDD., E. 1995/6683, K. 1997/224, T. 04.02.1997, https://kararara ma.danistay.gov.tr/.

şekilde hüküm ve sonuç meydana getiren idari işlemlerin konu unsuru yönünden hukuka aykırı olacakları doktrinde kabul görmektedir.[191]

İdari işlemlerin geriye yürümezlik ilkesinin istisnaları da bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi idari işlemlerin idari yargı mercileri tarafından iptal edilmesi durumunda ortaya çıkmaktadır. İdarenin, mahkemenin verdiği iptal kararının gereğini yerine getirmek amacıyla tesis ettiği idari işlem, mecburi şekilde geriye yürümek zorundadır. Aynı şekilde idare daha önce tesis ettiği işlemi, sakat olduğu gerekçesiyle geri alma kararıyla ortadan kaldırmak isterse, söz konusu geri alma işlemi de geriye yürüyecektir.[192] Danıştay İçtihadı Birleştirme Kurulunun geri alma işlemi üzerine vermiş olduğu bir kararında geri alma işleminin, idari işlemlerin geriye yürümezliği prensibinin istisnası olduğuna, bu prensip neticesinde kazanılmış hakları koruma ile kurulu düzenleri devam ettirme ve hukuki ilişkilerde istikrarı sağlama ihtiyacı ve zorunluluğunun doğduğunu ancak hukuka uygunluğu yerine getirmenin de bir hukuk kuralı olduğuna göre sakat idari işlemlerin geri alınarak hukuka uygunluğu sağlamanın da bir zorunluluk olduğundan bahsedilmiş, aynı zamanda toplumda istikrar ve güvenlik sağlamanın da hukukun amacı olduğu açıklanmıştır.[193]

c. İdari İşlemin Konusu

İdari işlemde konu unsuru kısaca, idari işlemin tesis edilmesinden sonra ortaya çıkacak olan netice nedir sorusuna cevap vermektedir. İdari işlemin tamamlanmasından sonra ortaya çıkacak olan hukuki sonuç, idari işlemin konusunu ilgilendirmektedir. İdari işlemin konusu imkansız olmamalıdır. Gerçekleştirilebilir konularda idari işlem tesis edilmelidir. Ayrıca konu hukuka uygun olmalı ve geçmişe etki etmemelidir.

---

[191] Kalabalık, s. 94; Akyılmaz vd., s. 461; Gürbüz, s. 279; Günday, s. 125.
[192] Günday, s. 125-126.
[193] Danıştay İçtihadı Birleştirme Kurulu bir kararında "*Gerek Türk gerek yabancı doktrinde gerekse yargı kararlarında geri alma işleminin, idari işlemlerin geriye yürümezliği prensibine istisna getirdiği, bu prensibin kazanılmış haklarla müesses durumları korumak ve hukuki münasebetlerde istikrar sağlamak ihtiyaç ve zaruretinden doğduğu, ancak hukuka uygunluğu yerine getirmenin de bir hukuk kuralı olduğuna göre sakat tasarrufların geri alınarak hukuka uygunluğu sağlamanın da bir zorunluluk olduğundan bahsedilmiş, aynı zamanda toplumda istikrar ve güvenlik sağlamanın da hukukun amacı olduğu açıklanmıştır."* demek suretiyle konuya ilişkin görüş belirtmiştir. DİBK, E. 1969/8, K. 1973/14, T. 22.12.1973.

5. Amaç Unsuru

İdari işlemin tesis edilmesi esnasında hedeflenen netice, idari işlemin amaç unsurunu ilgilendirmektedir.[194] İdari işlemlerde hedeflenen amacın kamu yararı olmak zorunda olduğu gerçeği unutulmamalıdır. Kamu yararının haricinde başka netice hedeflenerek tesis edilen idari işlemlerin hukuka aykırı olduğu kıymetlendirilmektedir.[195] Mevzuatlarda, idari işlem ile hedeflenen neticenin ne olduğu bazen açıkça ifade edilmekte bazen de bu konuda hüküm bulunmamaktadır.

a. Amaç kavramı

Amaç kelimesi TDK sözlüğünde; *ulaşmak istenilen sonuç, maksat, meram: gaye: hedef: Bir kimseye veya bir kurula verilen özel amaçlı görev, misyon* olarak tanımlanmaktadır. İdare hukuku anlamında ise amaç, idarenin adına işlem tesis eden merciin, bu işlem ile varmak istediği netice hususunda zihninde oluşan niyet ve fikirlerdir.[196] Amaç unsurunun diğer bir tanımında idari işlemin amaç unsurunda kastedilen, idarenin işlem tesis ederken bu işlemle varmak istediği, arzuladığı kesin sonuç şeklinde ifade edilmektedir.[197] İdare işlem tesis ederken kamu yararını gözetmek ve kanun koyucunun belirlediği diğer amaçlar çizgisinde hareket etmek zorundadır.[198] İdari işlemlerin asıl amacı, kamu yararının sağlanması ve kamu hizmetlerinin etkili, istikrarlı, sürekli devam edecek şekilde, verimli olarak ifasıdır.[199]

İdari işlemin amacını anlayabilmek için idari işlemi tesis eden yetkilinin niyetini bilmek gerekmektedir. İdari işlemin amaç unsuru, sübjektif nitelik taşımaktadır. Bu nedenle kamu düzenini doğrudan ilgilendirmez ve yargıç re'sen dikkate alamaz, davacının bunu ileri sürmesi gerekmektedir.[200] Atay'a göre "*İdari işlem, genel olarak kamu yararını özel olarak da kamu yararının belli bir kategorisini gerçekleştirmeye yönelik olmalıdır. Aksi halde, idari işlemin öngörülen maksada aykırı bir şekilde tesis edildiği için yetki saptırmasından söz edilir.*"

---

[194] Günday, s. 126.
[195] Kalabalık, s. 96-97.
[196] Gözler, İdare Hukukuna Giriş, s. 187.
[197] Günday, s. 126.
[198] Gözler, İdare Hukukuna Giriş, s. 189.
[199] Ramazan Cengiz Derdiman, İdare Hukuku, İstanbul, 2015, s. 532.
[200] Atay, s. 268.

Amaç kavramı, idari işlemin sübjektif unsurunu ifade etmektedir. Kamuda görev yapan kişilerin amacı kamu yararı olarak açıklanabilir.[201] Bu anlamda idarenin işlem tesis ederken kamu yararı dışında işlem tesis etmesi ya da yasa koyucunun belirlediği amaçlar dışında işlem tesis etmesi durumunda işlem, amaç unsuru yönünden hukuka aykırı olacaktır.[202] Kamu yararı kavramı hakkında ne yargıda ne de doktrinde net tanım ortaya konmamıştır. Bu nedenle somut her vaka için kamu yararı bulunuyor mu bulunmuyor mu ayrı ayrı tetkik edilmektedir.

Kamu yararı kavramı, kamu hizmeti kavramıyla somut hale gelmektedir. Onar, kamu hizmeti kavramını; "*Devlet veya diğer amme hükmi şahısları (kamu tüzel kişileri) tarafından veya bunların nezaret ve murakabaları, kontrolleri altında umumi ve kolektif ihtiyaçları karşılamak ve tatmin etmek, amme menfaatini sağlamak için icra edilen ve umuma arzedilmiş bulunan devamlı ve muntazam faaliyetler*." kısaca "*kamu idare veya müesseselerinin kamu hukukuna özgü yöntemler dairesinde ve bu hukuktan doğan yetkilere dayanarak gösterdiği faaliyetler ve yaptığı hizmetler*."[203] olarak tanımlamaktadır.

Amaç unsuru yönünden hukuka aykırılık halleri iki şekilde çıkabilir. Bunlardan birincisi idarenin kişisel, siyasal ya da üçüncü kişilere çıkar sağlamak amacı ile yaptığı idari işlemler, kamu yararı amacının tamamen dışında kalan idari işlemlerdir. Bu durumlarda yetki saptırması mevcuttur.[204] İkincisinde ise idarenin, kamu yararı genel amacı kapsamında tesis ettiği idari işlemlerin, kanunda öngörülen amacın dışında kalmasıdır. Örnek olarak asıl niyeti trafik düzenini sağlamak olan trafik polisinin, Devlete gelir sağlamak amacı ile idari para cezası kesmek için kolay bir şekilde hız yapılabilecek rampa inişlerinde denetim yapmak suretiyle yoğun bir şekilde trafik cezası düzenlemesi verilebilir.[205]

Danıştay "*İnsani davranışların soyut kamu yararı ve hizmet gerekleri kavramlarına feda edilmesinde başkaca amacı olmadığı gibi, kamu yararı ve hizmet gereklerinden amaçlanın da robot insanlar oluşturulmasının olmadığı dikkate alındığında dava konusu uygulamanın hukuki olmadığı…*"[206] şeklindeki kararı ile idari işlem tesis edenlerin kamu

[201] Mustafa Bilici, İdari İşlemlerde Amaç Unsuru ve Hukuka Aykırılık Halleri, İstanbul, 2017, s. 16.
[202] Akyılmaz vd., s. 465.
[203] Onar, Cilt I, s.13.
[204] Atay, s. 268.
[205] Atay, s. 269.
[206] D. 2. İDD., E. 2010/7168, K. 2011/307, T. 02.02.2011.

yararını, bireylerin temel hak ve özgürlüklerini kısıtlayacak argüman olarak kullanamayacağını belirtmiştir.

Danıştay "*Bireysel hakkın ihlaline dayanmayan kamu yararını doğrudan ilgilendiren konularda açılan iptal davaları, objektif ve somut nitelikte olup; bütünüyle kamu yararını amaçlamaktadırlar. Dolayısıyla iptal davalarında feragat isteminin de kamu yararı ölçütü kullanılarak karara bağlanması gerekir*."[207] kamu yararı amacından bahsetmektedir.

İdari işlemlerin, salt kamu yararı amacı dışında bir de yasa koyucunun kanun tesis ederken meydana getirdiği özel amaçlara da uygun olmasında fayda bulunmaktadır.[208] Özel amaç, yasa koyucu tarafından bir idari makama ya da teşkilata mahsus verilen ve kesin amacı kamu yararı olan ve kamu yararının özel sınıflandırmalarından birisi olarak kıymetlendirilen amaçtır. Diğer bir ifadeyle, idari makam kendisine mahsus olarak verilen özel amacı yerine getirmek suretiyle kamu yararını ihdas etmektedir.[209] İdari makamlar, kendilerine mahsus olarak verilen özel amacı yerine getirmezlerse bahse konu işlem amaç unsuru yönünden hukuka aykırı olacaktır.[210]

İdari işlemlerde amaç unsuru kısaca, idari işlemin hangi amaçlarla tesis edildiği sorusuna cevap aramaktadır. İdari işlemler kamu yararı amacıyla tesis edilmektedir. İdarenin kamu yararı amacı dışında başka bir amacı olamaz.

[207] D. 10. İDD., E. 2010/13350, K. 2011/1738, T. 11.05.2011.
[208] Atay, İdare Hukuku, s. 268.
[209] Gözler, İdare Hukukuna Giriş, s. 189.
[210] Gözübüyük/Tan, İdari Yargılama Hukuku, s. 574.

II. DİSİPLİN CEZALARI

A. Disiplin Kavramı

Disiplin kelimesi Latince kökenli olup orijinal hali *disciplina (öğrencilik adabı)*'dır. Disciplina sözcüğü ise *discipulus (öğrenci)* sözcüğünden türetilmiştir. Disciplina kelimesi ise Fransızcaya *discipline (1-eğitim, terbiye/2-Öğrenim dalı)* olarak geçmiştir. Türkçeye de Fransızcadan geçmiştir.[211] Disiplin kavramı TDK sözlüğünde; *bir topluluğun, yasalarına ve düzenle ilgili yazılı veya yazısız kurallarına titizlik ve özenle uyması durumu, sıkı düzen, düzence, düzen bağı, zapturapt* olarak tanımlanmaktadır.

Disiplin kelimesinin bütün bu manalarıyla önem arz ettiği kamu hukuku dalı, idare hukukudur. İdarenin, kamu hizmetlerini etkin, verimli ve kesintisiz yürütmesinde süratli olması hususundaki gereklilik, kendi iç işleyişini bozan veya diğer deyişle kendi iç işleyişine aykırılık teşkil eden fiillerin bir yaptırımla karşılık bulması bakımından da süratli hareket etmesini gerektirmektedir. Bu durum idarenin iç işleyişine aykırılık teşkil eden fiiller bakımından, disiplin hukuku olarak adlandırılan bir hukuk disiplininin doğmasına yol açmıştır. Disiplin hukuku, idarenin kamu hizmeti görevini ifa eden görevlilerinin, bu görevin aksamasına yol açan hareketlerini ve bu hareketlerin karşılığında uygulanacak yaptırımları konu edinen düzenlemeler bütünüdür.[212]

Doktrinde disiplin kavramının farklı tanımları yapılmıştır. Atay disiplin kavramını; "*kamu kurum ve kuruluşlarında görev yapanların sorumlu olduğu kurallar ve yükümlülükler*."[213] olarak tanımlamıştır. Durmuş ise "*üstün bir otoritenin varlığına işaret eden, birey, toplum ve otorite arasındaki ilişkileri düzenleyen, hizmette etkinlik ve verimliliği sağlayan kurallar bütünüdür.*"[214] şeklinde tanımlamıştır. Erkul, "*kişilerin kamu hizmetleri ile ilgili yasa ve diğer düzenlemeler ile toplumun genel düşünce ve davranışlarını ihlal etmemeleri için alınan tüm önlemler*."[215] şeklinde tanım yapmıştır.

---

[211] https://www.etimolojiturkce.com/arama/disiplin (Erişim Tarihi 16.12.2023)
[212] Çağlayan, İdare Hukuku Dersleri, s. 19.
[213] Atay, s. 910.
[214] Abdullah Alper Durmuş, Memur Disiplin Hukuku, 5. B., Ankara, 2014, s.11.
[215] Hüseyin ERKUL/Ayşe Özcan Buckley/Hafize Seçtim, (2021) "Yükseköğretim Kurumlarında Disiplin Amirleri ve Disiplin Kurulları Sorunları Üzerine Nitel Bir Araştırma", TroyAcademy, s.776.

Disiplin hukuku kurallarının muhatabı olan kişiler, disiplinin sağlanması istenen idari mercie göre farklılık göstermektedir. Başka bir deyişle memurlar için geçerli olan disiplin hukuku kurallarının muhatabı, üniversite öğrencileri için geçerli olan disiplin hukuku kurallarının muhatabı veya Türk Silahlı Kuvvetlerinde görev yapan personel için geçerli olan disiplin hukuku kurallarının muhatabı birbirinden farklıdır. Bu bağlamda; Devlet memurları için geçerli olan disiplin hukuku kuralları Devlet Memurları Kanunu'nda yer almaktadır. Üniversite öğrencileri için geçerli olan disiplin hukuku kuralları Yükseköğretim Kanunu'nda (2547) yer almaktadır. Türk Silahlı Kuvvetlerinde görev yapan personel için geçerli olan disiplin hukuku kuralları TSK Disiplin Kanunu, Türk Silahlı Kuvvetleri Öğrenci Disiplin Yönetmeliği ve Türk Silahlı Kuvvetleri Yüksek Disiplin Kurulları Yönetmeliği'nde yer almaktadır. Buradan da anlaşılacağı üzere disiplin hukuku kurallarının muhatabı olan kişiler için geçerli olan farklılıkla aynı doğrultuda olarak bu kurallar da farklı mevzuatta düzenlenmiştir. Bununla beraber yukarıda zikredilen gerekçelerle, hangi idari merci olursa olsun, disiplinin sağlanması ve bunu sağlamaya yönelik tedbirler, idare açısından bir zorunluluktur.

B. Türk Silahlı Kuvvetlerinde Disiplin

Türk Silahlı Kuvvetlerinde disiplin hukuku önceden normalde ceza kanunu kapsamında bulunan Askerî Ceza Kanunu'nda (1632) düzenlenmekteydi. Türk Silahlı Kuvvetlerinin iç disipliniyle ilgili düzenlemelerin ayrı ve özel bir kanun ile düzenlenmesi ihtiyacına binaen 2013 yılında 6413 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu 28561 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. 6413 sayılı Kanun, Türk Silahlı Kuvvetlerinin iç disiplinine ilişkin başlıca düzenleme olmasına rağmen disiplin kavramının tanımı TSK Disiplin Kanunu'nda değil TSK İç Hizmet Kanunu'nda yapılmıştır. TSK İç Hizmet Kanunu'nun *disiplin* başlığını taşıyan 13'üncü maddesinde disiplinin tanımı *kanunlara, nizamlara ve amirlere mutlak bir itaat ve astının ve üstünün hukukuna riayet demektir* şeklinde yapılmaktadır.

Burada yer alan tanım detaylı şekilde incelendiğinde kanun kavramından, Anayasa'nın 7 ve 87'nci maddeleri gereği TBMM tarafından yasama yetkisi kapsamında çıkarılan kanun düzeyindeki hukuki metinler anlaşılmaktadır. Burada yer alan kanun deyimi kapsamına evleviyetle Anayasa'nın da girdiği anlaşılmaktadır. Nizam kavramı ise TSK İç Hizmet Kanunu'nun 5'inci maddesine göre *tüzükler, kararnameler, yönetmelikler,*

talimnamelerin ve talimatların hükümleridir olarak tanımlanmaktadır. Buradan Anayasa'nın ve kanunların dışında kalan diğer yazılı hukuk kuralları anlaşılmaktadır. Amir ifadesi ise TSK İç Hizmet Kanunu'nun 9'uncu maddesinde *makam ve memuriyet itibariyle emretmek salahiyetini haiz kimsedir* şeklinde tanımlanmaktadır. Buradaki tanıma göre amir, makamını ve memuriyetini kullanmak suretiyle emir verme yetkisine sahip olan kişi olarak tanımlanabilir. Burada yer alan tanımda kimse kelimesinin önünde herhangi bir sıfat kullanılmadığı için amirin asker kişi olma zorunluluğu bulunmamaktadır. Başka bir ifade ile amirler asker kişi de olabilir sivil kişi de olabilir, yeter ki emir verme yetkisine sahip bir makamda ve memuriyette bulunsun. Mutlak itaat[216] kavramından istek ve taleplerin tereddüt edilmeksizin uygulanması anlaşılmalıdır. Mutlak itaat ifadesi Türk Silahlı Kuvvetlerinde etkin bir disiplinin tesisi için önem arz etmektedir. Türk Silahlı Kuvvetlerinin üstlendiği zorlu görev ve vazifelerin yerine getirilebilmesi için verilecek zorlu emirlerin tereddüt ve şüphe içermeyen bir bağlılık içerisinde yerine getirilmesi gerekmektedir.[217]

Üst kelimesi TSK İç Hizmet Kanunu'nun 10'uncu maddesinde *rütbe veya kıdem büyüklüğünü gösterir* şeklinde, ast kelimesi ise *üstün rütbece veya kıdemce aşağısında bulunan kimsedir* şeklinde tanımlanmaktadır. Astının ve üstünün hukukuna riayet ise hem astının hem de üstünün haklarını korumak, hukuklarına uygun şekilde davranmak şeklinde yorumlanmalıdır.

Türk Silahlı Kuvvetlerinde disiplinin sağlanması ve bu yolla da düzenin korunması son derece önem arz etmektedir. Çünkü askeri mevzuatın çeşitli hükümlerinde aynı anlama gelecek şekilde farklı ifadelerle belirtildiği üzere askerliğin temelini disiplin oluşturmaktadır.[218] Disipline ve disiplinin sağlanmasına ilişkin olarak kanun koyucu tarafından başlı başına bir Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu'nun vazedilmiş olması, Türk Silahlı Kuvvetlerinde disiplinin sağlanması yönündeki zorunluluğun açık bir kanıtı niteliğindedir.

Kara Kuvvetleri Devamlı Emirler Genelgesi'nde disiplinin veya diğer deyişle disiplinin sağlanmasının, askerî personelin zihnine bir ana hedef olarak yerleştirilmesi

---

[216] TDK Sözlükte; "Mutlak" kelimesi *Salt, kendi başına var olan, hiçbir şeye bağlı olmayan, saltık,* "İtaat" kelimesi ise *Söz dinleme, boyun eğme, buyruğa uyma* anlamlarına gelmektedir.

[217] Tayfun Altuntaş, "Kamu Disiplin Hukukunun Genel Görünümü ve Milli Savunma Üniversitesinde Görev Yapan Sivil Akademik Personelin Durumu", Ankara, 2023, s. 6.

[218] TSK İç Hizmet Kanunu md. 13; *Askerliğin temeli disiplindir. Disiplinin muhafazası ve idamesi için hususi kanunlarla cezai ve hususi kanun ve nizamlarla idari tedbirler alınır.*

gerektiği ifade edilmiştir. Şüphesiz ki disiplin, sadece teknolojik imkânların gelişmesiyle birlikte, silahların kullanılması veya tören yürüyüşünde şekil beraberliğinin ve standardın olması şeklinde maddi bir görünüme değil aynı zamanda tüm askeri personelin karşılıklı sevgi, saygı ve güvene dayanan, üstün bir disiplin anlayışı ve ruhuna sahip olmaları, aynı anlayışa bağlanıp bu ruhu benimseyerek bütünleşmeleri şeklinde manevi bir görünüme de sahiptir. Bu iki görünümün birlikte sağlanmasıyladır ki, Kara Kuvvetleri Devamlı Emirler Genelgesi'nde de belirtildiği şekliyle, Türk Milletinin gurur ve iftiharla baktığı, düşmanların ise gıpta ile haset ettiği ölçüde kusursuz, vakur ve disiplinli bir Türk Silahlı Kuvvetlerinin varlığı mümkün olabilir.[219]

C. Disiplinsizlik Kavramı

Disiplinsizlik kavramı, TDK sözlüğünde; *disiplinsiz olma durumu* olarak tanımlanmaktadır. TSK Disiplin Kanunu'nun *tanımlar* başlığını taşıyan 3'üncü maddesinde ise disiplinsizlik kavramı *bu kanuna göre disiplin cezası ile cezalandırılan fiil ve hâlleri… ifade eder* şeklinde tanımlanmaktadır. Buna göre TSK Disiplin Kanunu'ndan yer alan ve disiplin cezasıyla cezalandırması gereken eylemler, disiplinsizlik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Disiplinsizlik teşkil eden fiil ve haller TSK Disiplin Kanunu'nun *uyarma cezasını gerektiren disiplinsizlikler* başlığını taşıyan 15'inci maddesinde on yedi adet, *kınama cezasını gerektiren disiplinsizlikler* başlığını taşıyan 16'ncı maddesinde sekiz adet, *hizmete kısmi süreli devam cezasını gerektiren disiplinsizlikler* başlığını taşıyan 17'nci maddesinde beş adet, *aylıktan kesme cezasını gerektiren disiplinsizlikler* başlığını taşıyan 18'inci maddesinde on iki adet, *hizmet yerini terk etmeme cezasını gerektiren disiplinsizlikler* başlığını taşıyan 19'uncu maddesinde on altı adet, *silahlı kuvvetlerden ayırma cezasını gerektiren disiplinsizlikler* başlığını taşıyan 20'nci maddesinde on adet olmak üzere sınırlı sayıda sayılmaktadır. TSK Disiplin Kanunu'na dayanarak çıkarılan TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği'nin 28, 29 ve 30'uncu maddelerinde disiplinsizlik teşkil eden fiil ve haller hüküm altına alınmıştır. TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği'nin *kınama cezasını gerektiren disiplinsizlikler* başlığını taşıyan 28'inci maddesinde on dokuz adet disiplinsizlik teşkil eden fiil ve hal, *disiplin amirleri tarafından verilecek izinsizlik cezasını gerektiren disiplinsizlikler*

[219] Kara Kuvvetleri Devamlı Emirler Genelgesi, md. 9.

başlığını taşıyan 29'uncu maddesinde otuz beş adet disiplinsizlik teşkil eden fiil ve hal, *öğrenci disiplin kurulu tarafından verilecek izinsizlik cezasını gerektiren disiplinsizlikler* başlığını taşıyan 30'uncu maddesinde ise on beş adet disiplinsizlik teşkil eden fiil ve hal olmak üzere toplam altmış dokuz adet disiplinsizlik teşkil eden fiil ve hal sayılmaktadır.

Ç. Ceza ve Disiplin Cezası Kavramı

Ceza kelimesi Arapça kökenli olup orijinal hali *caza (bir suça karşılık ödenen bedel, tazminat)*'dır. Caza kelimesinin kökü *czy (bedelini ödedi, tazmin etti)* olup bu kelimenin mastar halidir. Dilimize Arapça'dan geçmiştir. Ceza kavramı TDK sözlüğünde; *uygunsuz davranışlarda bulunanlara uygulanan üzüntü, sıkıntı, acı verici işlem veya yaptırım: suç işleyen bir kimsenin yaşantısına, özgürlüğüne, mallarına, onuruna karşı yasaların öngördüğü yaptırım* olarak tanımlanmaktadır.

Disiplin cezası kavramı TDK sözlüğünde; *disiplin suçlarından birini işleyen kimseye davranışlarının ağırlık derecesine göre verilen ceza* olarak tanımlanmaktadır. TSK Disiplin Kanunu'nun 3'üncü maddesinde disiplin cezası kavramı şu şekilde tanımlanmaktadır; *disiplinsizlik nedeniyle yetkili kişi veya kurullar tarafından verilen ve bu Kanunda gösterilmiş olan yaptırımları ifade eder.*

Devlet Memurları Kanunu'nun *disiplin amiri ve disiplin cezaları* başlığını taşıyan 124'üncü maddesinde[220] yer alan hüküm incelendiğinde disiplin cezası tanımının açık bir şekilde olmasa da yapıldığı görülmektedir. Onar'a göre disiplin cezası; kamu görevlisinin, mesleki yaşantısı ve görevlerinde meydana gelen yolsuzluklara karşı kendisine verilen bazı zorlayıcı yaptırımlardır.[221] Diğer bir tanıma göre disiplin cezası; kamu görevlerinin niteliği ve faydası açısından kamu görevlisinin vazifesini daha iyi ifa etmesi, vazifesine sadık olması maksadıyla ve kamu görevlilerinin ast üst zinciri kapsamında denetleyebilmek ve bu şekilde kamu görevini en faydalı şekilde idame etmek maksadıyla alınan tedbirlerdir.[222]

---

[220] Devlet Memurları Kanunu md. 124; *Kamu hizmetlerinin gereği gibi yürütülmesini sağlamak amacı ile kanunların, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin ve yönetmeliklerin Devlet memuru olarak emrettiği ödevleri yurt içinde veya dışında yerine getirmeyenlere, uyulmasını zorunlu kıldığı hususları yapmayanlara, yasakladığı işleri yapanlara durumun niteliğine ve ağırlık derecesine göre 125 inci maddede sıralanan disiplin cezalarından birisi verilir.*

[221] Sıddık Sami Onar, İdare Hukuku Umumi Esasları Cilt II**,** İstanbul, 1960, s. 1188.

[222] Ahmet Erdoğdu, "Yeni Disiplin Cezaları", DD, (S. 6, s. 5-18), s. 6.

Danıştay bir kararında disiplin cezasını "*Disiplin cezaları, kamu hizmetinin gereği gibi yürütülebilmesi bakımından kamu görevlilerinin mevzuat uyarınca yerine getirmek zorunda oldukları ödev ve sorumlulukları ifa etmemeleri veya mevzuatta yasaklanan fiillerde bulunmaları durumunda uygulanan yaptırımlar.*" şeklinde tanımlamıştır.[223]

Kamu hizmetinin yürütülmesi esnasında aksak bir durumun meydana gelmemesi için veya kamu hizmetinin gerektiği şekilde yürütülmesi amacıyla kanunlar ve yönetmelikler ile kamu personeli olan kişilere yönelik çeşitli kurallar konulmuştur. Bahse konu kurallara uyulmadığı durumlarda ise kamu personeline yönelik olarak bazı cezalar verilmesi öngörülmüştür. İşte bu cezalar, disiplin cezaları olarak adlandırılmaktadır.

Disiplin cezaları, kamu görevlilerinin vazifelerine bağlanması, kamu hizmetinin ise en verimli biçimde yürütülmesi öngörüsüyle düzenlenmiştir. Devletin mevcut bulunduğu her yerde, her zamanda kamu işi bulunacaktır. Kamu işinin bulunduğu yerde, bu kamu işini ifa etmek amacıyla kamu görevlisi de bulunacaktır. Kamu görevlisinin bulunduğu yerde de disiplin cezaları olacaktır.

Ceza, kamu düzenine ilişkindir ve ülkede yaşayan tüm insanları ilgilendirir. Disiplin cezası ise kurum düzenini ilgilendirir ve ilgili kurumda bulunan kişileri ilgilendirmektedir. Cezalar kanun ile suç olarak kabul edilmiş olan eylemleri gerçekleştiren kişilere, mahkemeler tarafından verilebilmektedir. Disiplin cezaları ise kurumda bulunan kişilerin kurum kurallarına uymamaları durumunda ilgili kurum tarafından verilebilmektedir. Suç olarak kabul edilen eylemlere ceza verme niyeti, toplum düzenini, kamu düzenini sağlamaktır. Disiplin cezası verme niyeti ise kurum düzenini sağlamaya yöneliktir.

D. Kamu Görevlileri Hakkında Verilen Disiplin Cezaları

Anayasa'nın 128'inci maddesinde yer alan hükme[224] göre Devlet, kamu hizmetinin gerektirdiği görevleri memurlar ve kamu görevlileri ile yerine getirir. Memurların ve kamu görevlilerinin görevleri, yetkileri, özlük hakları vb. durumların ise kanun ile düzenlenmesi

[223] D. 12. İDD., E. 2017/2263, K. 2020/3436, T. 04.11.2020, https://kararara ma.danistay.gov.tr/.
[224] Anayasa Md. 28; "*Devletin, kamu iktisadi teşebbüsleri ve diğer kamu tüzelkişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevler, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülür.*
Memurların ve diğer kamu görevlilerinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir."

gerektiği Anayasa'da belirtilmektedir. Bu açıdan 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu, Devlet memurları ve kamu görevlileri açısından genel nitelikte kanun kabul edilmektedir. Bu nedenle öncelikle DMK'ya göre verilen disiplin cezaları incelenecektir. DMK'ya göre yapılan incelemeye müteakip askeri öğrencilerinde dâhil olduğu TSK personeli hakkında verilen disiplin cezaları incelenecektir.

1. Devlet Memurları Hakkında Verilen Disiplin Cezaları

Devlet memurları hakkında verilen disiplin cezalarına ilişkin düzenleme, Devlet Memurları Kanunu'nda detaylı olarak belirtilmektedir. Bahse konu kanuna göre, Devlet memurlarına verilebilecek cezalar ile ilgili hükümler *disiplin* başlığını taşıyan 7'nci bölümde 22 madde halinde belirtilmiştir.

a. Yetki Unsuru

İdari işlemin unsurlarından birisi olan yetki unsuru yönünden bakıldığında disiplin cezası verme yetkisi Devlet Memurları Kanunu'nun 126'ncı maddesinde[225] belirtilmektedir. Bu hüküm incelendiğinde Devlet memurlarına disiplin cezası verme yetkisi; disiplin amirleri, disiplin kurulları ve yüksek disiplin kuruluna verilmiştir. Disiplin amirleri uyarma, kınama ve aylıktan kesme disiplin cezalarından bir tanesini, disiplin kurulları yalnızca kademe ilerlemesinin durdurulması disiplin cezasını, yüksek disiplin kurulu ise sadece Devlet memurluğundan çıkarma disiplin cezasını verebilmektedir. Devlet Memurları Kanunu'nun *disiplin amiri ve disiplin cezaları* başlığını taşıyan 124'üncü maddesinde[226] disiplin amiri kavramının, *disiplin kurulları ve disiplin amirleri* başlığını taşıyan 134'üncü maddesinde[227] ise disiplin kurulu ve yüksek disiplin kurulu kavramlarının tanımı yapılmaktadır.

---

[225] Devlet Memurları Kanunu md. 126; *Uyarma, kınama ve aylıktan kesme cezaları disiplin amirleri tarafından; kademe ilerlemesinin durdurulması cezası, memurun bağlı olduğu kurumdaki disiplin kurulunun kararı alındıktan sonra, atamaya yetkili amirler il disiplin kurullarının kararlarına dayanan hallerde Valiler tarafından verilir. Devlet memurluğundan çıkarma cezası amirlerin bu yoldaki isteği üzerine, memurun bağlı bulunduğu kurumun yüksek disiplin kurulu kararı ile verilir. Disiplin kurulu ve yüksek disiplin kurulunun ayrı bir ceza tayinine yetkisi yoktur.*

[226] DMK md. 124; *Disiplin amirleri; kurumların kuruluş ve görev özellikleri dikkate alınarak Devlet Personel Başkanlığı'nın görüşüne dayanılarak özel yönetmeliklerinde tayin ve tesbit edilecek amirlerdir.*

[227] DMK md. 134; *Disiplin ve soruşturma işlerinde kanunlarla verilen görevleri yapmak üzere Kurum merkezinde bir Yüksek Disiplin Kurulu ile her ilde, bölge esasına göre çalışan kuruluşlarda bölge merkezinde ve kurum merkezinde ayrıca Milli Eğitim müdürlüklerinde birer Disiplin Kurulu bulunur.*

b. Şekil Unsuru

İdari işlemin bir diğer unsuru olan şekil unsuru açısından yapığımız incelemede ise Devlet Memurları Kanunu'nda disiplin cezalarının verilebilme şekline ilişkin olarak hükümler yer almaktadır. Bunlardan *savunma hakkı* başlığını taşıyan 130'uncu maddesinde yer alan hükme[228] göre kamu görevlisinin savunmasını almadan disiplin cezasının verilemeyeceği açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Ancak bu savunmanın hangi şekilde olacağına ilişkin Kanun'da bir hüküm bulunmamaktadır. Personelden yazılı savunma alınmasından önce, disiplinsizlik teşkil ettiği düşünülen fiil ile alakalı olarak bir inceleme araştırma yapılması gerekliliği Danıştay'ın yerleşmiş içtihatlarıyla kabul edilmektedir.

Danıştay'ın bir kararında disiplin hukukunun temel ilkelerini şu şekilde belirtmiştir; disiplinsizlik oluşturan eylemlerle ilgili soruşturma yapmak, soruşturmayı önceden belirlenmiş usuller çerçevesinde yapmak, soruşturma için izin vermek, bağımsız ve isnada maruz kalan kişinin üstü veya dengi olan bir soruşturmacı atamak, atanan soruşturmacı tarafından olayla ilgisi bulunan tanıkların ve soruşturulan personelin ifadelerini almak, ifade almadan önce ifadesi alınacak kişilere haklarını ve soruşturmanın konusunun bildirmek, olaya ilişkin diğer delilleri araştırmak, soruşturmanın sonucuna yönelik bir rapor hazırlamak, hazırlanan raporda ise olayla ilgili değerlendirmeleri yapmak, soruşturma yapan kişi/kişilerin olaya ilişkin kanaatlerini ve isnada maruz kalan personele ilişkin teklifleri belirtmek, hazırlanan raporu ilgili makamlara sunmak, soruşturmayı yapan kişi/kişiler ile soruşturma neticesinde ortaya çıkan bulguları değerlendirecek kişi ya da kurulların ayrı olmasını sağlamak, yasal süre içinde isnat olunan fiilleri bildirmek kaydıyla soruşturulan personelin savunmasını almaktır.[229]

---

[228] DMK md. 130; *Devlet memuru hakkında savunması alınmadan disiplin cezası verilemez.*

[229] D. 12. İDD., E. 2017/2263, K. 2020/3436, T. 4.11.2020: "*.., disiplin cezası verilebilmesi için kusurlu halin tespitinden sonra belli süreler içinde ilgili memur hakkında tarafsız bir soruşturmacı görevlendirilerek disiplin soruşturması açılması, söz konusu soruşturmada memurun lehine ve aleyhine olan tüm delillerin toplanarak ekleriyle birlikte bir soruşturma raporunun oluşturulması ve bu şekilde memurun hangi fiili, nerede, ne zaman, nasıl, ne şekilde işlediğinin somut, hukuken kabul edilebilir ve delillerle şüpheye yer vermeyecek açıklıkta ortaya konularak yetkili disiplin amiri veya disiplin kurulu tarafından bir disiplin cezası verilmesi gerekmektedir. Yukarıda belirtilen hükümler doğrultusunda; disiplin suçu teşkil eden fiillerle ilgili olarak soruşturma yapılması zorunlu olduğu gibi soruşturmanın belirli usuller çerçevesinde yapılması da isnada maruz kalanların hukuki güvencesidir. Soruşturma emri verilmesi; bağımsız ve üst veya denk görevde olan bir soruşturmacı atanması, olayla ilgili tanık ve soruşturulanın ifadelerinin alınması, ifade alınmadan kişiye haklarının ve soruşturma konusunun bildirilmesi, isnat olunan fiille ilgili lehe ve aleyhe başkaca delillerin araştırılması, soruşturma sonucunda bir rapor hazırlanması ve bu raporda; olayın değerlendirilmesi soruşturmacının kanaat ve teklifini belirtmesi ve raporun ilgili makama sunulması, soruşturmayı*

Yerleşik Danıştay içtihatlarına göre disiplin soruşturmasının tarafsız ve objektif olması için disiplin soruşturmacısı, hakkında disiplin soruşturması yapılan kişiden hem unvan hem de kadro bakımından üst konumda, en azından denk konumda olmak durumundadır.[230] İdari işlemlerin şekil unsuru açısından yazılı olması ilkesi[231] göz önüne alındığında disiplin soruşturması sürecinde; personelden yazılı olarak savunmasının istenmesi, personelin yazılı savunmasının alınması, personelin tecziye yazısının yazılı olarak verilmesi ve tüm bu işlemlerin yazılı olarak tebliğ tebellüğ edilmesi gerekmektedir.

c. Sebep Unsuru

Devlet Memurları Kanunu'nda disiplin cezalarının verilebilme sebepleri düzenlenmektedir. Devlet Memurları Kanunu'nun 125'inci maddesinde Devlet memurlarına verilecek disiplin cezaları ve bu cezalara sebep olan durumlar belirtilmektedir. Bu disiplin cezalarından uyarma[232] disiplin cezasını gerektiren disiplinsizlikler sekiz adet, kınama[233]

---

yapan kişi ile soruşturmada elde edilen delilleri değerlendirecek kişi veya kurulların ayrı olmasının, yasal süre içerisinde isnat olunan fiiller bildirilerek sanığın savunmasının alınması gerekliliği disiplin hukukunun temel ilkelerinden olduğu gibi hukuki güvenlik ilkesinin de gereğidir." https://karararama.danistay.gov.tr/.

[230] D. 12. İDD., E. 2010/3324, K. 2014/1510, T. 13.03.2014, "*Disiplin soruşturmalarının tarafsız ve objektif olarak gerçekleştirilebilmesi için, İlgili kamu personeli hakkında soruşturmacı olarak görevlendirilecek kişinin kadro ve unvan bakımından soruşturma yapılacak kişiden daha üst ya da en azından aynı statüde olması gerektiği Danıştay'ın yerleşmiş içtihadlarıyla kabul edilmiş bulunmaktadır*." https://karararama.danistay.gov.tr/.

[231] Atay, İdare Hukuku, s. 258; Gözler, İdare Hukukuna Giriş, s. 168; Günday, s. 114; Kalabalık, s. 32; Yayla, s. 122.

[232] DMK md. 125; *a) Verilen emir ve görevlerin tam ve zamanında yapılmasında, görev mahallinde kurumlarca belirlenen usul ve esasların yerine getirilmesinde, görevle ilgili resmi belge, araç ve gereçlerin korunması, kullanılması ve bakımında kayıtsızlık göstermek veya düzensiz davranmak,*
b) Özürsüz veya izinsiz olarak göreve geç gelmek, erken ayrılmak, görev mahallini terketmek,
c) Kurumca belirlenen tasarruf tedbirlerine riayet etmemek,
d) Usulsüz müracaat veya şikayette bulunmak,
e) Devlet memuru vakarına yakışmayan tutum ve davranışta bulunmak,
f) Görevine veya iş sahiplerine karşı kayıtsızlık göstermek veya ilgisiz kalmak,
g) Belirlenen kılık ve kıyafet hükümlerine aykırı davranmak,
h) Görevin işbirliği içinde yapılması ilkesine aykırı davranışlarda bulunmak.

[233] DMK md. 125; *a) Verilen emir ve görevlerin tam ve zamanında yapılmasında, görev mahallinde kurumlarca belirlenen usul ve esasların yerine getirilmesinde, görevle ilgili resmi belge, araç ve gereçlerin korunması, kullanılması ve bakımında kusurlu davranmak,*
b) Eşlerinin, reşit olmayan veya mahcur olan çocuklarının kazanç getiren sürekli faaliyetlerini belirlenen sürede kurumuna bildirmemek,
c) Görev sırasında amire hal ve hareketi ile saygısız davranmak,
d) Hizmet dışında Devlet memurunun itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışlarda bulunmak,
e) Devlete ait resmi araç, gereç ve benzeri eşyayı özel işlerinde kullanmak,
f) Devlete ait resmi belge, araç, gereç ve benzeri eşyayı kaybetmek,
g) İş arkadaşlarına, maiyetindeki personele ve iş sahiplerine kötü muamelede bulunmak,
h) İş arkadaşlarına ve iş sahiplerine söz veya hareketle sataşmak,

disiplin cezasını gerektiren disiplinsizlikler on üç adet olarak sınırlı sayıda sayılmaktadır. Aylıktan kesme[234] disiplin cezasını gerektiren disiplinsizlikler yedi adet sayılmaktadır. Kademe ilerlemesinin durdurulması[235] disiplin cezasını gerektiren disiplinsizlikler on dört adet olarak sayılmaktadır. Devlet memurluğundan çıkarma[236] disiplin cezasını gerektiren

ı) Görev mahallinde genel ahlak ve edep dışı davranışlarda bulunmak ve bu tür yazı yazmak, işaret, resim ve benzeri şekiller çizmek ve yapmak,
j) Verilen emirlere itiraz etmek,
k) Borçlarını kasten ödemeyerek hakkında yasal yollara başvurulmasına neden olmak,
l) Kurumların huzur, sükün ve çalışma düzenini bozmak.
m) Yetkili olmadığı halde basına, haber ajanslarına veya radyo ve televizyon kurumlarına bilgi veya demeç vermek.

[234] DMK md. 125; *a) Kasıtlı olarak; verilen emir ve görevleri tam ve zamanında yapmamak, görev mahallinde kurumlarca belirlenen usul ve esasları yerine getirmemek, görevle ilgili resmi belge, araç ve gereçleri korumamak, bakımını yapmamak, hor kullanmak,*
b) Özürsüz olarak bir veya iki gün göreve gelmemek,
c) Devlete ait resmi belge, araç, gereç ve benzerlerini özel menfaat sağlamak için kullanmak,
d) Görevle ilgili konularda yükümlü olduğu kişilere yalan ve yanlış beyanda bulunmak,
e) Görev sırasında amirine sözle saygısızlık etmek,
f) Görev yeri sınırları içerisinde her hangi bir yerin toplantı, tören ve benzeri amaçlarla izinsiz olarak kullanılmasına yardımcı olmak,
ı) Hizmet içinde Devlet memurunun itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışlarda bulunmak,

[235] DMK md. 125; *a) Göreve sarhoş gelmek, görev yerinde alkollü içki içmek,*
b) Özürsüz ve kesintisiz 3 - 9 gün göreve gelmemek,
c) Görevi ile ilgili olarak her ne şekilde olursa olsun çıkar sağlamak,
d) Amirine veya maiyetindekilere karşı küçük düşürücü veya aşağılayıcı fiil ve hareketler yapmak,
e) Görev yeri sınırları içinde herhangi bir yeri toplantı, tören ve benzeri amaçlarla izinsiz kullanmak veya kullandırmak,
f) Gerçeğe aykırı rapor ve belge düzenlemek,
h) Ticaret yapmak veya Devlet memurlarına yasaklanan diğer kazanç getirici faaliyetlerde bulunmak,
ı) Görevin yerine getirilmesinde dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ayrımı yapmak, kişilerin yarar veya zararını hedef tutan davranışlarda bulunmak,
j) Belirlenen durum ve sürelerde mal bildiriminde bulunmamak,
k) Açıklanması yasaklanan bilgileri açıklamak,
l) Amirine, maiyetindekilere, iş arkadaşları veya iş sahiplerine hakarette bulunmak veya bunları tehdit etmek,
m) Diplomatik statüsünden yararlanmak suretiyle yurt dışında, haklı bir sebep göstermeksizin ödeme kabiliyetinin üstünde borçlanmak ve borçlarını ödemedeki tutum ve davranışlarıyla Devlet itibarını zedelemek veya zorunlu bir sebebe dayanmaksızın borcunu ödemeden yurda dönmek,
n) Verilen görev ve emirleri kasten yapmamak,
o) Herhangi bir siyasi parti yararına veya zararına fiilen faaliyette bulunmak.

[236] DMK md. 125; *a) İdeolojik veya siyasi amaçlarla kurumların huzur, sükün ve çalışma düzenini bozmak, boykot, işgal, kamu hizmetlerinin yürütülmesini engelleme, işi yavaşlatma ve grev gibi eylemlere katılmak veya bu amaçlarla toplu olarak göreve gelmemek, bunları tahrik ve teşvik etmek veya yardımda bulunmak,*
b) Yasaklanmış her türlü yayını veya siyasi veya ideolojik amaçlı bildiri, afiş, pankart, bant ve benzerlerini basmak, çoğaltmak, dağıtmak veya bunları kurumların herhangi bir yerine asmak veya teşhir etmek,
c) Siyasi partiye girmek,
d) Özürsüz olarak bir yılda toplam 20 gün göreve gelmemek,
e) Savaş, olağanüstü hal veya genel afetlere ilişkin konularda amirlerin verdiği görev veya emirleri yapmamak,
f) Amirlerine, maiyetindekilere ve iş sahiplerine fiili tecavüzde bulunmak,

eylemler on iki adet sayılmaktadır. Aynı Kanun'un 125'inci maddesine göre[237] bu maddede sayılanlar dışında, bu eylemlere benzer eylemlere de disiplin cezası verilebilmektedir.

ç. Konu Unsuru

Devlet Memurları Kanunu'nda Devlet memurları hakkında verilebilecek olan disiplin cezalarını neler olduğunu düzenlenmektedir. Devlet Memurları Kanunu'nun 124'üncü maddesinde Devlet memurlarına verilebilecek olan disiplin cezaları belirtilmektedir. Bu disiplin cezaları ağırlıklarına göre *uyarma, kınama, aylıktan kesme, kademe ilerlemesinin durdurulması ve Devlet memurluğundan çıkarma*dır.

d. Amaç Unsuru

Devlet memurlarına disiplin cezası verme amacının ne olduğu Devlet Memurları Kanunu'nun 124'üncü maddesinde[238] düzenlenmektedir. İlgili maddeye göre kamu hizmetlerinin gereği gibi yürütülmesini sağlamak amacı ile Devlet memurlarına disiplin cezası verilebilmektedir. Bu çerçevede Devlet Memurları Kanunu 125'inci maddesi ile düzenlenen ve disiplin cezasını gerektiren fiillere bakıldığında; bu fiillerin bulunmadığı bir hizmet süreci ancak yurttaş açısından kamu yararının eksiksiz gerçekleşmesini sağlayacaktır.

2. Türk Silahlı Kuvvetleri Personeli Hakkında Verilen Disiplin Cezaları

Türk Silahlı Kuvvetleri personeli hakkında verilen disiplin cezalarına ilişkin düzenleme, TSK Disiplin Kanunu'nda detaylı olarak belirtilmektedir. Söz konusu kanun

---

g) Memurluk sıfatı ile bağdaşmayacak nitelik ve derecede yüz kızartıcı ve utanç verici hareketlerde bulunmak,
h) Yetki almadan gizli bilgileri açıklamak,
ı) Siyasi ve ideolojik eylemlerden arananları görev mahallinde gizlemek,
j) Yurt dışında Devletin itibarını düşürecek veya görev haysiyetini zedeleyecek tutum ve davranışlarda bulunmak,
k) 5816 sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkındaki Kanuna aykırı fiilleri işlemek,
l) Terör örgütleriyle eylem birliği içerisinde olmak, bu örgütlere yardım etmek, kamu imkân ve kaynaklarını bu örgütleri desteklemeye yönelik kullanmak ya da kullandırmak, bu örgütlerin propagandasını yapmak.

[237] DMK md. 125; *Yukarıda sayılan ve disiplin cezası verilmesini gerektiren fiil ve hallere nitelik ve ağırlıkları itibariyle benzer eylemlerde bulunanlara da aynı neviden disiplin cezaları verilir*.

[238] DMK md. 124; *Kamu hizmetlerinin gereği gibi yürütülmesini sağlamak amacı ile kanunların, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin ve yönetmeliklerin Devlet memuru olarak emrettiği ödevleri yurt içinde veya dışında yerine getirmeyenlere, uyulmasını zorunlu kıldığı hususları yapmayanlara, yasakladığı işleri yapanlara durumun niteliğine ve ağırlık derecesine göre 125 inci maddede sıralanan disiplin cezalarından birisi verilir.*

TSK personelini üç ayrı kategoriye ayırmaktadır. Bunlardan birincisi subay, astsubay, uzman erbaş ile sözleşmeli erbaş ve erler, ikincisi erbaş ve erler, üçüncüsü ise askeri öğrencilerdir.

a. Yetki Unsuru

Yetki kısaca kanun tarafından idari işlemi tesis etmekle yetkilendirilmiş makam ya da organda görev yapan kişi ya da kişileri ifade eder. TSK personeli hakkında disiplin cezası verme yetkisi TSK Disiplin Kanunu'nun farklı maddelerinde hüküm altına alınmaktadır. Bunlardan ilki *disiplin cezaları* başlığını taşıyan 11'inci maddedir.[239] Söz konusu madde ile disiplin cezası işlemi tesis etme yetkisi disiplin amirleri, disiplin kurulları ve yüksek disiplin kurullarına verilmektedir. Disiplin amiri silahlı kuvvetlerden ayırma disiplin cezası hariç olmak üzere diğer disiplin cezalarını verme yetkisine sahipken disiplin kurulları yalnızca hizmet yerini terk etmeme ve oda hapsi disiplin cezasını verme yetkisine sahiptir. Silahlı kuvvetlerden ayırma disiplin cezasını ise yalnızca yüksek disiplin kurulları verebilmektedir.

Disiplin cezası verme yetkisine ilişkin diğer düzenleme TSK Disiplin Kanunu'nun *erbaş ve erler hakkında verilebilecek cezalar* başlığını taşıyan 25'inci maddesidir.[240] İlgili maddeye göre erbaş ve erlere disiplin amirleri ve disiplin kurullarının disiplin cezası verme yetkisi bulunmaktadır. Disiplin amirleri erbaş ve erlere bütün disiplin cezalarını tek başına verme yetkisine sahipken disiplin kurulları yalnızca hizmetten men disiplin cezasını verme yetkisine sahiptir.

Disiplin cezası verme yetkisine ilişkin son düzenleme TSK Disiplin Kanunu'nun *askeri öğrenciler hakkında verilebilecek cezalar* başlığını taşıyan 22'nci maddesidir.[241] İlgili maddeye göre askeri öğrenciler hakkında disiplin cezası verebilecek olanlar disiplin amirleri ve öğrenci disiplin kurullarıdır. Disiplin amirleri hem kınama hem de izinsizlik disiplin

[239] TSK Disiplin Kanunu md. 11/1; *Uyarma, kınama, hizmete kısmi süreli devam ve aylıktan kesme cezaları disiplin amirleri tarafından; hizmet yerini terk etmeme ve oda hapsi cezaları disiplin kurulları ve disiplin amirleri tarafından; Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası yüksek disiplin kurulları tarafından verilir.*

[240] TSK Disiplin Kanunu md. 25/2; *İzinsizlik, ilave hizmet yükleme ve oda hapsi cezaları disiplin amirleri tarafından; hizmetten men cezası ise disiplin amirleri veya disiplin kurulları tarafından verilir.*

[241] TSK Disiplin Kanunu md. 22/2; *Kınama cezası;… Bu ceza, disiplin amirleri tarafından … verilir. İzinsizlik cezası; … Bu ceza, disiplin amirleri tarafından, öğrenci disiplin kurulları tarafından ise … verilir.*

cezasını verebilmekteyken öğrenci disiplin kurulları yalnızca izinsizlik disiplin cezasını verme yetkisine sahiptir.

Her ne kadar disiplin amirlerinin, disiplin kurullarının ve yüksek disiplin kurullarının disiplin cezası verme yetkisi bulunmakta ise de yetkilerini istedikleri zaman değil, kanun ile kendilerine verilen süre içerisinde kullanmalıdır. Bu süre TSK Disiplin Kanunu'nun *zamanaşımı* başlığını taşıyan 39'uncu maddesinde düzenlenmektedir.[242] Söz konusu maddeye göre disiplin amirleri disiplinsizliği öğrenmelerinden itibaren bir ay içinde disiplin cezası işlemi tesis etmek zorundadır. Aynı şekilde disiplinsizliğin meydana gelmesinden itibaren iki yıl geçtikten sonra, disiplin amirleri tarafından disiplin cezası işlemi tesis edilemeyecektir. Disiplin kurulları içinde benzer bir durum söz konusudur. Disiplin kurulları tarafından disiplin cezası işleminin tesis edilebileceği süre, disiplin amirinin disiplinsizliği öğrenmesinden itibaren altı ay ile sınırlandırılmaktadır. Aynı şekilde disiplinsizliğin meydana gelmesinden itibaren iki yıl geçtikten sonra, disiplin kurulları tarafından disiplin cezası işlemi tesis edilemeyecektir. Yüksek disiplin kurulları açısından ise disiplin amirinin disiplinsizliği tespit etmesinden itibaren bir yıl geçtikten sonra yüksek disiplin kurulları tarafından disiplin cezası işlemi tesis edilemeyecektir. Aynı şekilde disiplinsizliğin meydana gelmesinden itibaren beş yıl geçtikten sonra, yüksek disiplin kurulları tarafından disiplin cezası işlemi tesis edilemeyecektir.

b. Şekil Unsuru

Anayasa'nın 129'uncu maddesine göre memurlara, diğer kamu görevlilerine ve kamu kurumu niteliğinde bulunan meslek kuruluşları ile bunların üst kuruluşlarında görev yapan personele savunma hakkı verilmediği sürece disiplin cezası verilememektedir. TSK Disiplin Kanunu'nun disiplin cezalarının verilebilme şekline ilişkin olarak hükümler yer

[242] TSK Disiplin Kanunu md. 39; *(1) Disiplin amirleri tarafından, disiplinsizliğin kendileri tarafından öğrenilmesinden itibaren bir ay ve her hâlde disiplin cezasını gerektiren fiil ve hâllerin işlendiği tarihten itibaren iki yıl geçtikten sonra disiplin cezası verilemez. Fiil, inceleme ve araştırma yapmayı gerektirmiş ise, bir ay içerisinde inceleme ve araştırmaya başlanmış olmak ve altı ayı geçmemek kaydıyla, inceleme ve araştırma için geçen süre bir aylık süreye dâhil edilmez.*
(2) Disiplin kurullarında yapılan tahkikatlarda, fiilin disiplin amiri tarafından öğrenilmesinden itibaren altı ay ve her hâlde disiplin cezasını gerektiren fiil ve hâllerin işlendiği tarihten itibaren iki yıl geçtikten sonra disiplin cezası verilemez.
(3) Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezasını gerektirecek durumun oluştuğunun disiplin amirleri tarafından tespit edilmesinden itibaren bir yıl ve her hâlde disiplin cezasını gerektiren fiil ve hâllerin işlendiği tarihten itibaren beş yıl geçtikten sonra aynı sebeple yüksek disiplin kurulu tarafından ceza verilemez.

almaktadır. Bunlardan *savunma hakkı* başlığını taşıyan 40'ıncı maddesinde yer alan düzenlemede[243] TSK personelinin savunmasını almadan disiplin cezasının verilemeyeceği açık bir şekilde yer almaktadır. Aynı şekilde savunması istenen personelden, savunmasını yapması için kendisine isnat edilen hususların ve savunma için verilen sürenin yazılı olarak bildirileceği, istemin yazılı olarak alınması gerektiği yorumunu yaptırmaktadır. Yukarıda da belirtildiği üzere idari işlemlerin şekil unsuru açısından yazılı olması ilkesi göz önüne alındığında, personele disiplin cezası verme sürecinde, personelden yazılı olarak savunmasının istenmesi, personelin yazılı savunmasının alınması, personelin tecziye yazısının yazılı olarak verilmesi ve tüm bu işlemlerin yazılı olarak yapılması şekil unsuru olarak ortaya çıkmaktadır.

silahlı kuvvetlerden ayırma disiplin cezasının verilebilmesi için uygulanacak olan şekil şartları Türk Silahlı Kuvvetleri Yüksek Disiplin Kurulları Yönetmeliği'nde detaylı olarak düzenlenmektedir. Yönetmeliğin *silahlı kuvvetlerden ayırma cezası işlemlerinin disiplin amirlerinin teklifi ile başlatılması* başlığını taşıyan 13'üncü maddesine göre maiyetinden bir personelin TSK Disiplin Kanunu'nun 20'nci maddesinde hükme alınan silahlı kuvvetlerden ayırma cezasını gerektiren disiplinsizliklerden herhangi birini teşkil edebilecek bir durumunu öğrenen disiplin amirlerinden herhangi biri, olayın araştırılması kanaatine varırsa yazılı şekilde görevlendireceği soruşturmacılar vasıtası ile ya da şahsi olarak disiplin soruşturması yapabilir. Disiplin soruşturması neticesinde disiplin soruşturma sonuç raporu düzenlenir ve yüksek disiplin kurulu dosyasına eklenir. Disiplin amirlerinden herhangi biri, disiplin soruşturması neticesinde personelinin silahlı kuvvetlerden ayırma disiplin cezasının verilmesini gerektiren bir disiplinsizliği işlediğine kanaat getirmesi durumunda, personeli hakkında silahlı kuvvetlerden ayırma disiplin cezasının verilmesine yönelik hazırlık işlemlerini başlatır.

Disiplin amirlerinin teklifi ile silahlı kuvvetlerden ayırma disiplin cezasının hazırlık işlemlerinin başlatılabilmesi için disiplin amirlerinden en az iki tanesinin silahlı kuvvetlerden ayırma disiplin cezası verilmesi yönünde teklifte bulunması gerekmektedir. silahlı kuvvetlerden ayırma disiplin cezasının verilmesine yönelik işlem başlatılacak

[243] TSK Disiplin Kanunu md. 40/1; *Bu Kanunun 13 üncü maddesinin altıncı fıkrasında düzenlenen istisna haricinde disiplin amirleri veya disiplin kurulları tarafından savunma alınmadan disiplin cezası verilemez. İsnat olunan hususlar ile savunma için verilen süre açıkça ve yazılı olarak ilgiliye bildirilir.*

personel hakkındaki yüksek disiplin kurulu dosyası; süreci başlatan disiplin amiri tarafından Türk Silahlı Kuvvetleri Yüksek Disiplin Kurulları Yönetmeliği Ek-2'de sunulan muhteviyata uygun şekilde hazırlanır. Dosyaya, teklifte bulunan ilk iki disiplin amirlerinin yazılı kanaatleri eklenir.

Yüksek disiplin kurulu dosyası; TSK Disiplin Kanunu'nun 20'nci maddesinde belirtilen disiplinsizlikler kapsamında hazırlandığında, silahlı kuvvetlerden ayırma disiplin cezasının verilmesini gerektirecek durumun oluştuğunun disiplin amirleri tarafından tespit edilmesinden itibaren bir ay içinde yetkili kurum/komutanlığa gönderilir. Dosya, personelin TSK Disiplin Kanunu'nun 21'inci maddesinde belirtilen disiplin puanlarını tamamlaması neticesinde hazırlanmış ise son disiplin cezasının kesinleştiği tarihten itibaren bir ay içinde yetkili kurum/komutanlığa gönderilir. Yetkili kurum/komutanlığa gelen dosyalar; kanun ve yönetmeliklere uygunluğu, ekli belgelerin yeterliliği ve geçerliliği, muhteviyatının ve teklifte bulunan ilk iki disiplin amirlerinin yazılı kanaatlerinin dosyada olup olmadığı açısından incelenir. Eksik bilgi veya belgeler yetkili kurum/komutanlığın personel birimleri vasıtasıyla tamamlanır. Yüksek disiplin kurulu dosyası, personel birimlerine gönderildiği tarihten itibaren üç ay içinde kurulda görüşülür.

Yönetmeliğin *silahlı kuvvetlerden ayırma cezasının yüksek disiplin kurulları tarafından resen verilmesine ilişkin işlemlerin başlatılması* başlığını taşıyan 14'üncü maddesine göre disiplin amirleri tarafından teklif edilmesi gerektiği halde silahlı kuvvetlerden ayırma disiplin cezası teklifi yapılmayanlar ile eldeki bilgi ve belgelere göre silahlı kuvvetlerden ayırma cezası verilmesi gerektiği değerlendirilenlerin dosyaları Türk Silahlı Kuvvetleri Yüksek Disiplin Kurulları Yönetmeliği Ek-2'de sunulan muhteviyata uygun şekilde hazırlanır ve görüşülmek üzere yüksek disiplin kuruluna sevk edilir. Bu kapsamda yapılacak inceleme ve araştırmalar, yetkili kurum/komutanlıklar tarafından görevlendirilecek birimler tarafından yapılır. Yönetmeliğin 15'inci maddesine göre Milli Savunma Bakanı da elinde bulunan bilgi ve belgelere veya gerekli görmesi üzerine yaptırdığı disiplin soruşturması neticesine göre, hakkında silahlı kuvvetlerden ayırma disiplin cezasının verilmesine kanaat getirdiği personele ilişkin soruşturma dosyasını yetkili kurum/komutanlığa göndertir. Yetkili kurum/komutanlığın personel birimlerince hazırlanan yüksek disiplin kurulu dosyası, Bakanlık tarafından gönderilen soruşturma dosyasının, ilgili personel birimlerine ulaştığı tarihten itibaren üç ay içinde Yüksek Disiplin Kurulunda görüşülür.

c. Sebep Unsuru

Sebep unsuru kısaca, idari işlemin tesis edilmesinin nedeni, idari işlemi yapmaya sevk eden gerekçedir. TSK Disiplin Kanunu'nda disiplin cezalarının verilebilme sebepleri detaylı olarak düzenlenmektedir. TSK Disiplin Kanunu'nun *subay, astsubay ve uzman erbaşlar ile sözleşmeli erbaş ve erler hakkında uygulanacak cezalar ve cezalandırmayı gerektiren disiplinsizlikler* başlığını taşıyan 4'üncü bölümünün 15, 16, 17, 18, 19 ve 20'nci maddelerinde TSK personeline verilebilecek disiplin cezaları ve bu cezalara sebep olan durumlar belirtilmektedir.

Disiplin cezalarını gerektiren sebepler statüsüne göre ayrı ayrı aşağıda belirtilecektir. Öncelikle subay, astsubay ve uzman erbaşlar ile sözleşmeli erbaş ve erler hakkında cezalandırmayı gerektiren disiplinsizlikler ele alınacaktır. Bahse konu statüde bulunan kişilere uygulanabilecek disiplin cezalarından ilki uyarma disiplin cezasıdır. Uyarma disiplin cezasına sebep olan davranışlar TSK Disiplin Kanunu'nun *uyarma cezasını gerektiren disiplinsizlikler* başlığını taşıyan 15'inci maddesinde emri mütalaa etmek, görevde kayıtsızlık, hizmet dışındayken amir veya üste saygısızlık, mesai çizelgesine uymamak, kılık ve kıyafeti bozuk olmak, usulsüz müracaat veya şikâyette bulunmak, israf etmek, saygısız davranmak, başkalarını kötülemek, askeri nezaket kurallarına uymamak, hizmet haricinde yalan söylemek, selamlama yapmamak, zamana riayet etmemek, mesai dışında aşırı alkol kullanımı, görev dönüşü tekmil vermemek, kişisel ve çevre temizliğine dikkat etmemek ve kendini geliştirmede yetersiz kalmak[244] olarak toplam on yedi adet olmak üzere sınırlı şekilde sayılmaktadır.

---

[244] TSK Disiplin Kanunu md. 15; *Uyarma cezasını gerektiren disiplinsizlikler şunlardır:*
a) Emri mütalaa etmek: Usulüne uygun olarak kendisine verilmiş olan bir emir üzerine; emrin uygun olmadığı, yanlış verildiği, yapılamayacağı ve benzeri şekillerde amirini alenen eleştirmek veya amire karşı itirazda bulunmaktır. Amir tarafından karar verilene kadar astın fikrini savunması veya emrin kanunsuz olduğu hususundaki kanaatini belirtmek için amire yaptığı itiraz, bunları yaparken oluşabilecek diğer disiplinsizlikler saklı kalmak kaydıyla bu kapsamda disiplinsizlik teşkil etmez.
b) Görevde kayıtsızlık: Görevdeyken, yetkili makamlar tarafından izin verilen durumlar haricinde görevle veya askeri hizmetle ilgisi olmayan işlerle uğraşmaktır.
c) Hizmet dışındayken amir veya üste saygısızlık: Hizmet dışında, bilinen ve tanınan amir veya üstlere karşı saygısızlık teşkil edebilecek fiillerde bulunmaktır.
ç) Mesai çizelgesine uymamak: Özürsüz veya izinsiz olarak, mesaiye geç gelmek veya erken ayrılmak veya günlük mesai çizelgesine riayet etmemektir.
d) Kılık ve kıyafeti bozuk olmak: Kılık ve kıyafet ile ilgili olarak nizamlarda ve önceden belirlenmiş kurallara riayet etmemektir.
e) Usulsüz müracaat veya şikâyette bulunmak: Türkiye Büyük Millet Meclisine yapılan müracaatlar hariç olmak üzere, kanun ve nizamlarla belirlenmiş usul ve kurallara riayet etmeden yazılı, sözlü veya elektronik olarak müracaat veya şikâyette bulunmaktır.

Subay, astsubay ve uzman erbaşlar ile sözleşmeli erbaş ve erler hakkında uygulanabilecek disiplin cezalarından ikincisi olan kınama disiplin cezasına sebep olan davranışlar TSK Disiplin Kanunu'nun *kınama cezasını gerektiren disiplinsizlikler* başlığını taşıyan 16'ncı maddesinde amir veya üste nezaketsizlik, meslek etiğine aykırı davranışta bulunmak, küfürlü konuşmak, askeri silsileyi bozarak hareket etmek, uygun olmayan hitaplarda bulunmak, sorumluluktan kaçmak, askeri eşyayı uygun kullanmamak ve sağlığın korunması kurallarına uymamak[245] şeklinde sekiz adet olmak üzere sınırlı olarak sayılmaktadır.

f) İsraf etmek: Yetkili makamlarca belirlenmiş tasarruf tedbirlerine riayet etmemek veya kullanımına sunulan kamu kaynağının harcanmasında gösterilmesi gereken makul seviyedeki özeni göstermemektir.
g) Saygısız davranmak: Aynı rütbe veya kıdemde bulunulan ya da amir veya maiyet ilişkisi içinde olunmayan kişilere söz ve hareketlerle sataşmak veya kötü muamelede bulunmaktır.
ğ) Başkalarını kötülemek: Amirleri, üstleri veya çalışma arkadaşları hakkında ve onların bulunmadığı ortamlarda, onların işlem, eylem ve kişilikleri hakkında kötüleyici veya konuştuğu kişilerde kötü intiba yaratacak tarzda olumsuz sözler söylemektir.
h) Askeri nezaket kurallarına uymamak: Nizamlarla belirlenmiş olan askeri görgü, protokol ve davranış kurallarına aykırı bir biçimde tavır ve davranışlarda bulunmaktır.
ı) Hizmet haricinde yalan söylemek: Amir veya üstü tarafından denetim ve gözetim sorumluluğu kapsamında sorulan sorulara kasten doğru yanıt vermemektir.
i) Selamlama yapmamak: Selamlama ile ilgili olarak nizamlarla belirlenmiş kurallara riayet etmemektir.
j) Zamana riayet etmemek: Belirli zamanda yapılması gereken faaliyetlerde özürsüz olarak geç kalmaktır.
k) Mesai dışında aşırı alkol kullanımı: Mesai dışında sivil veya üniformalı olarak aşırı alkol alarak kişisel veya kurumsal imaj kaybı oluşturacak olumsuz davranışlarda bulunmaktır.
l) Görev dönüşü tekmil vermemek: Verilmiş bir emrin icrası veya sonuçları hakkında emri verene bilgi vererek müteakip emirlerini almamaktır.
m) Kişisel ve çevre temizliğine dikkat etmemek: Askeri hizmet esnasında belirlenmiş olan kişisel veya çevre temizliği ile ilgili kurallara riayet etmemektir.
n) Kendini geliştirmede yetersiz kalmak: Görevini etkin olarak yapabilmesini sağlayacak bilgi ve görgünün kazanılmasında göstermesi gereken gayreti göstermemektir.

[245] TSK Disiplin Kanunu md. 16; *Kınama cezasını gerektiren disiplinsizlikler şunlardır:*
a) Amir veya üste nezaketsizlik: Hizmette veya hizmete ilişkin hâllerde amir veya üste karşı saygısızlık teşkil edecek nitelikte olmayan ancak askeri nezaket, protokol ve terbiye kurallarına aykırılık teşkil eden fiillerde bulunmaktır. Askeri nezaket, protokol ve terbiye kurallarının astlara veya maiyete önceden ilan veya tebliğ olunması veya bu disiplinsizliği yapan kişinin makam ve rütbesi itibarıyla bu kuralları biliyor olması gerektiğinin objektif olarak kabul görmesi hâlinde disiplin cezası verilebilir.
b) Meslek etiğine aykırı davranışta bulunmak: Önceden ilan veya tebliğ edilmiş olan mesleki etik davranış kurallarına aykırı şekilde tavır ve davranışlarda bulunmaktır.
c) Küfürlü konuşmak: Aynı rütbe veya kıdemdeki arkadaşlarına veya astlarına karşı, terbiye ve adaba uygun olmayan sözlerle konuşmaktır.
ç) Askeri silsileyi bozarak hareket etmek: Müsaade edilmediği hâlde veya durumun gerektirdiği hâller haricinde, herhangi bir talebini askeri silsileye riayet etmeyerek doğrudan daha üst amirlerine iletmektir.
d) Uygun olmayan hitaplarda bulunmak: Çevresindekilere; nizamlar, emirler ve askeri teamüller ile belirlenmiş olan hitap şekilleri haricinde hitaplarda bulunmaktır.
e) Sorumluluktan kaçmak: Kanun ve nizamlar ile kendisine tevdi edilmiş görevlerin gerektirdiği sorumluluğu üstlenmekten imtina ettiğini gösterecek tavır ve davranışlarda bulunmaktır.

Subay, astsubay ve uzman erbaşlar ile sözleşmeli erbaş ve erler hakkında uygulanabilecek disiplin cezalarından üçüncüsü hizmete kısmi süreli devam disiplin cezasıdır. Hizmete kısmi süreli devam disiplin cezasına sebep olan davranışlar TSK Disiplin Kanunu'nun *hizmete kısmi süreli devam cezasını gerektiren disiplinsizlikler* başlığını taşıyan 17'nci maddesinde üste saygısızlık, görev yerini izinsiz terk etmek, temaruz, uygunsuz davranışlarda bulunmak ve ketum davranmamak[246] şeklinde beş adet olmak üzere sınırlı olarak sayılmaktadır.

Subay, astsubay ve uzman erbaşlar ile sözleşmeli erbaş ve erler hakkında uygulanabilecek disiplin cezalarından dördüncüsü aylıktan kesme disiplin cezasıdır. Aylıktan kesme disiplin cezasına sebep olan davranışlar TSK Disiplin Kanunu'nun *aylıktan kesme cezasını gerektiren disiplinsizlikler* başlığını taşıyan 18'inci maddesinde amire saygısızlık, yalan söylemek, hizmetle ilgisi olmayan emir vermek, maiyetinin gözetiminde ihmal göstermek, ayrımcılık yapmak, yasak edilen yerlere girmek, kayırma talep etmek, maiyetinden hediye kabul etmek, hizmetteyken siyasi içerikli konuşmak, yasaklanmış faaliyetlere katılmak, izinsiz olarak garnizonu terk etmek ve ulaşım güvenliğini ihlal etmek[247] şeklinde on iki adet olmak üzere sınırlı sayıda sayılmaktadır.

---

f) Askeri eşyayı uygun kullanmamak: Hizmete tahsisli bir askeri eşyayı düzgün ve talimatlara uygun kullanmayarak onun zarar görmesine veya aşırı yıpranmasına sebebiyet vermektir.
g) Sağlığın korunması kurallarına uymamak: Sağlığın korunması veya salgın ve bulaşıcı hastalıkların önlenmesi için yetkili makamlarca yürürlüğe konulmuş tedbirlere uymamak veya hizmet verdiği ortamdaki kişilerin sağlığını tehlikeye düşürecek fiillerde bulunmaktır.

[246] TSK Disiplin Kanunu md. 17; . *Hizmete kısmi süreli devam cezasını gerektiren disiplinsizlikler şunlardır:*
a) Üste saygısızlık: Hizmette veya hizmete ilişkin hâllerde üste gösterilmesi gereken saygıyı kasıtlı olarak göstermemek veya yetkili olduğu durumlarda üstün yapmış olduğu ikaz, tenkit veya muahezeyi saygı ile kabul edip dinlememektir.
b) Görev yerini izinsiz terk etmek: Kıtasından veya görev yerinden yirmi dört saati geçmeyecek şekilde kaçmak veya kabul edilebilir bir mazereti olmaksızın mesaiye bir tam mesai günü gelmemektir.
c) Temaruz: Bazı isteklerini yerine getirmek, kişisel bir menfaat sağlamak, görev veya sorumluluktan kaçmak gibi amaçlarla hastalığını abartmak veya olmadığı hâlde bir rahatsızlığı varmış gibi göstererek sağlık kuruluşlarına sevkini sağlamak suretiyle günlük mesainin bir kısmına katılmamaktır.
ç) Uygunsuz davranışlarda bulunmak: Türk Silahlı Kuvvetlerine ve temsil ettiği makam, rütbe veya statünün onur ve vakarına uygun olmayan fiillerde bulunmaktır.
d) Ketum davranmamak: Görevi ile ilgili gizli olmayan ancak açıklanmaması gereken bir bilgiyi yetkisiz kişilerin öğrenebileceği bir şekilde açıklamaktır.

[247] TSK Disiplin Kanunu md. 18; *Aylıktan kesme cezasını gerektiren disiplinsizlikler şunlardır:*
a) Amire saygısızlık: Hizmette veya hizmete ilişkin hâllerde amire gösterilmesi gereken saygıyı kasıtlı olarak göstermemek veya amirin yapmış olduğu ikaz, tenkit veya muahezeyi saygı ile kabul etmemektir.
b) Yalan söylemek: Askeri hizmete ilişkin veya görevle ilgili konu ve durumlarda amirlere veya bilgi vermekle yükümlü olduğu kişi ve makamlara kasıtlı olarak gerçeğe aykırı ve yanlış beyanda bulunmaktır.

Subay, astsubay ve uzman erbaşlar ile sözleşmeli erbaş ve erler hakkında uygulanabilecek disiplin cezalarından beşincisi hizmet yerini terk etmeme disiplin cezasıdır. Hizmet yerini terk etmeme disiplin cezasına sebep olan davranışlar TSK Disiplin Kanunu'nun *hizmet yerini terk etmeme cezasını gerektiren disiplinsizlikler* başlığını taşıyan 19'uncu maddesinde emre itaatsizlik, kısa süreli kaçmak, izin süresini geçirmek, hizmete mahsus eşyaya zarar vermek, hediye istemek veya borç almak, maiyetinin disiplinsizliği hakkında soruşturma yapmamak, asta kötü muamele yapmak, nöbet talimatına aykırı hareket etmek, hoşnutsuzluk yaratmak, tahrik, sarhoşluk, kumar oynamak, yasak edilen malzemeyi bulundurmak, izinsiz üyelik, disiplin cezasının yerine getirilmesine karşı gelmek ve kavga etmek[248] şeklinde on altı adet olmak üzere sınırlı sayıda sayılmaktadır.

c) Hizmetle ilgisi olmayan emir vermek: Maiyetine hizmetle ilgisi olmayan emir vermektir.
ç) Maiyetinin gözetiminde ihmal göstermek: Astlarının ve emri altındakilerin denetim, kontrol ve gözetiminde ihmal göstermektir.
d) Ayrımcılık yapmak: Görevdeyken dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayrım yaparak işlem tesis etmek ve bu suretle görev yerinde huzursuzluğa neden olmaktır.
e) Yasak edilen yerlere girmek: Resmî üniforma ile genelev, kumarhane, meyhane, bar ve benzeri yerler ile girilmesi garnizon komutanlıklarınca yasaklanmış diğer yerlere girmektir.
f) Kayırma talep etmek: Özlük hakları ile ilgili ya da başka bir kişisel menfaat temini için başkalarını aracı koyup, öncelik ve ayrıcalık talep etmektir.
g) Maiyetinden hediye kabul etmek: Maiyetinde çalışan personel tarafından verilen ve makul bir seviyenin üstünde maddi değeri olan bir hediyeyi kişisel menfaat elde etmek amacıyla kabul etmektir.
ğ) Hizmetteyken siyasi içerikli konuşmak: Mesai içerisinde veya hizmete ilişkin durumlarda siyasi içerikli konuşmalar yapmaktır.
h) Yasaklanmış faaliyetlere katılmak: Yetkili makamlarca yasaklanmış olan toplantı gösteri, yürüyüş ve benzeri faaliyetlere iştirak etmektir.
ı) İzinsiz olarak garnizonu terk etmek: İzinli olmadığı hâlde görev yaptığı garnizon hudutlarını terk etmektir.
i) Ulaşım güvenliğini ihlal etmek: İzin, istirahat, hava değişimi, terhis ve benzeri nedenlerle görev yerine gidiş ve dönüşlerde terörle mücadele kapsamında emredilen yol güzergâhının dışına çıkmak, belirlenen günler dışında seyahat etmek veya yapılan planlamaya aykırı seyahat etmektir.

[248] TSK Disiplin Kanunu md. 19; *Hizmet yerini terk etmeme cezasını gerektiren disiplinsizlikler şunlardır:*
a) Emre itaatsizlik: Kasıtlı olarak hizmete ilişkin bir emri tam yapmamak ya da değiştirerek veya sınırını aşmak suretiyle yapmaktır.
b) Kısa süreli kaçmak: Kıtasından veya görev yerinden yedi günü aşmayacak ve bu süre içinde kendiliğinden gelecek şekilde kaçmak veya mesaiye gitmemektir.
c) İzin süresini geçirmek: İzin, istirahat veya hava değişimi süresini yasal veya kabul edilebilir bir mazereti olmaksızın altı günü aşmayacak ve bu süre içinde kendiliğinden gelecek şekilde geçirmektir.
ç) Hizmete mahsus eşyaya zarar vermek: Harp malzemesini veya hizmete tahsis edilmiş bir askeri eşyayı; kasıt, ihmal veya tedbirsizlik sonucu kaybetmek veya hasara uğramasına sebebiyet vermektir.
d) Hediye istemek veya borç almak: Maiyetinden veya astlarından hediye istemek veya her ne şekilde olursa olsun borç almaktır.
e) Maiyetinin disiplinsizliği hakkında soruşturma yapmamak: Maiyeti tarafından işlenen bir disiplinsizliği öğrenmesine rağmen ceza vermeme takdir yetkisinin bulunduğu hâller dışında kasten disiplin soruşturması yapmayarak disiplinsizliği örtbas etmektir.

Subay, astsubay ve uzman erbaşlar ile sözleşmeli erbaş ve erler hakkında uygulanabilecek disiplin cezalarından altıncısı oda hapsi disiplin cezasıdır. Oda hapsi disiplin cezasına sebep olacak davranışlar TSK Disiplin Kanunu'nda tek tek sayılmamış, diğer maddelere ve disiplin cezalarına atıfta bulunulmuştur. TSK Disiplin Kanunu'nun *disiplin cezalarının yerine getirilme şekilleri* başlığını taşıyan 12'nci maddesinde oda hapsi düzenlenmektedir.[249] Bu madde hükümlerine göre disiplin amiri subay, astsubay ve uzman erbaşlar ile sözleşmeli erbaş ve er statüsünde bulunan personeline, savaş döneminde işlediği herhangi bir disiplinsizlik sebebiyle oda hapsi cezası verebileceği gibi, hizmet yerini terk etmeme cezası gerektiren disiplinsizlikler sebebiyle personelinin disiplin kurulu tarafından tecziye edilmesini de sağlayabilir. Barış zamanında ise yalnızca Türk karasuları dışında bulunan gemide, yalnızca gemide bulundukları süreç içerisinde işledikleri ve normal durumda hizmet yerini terk etmeme cezasını gerektiren disiplinsizliklere, sadece bahse konu geminin komutanı tarafından oda hapsi disiplin cezası verilebilir.

---

f) Asta kötü muamele yapmak: Astına, askeri usul ve kurallar dışında kötü davranmak, eziyet amacıyla hizmetini lüzumsuz yere güçleştirmek veya başkaları tarafından kötü muamelede bulunulmasına müsamaha göstermektir.
g) Nöbet talimatına aykırı hareket etmek: Maddi bir zarar doğmasına sebebiyet vermeyecek şekilde, ilgili mevzuat kapsamındaki nöbet görevlerini yaparken, nöbet yerini terk etmek veya belirlenmiş ve tebliğ edilmiş olan nöbet talimatındaki kurallara aykırı hareket etmektir.
ğ) Hoşnutsuzluk yaratmak: Çalıştığı mesai ortamında söz veya fiilleri ile hizmetin yerine getirilmesini olumsuz yönde etkilemektir.
h) Tahrik: Asker kişileri, amirlerine veya üstlerine karşı itaatsizliğe, saygısızlığa, mukavemet göstermeye veya müessir fiil işlemeye tahrik veya teşvik etmektir.
ı) Sarhoşluk: Tıbbi raporla ispatlanmak veya gizlenemeyecek derecede olmak şartıyla, göreve sarhoş gelmek veya görevdeyken alkollü içki içmektir.
i) Kumar oynamak: Askeri mahâl içinde kumar oynamaktır.
j) Yasak edilen malzemeyi bulundurmak: Kıta, karargâh ve kurumlarda ya da görev esnasında bulundurulması veya kullanılması emirle yasak edilen cep telefonu, bilgisayar, radyo, teyp, fotoğraf makinesi gibi görüntü, ses ve benzeri verileri ve bilgileri kaydeden, depolayan veya ileten her türlü cihaz ve aletler ile aksamlarını bulundurmak veya kullanmaktır.
k) İzinsiz üyelik: Meslek kuruluşları, dernek ve vakıf üyelikleri ile spor kulüplerinin faal üyeliklerine izin almaksızın girmektir.
l) Disiplin cezasının yerine getirilmesine karşı gelmek: Yetkili kişi veya organlar tarafından verilen disiplin cezalarının, idari yaptırımların veya disiplinsizlik nedeniyle verilen görev ve sorumlulukların gereğinin yerine getirilmesine karşı çıkmak ve bu kapsamda yapılması zorunlu olan görev ve yükümlülükleri tam olarak yerine getirmemektir.
m) Kavga etmek: Meşru savunmaya ilişkin şartlar saklı kalmak kaydıyla, askeri mahal içerisinde, fiilen birisine vurmaktır

[249] TSK Disiplin Kanunu md. 12/6; … *Ceza; a) Seferberlik ve savaş zamanında;*
1) Bu Kanunda belirlenmiş tüm disiplinsizlik hâllerinde disiplin amirleri tarafından … verilebilir.
2) Bu Kanuna göre hizmet yerini terk etmeme cezası ile cezalandırılmayı gerektiren disiplinsizlik hâllerinde, disiplin kurulları tarafından on günden otuz güne kadar verilebilir.
b) Barış zamanında; Türk karasuları dışında bulunan gemilerde görev yapan personele, sadece buralarda bulunduğu süre içinde işledikleri ve hizmet yerini terk etmeme cezası ile cezalandırılmayı gerektiren disiplinsizlikler için gemi komutanı tarafından …verilebilir.

Subay, astsubay ve uzman erbaşlar ile sözleşmeli erbaş ve erler hakkında uygulanabilecek disiplin cezalarından sonuncusu silahlı kuvvetlerden ayırma disiplin cezasıdır. silahlı kuvvetlerden ayırma disiplin cezasına sebep olan davranışlar TSK Disiplin Kanunu'nun *silahlı kuvvetlerden ayırma cezasını gerektiren disiplinsizlikler* başlığını taşıyan 20'nci maddesinde aşırı borçlanmak ve borçlarını ödeyememek, ahlaki zayıflık, hizmete engel davranışlarda bulunmak, gizli bilgileri açıklamak, ideolojik veya siyasi amaçlı faaliyetlere karışmak, uzun süreli firar etmek, disiplinsizliği alışkanlık hâline getirmek, iffetsiz bir kimse ile evlenmek veya böyle bir kimse ile yaşamak, gayri tabii mukarenette bulunmak ve terör örgütleriyle ilişkisi olmak[250] şeklinde on adet olmak üzere sınırlı sayıda sayılmaktadır.

Türk Silahlı Kuvvetlerinde bir diğer statü olan erbaş ve erler hakkında verilebilecek disiplin cezalarının sebepleri ile ilgili olarak TSK Disiplin Kanunu tek tek sayma usulüne girmeden yalnızca atıfta bulunmuştur. Bahse konu Kanun'un 27'nci maddesinde yapılan

[250] TSK Disiplin Kanunu md. 20; *Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezasını gerektiren disiplinsizlikler şunlardır:*
a) Aşırı borçlanmak ve borçlarını ödeyememek: Nafaka, trafik kazası, doğal afet, personelin öngöremeyeceği şekilde ülke genelinde yaşanan olağanüstü ekonomik dalgalanmalar, ani devalüasyonlar, sağlık ve tedavi giderleri ile kefillik ve benzeri zorunluluk hâlleri hariç olmak üzere, aşırı derecede borçlanmaya düşkün olmak ve bu borçlarını ödememeyi alışkanlık hâline getirmektir.
b) Ahlaki zayıflık: Görevine, sosyal ve aile yaşantısına zarar verecek derecede menfaatine, içkiye, kumara düşkün olmak veya Türk Silahlı Kuvvetlerinin itibarını sarsacak şekilde yüz kızartıcı, utanç verici veya toplumun genel ahlak yapısına aykırı fiillerde bulunmaktır.
c) Hizmete engel davranışlarda bulunmak: Devletin ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin itibarına zarar verecek nitelikte tutum ve davranışlarda veya ağır suç veya disiplinsizlik teşkil eden fiillerde bulunmaktır.
ç) Gizli bilgileri açıklamak: Yetkisi olmadığı hâlde, Devletin güvenliği ile iç ve dış siyasi yararlarına ilişkin elde ettiği gizli bilgileri yetkisiz kişi ve kuruluşlara vermek, ulaştırmak veya açıklamaktır.
d) İdeolojik veya siyasi amaçlı faaliyetlere karışmak: Siyasi partilere girmek, ideolojik veya siyasi faaliyetlere karışmak, ideolojik veya siyasi amaçlarla disiplini bozucu tavır ve davranışlarda bulunmaktır.
e) Uzun süreli firar etmek: Geçerli bir mazereti olmaksızın kesintisiz olarak bir yıldan fazla süre ile izin süresini geçirmek veya firar hâlinde bulunmaktır.
f) Disiplinsizliği alışkanlık hâline getirmek: Disiplini bozucu tavır ve davranışlarda bulunmayı alışkanlık hâline getirmek veya aldığı disiplin cezalarına rağmen ıslah olmamaktır.
g) İffetsiz bir kimse ile evlenmek veya böyle bir kimse ile yaşamak: İffetsizliği anlaşılmış olan bir kimse ile bilerek evlenen veya evlilik bağını devam ettirmekte veya böyle bir kimseyi yanında bulundurmakta veya karı koca gibi herhangi bir kimse ile nikâhsız olarak devamlı surette yaşamakta ısrar etmektir.
ğ) Gayri tabii mukarenette bulunmak: Bir kimseyle gayri tabii mukarenette bulunmak yahut bu fiili kendisine rızasıyla yaptırmaktır.
h) Terör örgütleriyle ilişkisi olmak: Terör örgütleriyle eylem birliği içerisinde olmak, bu örgütlere yardım etmek, kamu imkân ve kaynaklarını bu örgütleri desteklemeye yönelik kullanmak ya da kullandırmak, bu örgütlerin propagandasını yapmaktır.

düzenleme[251] ile erbaş ve erler hakkında verilecek olan izinsizlik ve ilave hizmet yükleme disiplin cezalarının sebepleri ile ilgili olarak subay, astsubay, uzman erbaş ile sözleşmeli erbaş ve erler hakkında verilen uyarma, kınama veya hizmete kısmi süreli devam cezası gerektiren disiplinsizlik sebeplerine atıfta bulunmuştur.

Aynı şekilde TSK Disiplin Kanunu'nun *verilen disiplin cezalarının yerine getirilme şekilleri* başlığını taşıyan 26'ncı maddesinde[252] ise hizmetten men disiplin cezasını gerektiren sebepleri ile ilgili olarak subay, astsubay, uzman erbaş ile sözleşmeli erbaş ve erler hakkında verilen aylıktan kesme ile hizmet yerini terk etmeme cezalarını gerektiren disiplinsizlik hallerine atıfta bulunulmuştur.

Erbaş ve erler hakkında verilebilecek son ceza oda hapsi disiplin cezasıdır. Oda hapsi disiplin cezasına sebep olacak davranışlar TSK Disiplin Kanunu'nda tek tek sayılmamış, diğer maddelere ve disiplin cezalarına atıfta bulunulmuştur. TSK Disiplin Kanunu'nun *verilen disiplin cezalarının yerine getirilme şekilleri* başlığını taşıyan 26'ncı maddesinde[253] yer alan hükmüne göre erbaş ve erlere savaş döneminde disiplin amirleri tarafından işlediği bütün disiplinsizlikler sebep gösterilerek verilebilirken disiplin kurulları tarafından ise yalnızca hizmetten men cezasını gerektiren disiplinsizlikler sebep gösterilerek verilebilir. Barış döneminde ise Türk karasuları dışında bulunan gemilerde disiplin amirleri tarafından erbaş ve erin işlediği tüm disiplinsizlikler sebep gösterilerek oda hapsi disiplin cezası verilebilmektedir. Görüldüğü üzere oda hapsi disiplin cezasının verilmesini gerektiren sebepler aynı şekilde Kanun'da tek tek sayılmamıştır.

ç. Konu Unsuru

TSK Disiplin Kanunu TSK personeli hakkında verilebilecek olan disiplin cezalarının neler olduğunu düzenlenmektedir. TSK Disiplin Kanunu'nun *subay, astsubay ve uzman*

---

[251] TSK Disiplin Kanunu md. 27/1; *İzinsizlik ve ilave hizmet yükleme cezaları; bu Kanunun dördüncü bölümünde yer alan uyarma, kınama veya hizmete kısmi süreli devam cezası gerektiren disiplinsizlik hâlleri ile nitelik ve ağırlıkları itibarıyla bunlara benzer diğer eylemlerin yapılması hâlinde verilir.*

[252] TSK Disiplin Kanunu md. 26/4; *Hizmetten men cezası; ... disiplin kurulları tarafından ... veya disiplin amirleri tarafından ... bu Kanunun dördüncü bölümünde yer alan aylıktan kesme ile hizmet yerini terk etmeme cezalarını gerektiren disiplinsizlik hâllerinde verilebilir.*

[253] TSK Disiplin Kanunu md. 26/3; *Oda hapsi cezası; ... a) Seferberlik ve savaş zamanında, erbaş ve erlere; Disiplin amirleri tarafından ... verilebilir. Bu Kanuna göre hizmetten men cezası ile cezalandırılmayı gerektiren disiplinsizlik hâllerinde disiplin kurulları tarafından ... verilebilir. b) Barış zamanında; Türk karasuları dışında bulunan gemilerde görev yapan erbaş ve erlere sadece buralarda bulundukları süre içinde işledikleri disiplinsizlikler nedeniyle, disiplin amirleri tarafından verilebilir.*

erbaşlar ile sözleşmeli erbaş ve erler hakkında uygulanacak cezalar ve cezalandırmayı gerektiren disiplinsizlikler başlığını taşıyan 4'üncü bölümünün *disiplin cezaları* başlığını taşıyan 11'inci maddesinde subay, astsubay ve uzman erbaşlar ile sözleşmeli erbaş ve erler hakkında verilebilecek olan disiplin cezaları belirtilmektedir. Bu disiplin cezaları ağırlıklarına göre *uyarma, kınama, hizmete kısmi süreli devam, aylıktan kesme, hizmet yerini terk etmeme, oda hapsi* ve *silahlı kuvvetlerden ayırma* şeklinde sınırlı olarak sayılmaktadır.

TSK Disiplin Kanunu'nun *erbaş ve erler hakkında verilebilecek cezalar* başlığını taşıyan 25'inci maddesinde erbaş ve erler hakkında verilebilecek disiplin cezaları belirtilmektedir. Bu disiplin cezaları ağırlıklarına göre *izinsizlik, ilave hizmet yükleme, oda hapsi* ve *hizmetten men* şeklinde sınırlı olarak sayılmaktadır.

TSK Disiplin Kanunu'nun *askeri öğrenciler hakkında verilebilecek cezalar* başlığını taşıyan 22'nci maddesinde askeri öğrenciler hakkında verilebilecek disiplin cezaları belirtilmektedir. Bu disiplin cezaları ağırlıklarına göre *kınama* ve *izinsizlik* şeklinde iki adet olarak ifade edilmektedir.

d. Amaç Unsuru

TSK personeline disiplin cezası verme amacının ne olduğu TSK Disiplin Kanunu'nun *amaç* başlığını taşıyan 1'inci maddesinde düzenlenmektedir.[254] Bu madde ile TSK Disiplin Kanunu'nun temel amacı düzenlenmektedir. Disiplin, silahlı kuvvetlerin en önemli hassasiyetlerinden birisidir. Bu nedenle disiplin hususunda alınmış olan önlemler, silahlı kuvvetlerin dışında kalan diğer kurum ve kuruluşlara oranla nitelik açısından bazı farklılıkların olacağı göz önüne alınmalıdır. Çünkü disiplinin sağlanması, muhafaza edilmesi ve devam ettirilmesi, silahlı kuvvetlerin vazifesini ifa edebilmesi için olmazsa olmaz hususlardandır.

TSK İç Hizmet Kanunu'nda yer alan disiplin tanımına göre disiplinin en temel unsurları itaat ve riayettir. İtaat TDK sözlüğünde *söz dinleme, boyun eğme, buyruğa uyma* olarak tanımlanmakta iken riayet ise *sayma, saygı, ağırlama, itibar etme, uyma, boyun eğme* olarak tanımlanmaktadır. Söz konusu tanımda kanunlara, nizamlara ve amirlere mutlak bir itaat talep edilirken astının ve üstünün hukukuna ise riayet talep edilmektedir. TSK Disiplin

[254] TSK Disiplin Kanunu md. 1; *Bu Kanunun amacı; Türk Silahlı Kuvvetlerinde etkin bir disiplin sisteminin tesisi, muhafazası ve idamesine ilişkin usul ve esasları belirlemektir.*

Kanunu'nun 1'inci maddesinde yer alan madde metninde etkin bir disiplin sistemi ile amaçlanan, itaat ve riayet unsurlarına dayanan bir sistemdir. Bu nedenle TSK Disiplin Kanunu'nun temel amacının, silahlı kuvvetlerde itaat hissiyatını sağlamlaştırmak ve hukuka uygun şekilde davranış göstermeye yönelik usul ve esasları belirlemek olduğu söylenebilir.[255] Disiplin cezaları nitelik itibari ile bir idari işlemdir ve idari işlemlerin genel amacı kamu yararıdır. Bu maddede ise Türk Silahlı Kuvvetlerinde etkin bir disiplini tesis etme, muhafaza etmek ve idamesini sağlamak özel amacı somut hale getirilmektedir.

[255] Cihan KOÇ, Notlu-Açıklamalı-İçtihatlı-Örnekli Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu ve Yönetmeliği & Milli Savunma Bakanlığı Askerî Mahallerde Önleme Araması ve Kontrol Yönetmeliği & Askeri Ceza Kanunu & Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu ve Yüksek Disiplin Kurulları Yönetmeliği & Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu ve İlgili Mevzuat, 28. B., Ankara, 2023, s. 841.

III. ASKERİ ÖĞRENCİLERE VERİLEBİLECEK DİSİPLİN CEZALARININ İDARİ İŞLEMİN UNSURLARI YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

A. Askeri öğrenci Kavramı

1. Tanımı

TSK İç Hizmet Kanunu'nun 3'üncü maddesine göre askeri öğrenci *subay, askeri memur veya astsubay yetiştirilmek üzere muhtelif okul ve üniversitelerde okuyan ve resmi bir kıyafet taşıyan öğrencilerdir*. Ülkemizde subay ve astsubay yetiştirmek üzere eğitim öğretim veren iki kurum bulunmaktadır. Bunlardan biri Milli Savunma Bakanlığına bağlı olarak kurulan Milli Savunma Üniversitesi (MSÜ), diğeri İçişleri Bakanlığına bağlı faaliyet gösteren Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisidir.

MSÜ'de subay veya astsubay yetiştirmek üzere harp okulları ve astsubay meslek yüksekokulları mevcuttur. Kara Harp Okulu, Deniz Harp Okulu ve Hava Harp Okulu olmak üzere üç adet harp okulu bulunmaktadır. Kara Astsubay Meslek Yüksekokulu, Deniz Astsubay Meslek Yüksekokulu, Hava Astsubay Meslek Yüksekokulu ve Bando Astsubay Meslek Yüksekokulu olmak üzere dört adet astsubay meslek yüksekokulu bulunmaktadır.

İçişleri Bakanlığına bağlı olarak kurulan Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi[256] bünyesinde de subay ve astsubay yetiştirilmektedir. TSK İç Hizmet Kanunu'nun *tarifler* başlığını taşıyan 1'inci maddesinde yer alan hükümde[257] Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı yer almamaktadır. Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu'nun (2803) *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi* başlığını taşıyan 13'üncü maddesinde yer alan hükümde de[258] akademi öğrencileri deyimi kullanılmaktadır. Bahse

[256] Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu md. 13; *Jandarma ve Sahil Güvenlik Teşkilatlarının subay ve astsubay ve diğer personel ihtiyacını karşılamak, önlisans, lisans ve lisansüstü eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın yapmak üzere bünyesinde fakülte, enstitü, astsubay meslek yüksekokulları, eğitim ve araştırma merkezleri ve kurslar bulunan bir yükseköğretim kurumu olarak İçişleri Bakanlığına bağlı Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi kurulmuştur. Akademinin ihtiyaçları Jandarma Genel Komutanlığı bütçesinden karşılanır.*

[257] TSK İç Hizmet Kanunu md. 1; *Türk Silahlı Kuvvetleri: Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri subay, askerî memur, astsubay, erbaş ve erleri ile askeri öğrencilerden teşekkül eden ve seferde ihtiyatlarla ikmal edilen, kadro ve kuruluşlarla teşkilâtı gösterilen silahlı Devlet kuvvetidir.*

[258] Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu md. 13; *...Akademi öğrencilerine, ayrıca, Milli Savunma Bakanlığına bağlı okullarda bulunan askeri öğrencilere ödenen miktarda harçlık ödenir.*

konu hükümler bir arada değerlendirdiğinde İçişleri Bakanlığı'na bağlı Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisinde eğitim ve öğrenim gören öğrencilerin, askeri öğrenci olarak kabul edilemeyeceği açık bir şekilde anlaşılmaktadır.

Harp Okulları Kanunu'nda (4566) askeri öğrenci tanımı yapılmamakla birlikte *harp okullarının amacı* başlığını taşıyan 4'üncü maddesinde[259] askeri öğrenciye atıfta bulunulmaktadır. Aynı şekilde Astsubay Meslek Yüksek Okulları Kanunu'nun (4752) *görev* başlığını taşıyan 6'ncı maddesinde de[260] yine askeri öğrenciye atıfta bulunulmaktadır.

TSK İç Hizmet Kanunu'nda yapılan tanıma bakıldığında, askeri öğrenci subay ya da astsubay yetiştirilmek amacıyla okuyan öğrencilerden oluşmaktadır. Harp Okulları Kanunu'na göre harp okulları subay yetiştirmek amacıyla bünyesinde öğrenci barındırmaktadır. Astsubay Meslek Yüksek Okulları Kanunu'na göre ise Astsubay Meslek Yüksekokulları astsubay yetiştirmek amacıyla bünyesinde öğrenci barındırmaktır. Bu kanunlar birlikte yorumlandığında harp okullarında ve astsubay meslek yüksekokullarında eğitim öğretim gören öğrenciler, askeri öğrenci tanımı kapsamında değerlendirilmektedir.

TSK İç Hizmet Kanunu'nda yapılan tanım incenlemeye devam edildiğinde *muhtelif okul ve üniversitelerde okuyan* ibaresinin kullanıldığı görülmektedir. Muhtelif okul kavramında bahsedilen okulların hangileri olduğu ise hem Harp Okulları Kanunu hem de Astsubay Meslek Yüksekokulları Kanunu'nda belirtilmektedir. Gerçekten de Harp Okulları Kanunu'nun 3'üncü maddesinde[261] harp okulu tanımı yapılmaktadır. Burada yer alan

---

24/5/2007 tarihli ve 5668 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı Besleme Kanununda… askeri öğrencilere yapılan atıflar Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi öğrencilerine… yapılmış sayılır.
21/11/2007 tarihli ve 5715 sayılı Türk Silâhlı Kuvvetleri Hasta Besleme Kanununda askeri öğrencilere yapılan atıflar Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi öğrencilerine... yapılmış sayılır.

[259] Harp Okulları Kanunu md. 4; *4.1.1961 tarihli ve 211 sayılı Türk Silâhlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununda belirtilen asker kişilerde bulunması gerekli niteliklere sahip, liderlik özellikleri gelişmiş, yeterli fiziki yeteneğe sahip, ilgili kuvvet komutanlığının ihtiyacına göre belirlenen bilim dallarında lisans eğitim ve öğretimini görmüş muvazzaf subay yetiştirmektir.*

[260] Astsubay Meslek Yüksek Okulları Kanunu md. 6; *Astsubay meslek yüksek okullarının görevleri; 5 inci maddede belirtilen ilkelere ve kuvvet komutanlıklarının görev ve sorumluluklarına uygun olarak, ön lisans düzeyinde bilgi ve beceriye sahip, ilerideki safhalarda meslek gelişim programlarında belirtilen eğitimleri takip edebilecek nitelikte muvazzaf astsubay yetiştirmektir.*

[261] Harp Okulları Kanunu md. 3; *Kara Harp Okulu, Deniz Harp Okulu ve Hava Harp Okulu olup, Milli Savunma Bakanlığı kuruluşunda, Atatürk ilkelerine bağlı ve askeri değerleri haiz muvazzaf subay yetiştiren; eğitim ve öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapan, bilimsel özerkliğe sahip bir yükseköğretim kurumudur.*

tanımdan da anlaşılacağı üzere Kara Harp Okulu, Deniz Harp Okulu ve Hava Harp okulu muvazzaf subay yetiştirmek üzere kurulmuş olan harp okullarıdır.

Astsubay Meslek Yüksek Okulları Kanunu'nun 34'üncü maddesine dayanılarak hazırlanan Milli Savunma Üniversitesi Astsubay Meslek Yüksekokulları Yönetmeliği'nin 4'üncü maddesinde[262] astsubay meslek yüksekokulu tanımı yapılmaktadır. Burada yer alan tanımdan da Astsubay Meslek Yüksekokullarının; Kara Astsubay Meslek Yüksekokulu, Hava Astsubay Meslek Yüksekokulu, Deniz Astsubay Meslek Yüksekokulu ve Bando Astsubay Meslek Yüksekokulundan oluştuğu anlaşılmaktadır.

TSK İç Hizmet Kanunu'nda yapılan incelemeye devam edildiğinde; *resmi bir kıyafet taşıyan öğrencilerdir* şeklinde tanımın sona erdiği görülmektedir. Aynı Kanun'un 34'üncü maddesinde *silahlı kuvvetler mensupları üniforma giyerler* ibaresinin geçtiği görülmektedir. Adı geçen Kanun'un 1'inci maddesinde Türk Silahlı Kuvvetlerinin tanımı yapılmaktadır. Türk Silahlı Kuvvetlerinin tanımı incelendiğinde ise tanımın içinde askeri öğrenci kavramı mevcuttur. O halde askeri öğrenciler TSK mensubudur ve üniforma giyme mecburiyeti taşımaktadır. TSK İç Hizmet Kanunu'nda geçen askeri öğrenci tanımının içeriğinde bulunan resmi kıyafet kavramından kastedilen şeyin üniforma olduğu, yine aynı Kanun'da belirtilmektedir.

Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu'nun 14'üncü maddesi uyarınca en az 4 yıllık fakülte veya yüksekokul mezunu olup subay naspedilmek üzere temel askerlik eğitimine tabi tutulan subay adayları ile aynı Kanun'un 82'nci maddesi uyarınca fakülte, yüksekokul veya meslek yüksekokulu mezunu olup astsubay nasbedilmek üzere temel askerlik eğitimine tâbi tutulan astsubay adaylarının askeri öğrenci olmadığı açıktır. Bahse konu kişiler kursiyer olarak adlandırılmaktadır.

Askeri öğrenci, Türk Silahlı Kuvvetlerinde subay veya astsubay olarak hizmet görmek üzere MSÜ'ye bağlı kara, deniz veya hava harp okulları ya da kara, deniz, hava veya bando astsubay meslek yüksekokullarının herhangi birinde eğitim öğretim gören ve resmi bir kıyafet taşıyan öğrencilere verilen isimdir.

[262] Milli Savunma Üniversitesi Astsubay Meslek Yüksekokulları Yönetmeliği md. 34; *Milli Savunma Üniversitesine bağlı Kara/Deniz/Hava/Bando Astsubay Meslek Yüksekokulunu… ifade eder.*

B. Askeri öğrencilere Verilen Disiplin Cezalarının İdari İşlemin Unsurları Yönünden İncelenmesi

1. Askeri öğrencilere Verilen Disiplin Cezalarının Yetki Unsuru Yönünden İncelenmesi

Askeri öğrenciler hakkında disiplin cezası verme yetkisi TSK Disiplin Kanunu'nun *askeri öğrenciler hakkında verilebilecek cezalar* başlığını taşıyan 22'nci maddesinde hüküm altına alınmaktadır. İlgili maddeye göre askeri öğrenciler hakkında disiplin cezası verme yetkisi disiplin amirleri ve öğrenci disiplin kurullarına aittir.[263]

a. Kişi Yönünden Yetki Unsuru

aa. Disiplin Amirleri

Askeri öğrencilere disiplin cezası verme yetkisine sahip ilk makam disiplin amirleridir. TSK Disiplin Kanunu'nun 3'üncü maddesinde disiplin amirleri kavramının tanımı yapılmaktadır. Burada yer alan hükme göre disiplin amirleri, disiplin amiri ve üst disiplin amirlerinin tamamını kapsamaktadır.[264] Aynı şekilde disiplin amiri kavramı TSK Disiplin Kanunu'nda *disiplin cezasını verme yetkisi bulunan ilk amir* şeklinde tanımlanmaktadır.[265] Üst disiplin amiri ise disiplin amirinin kadro ve kuruluş yönüyle bağlı olduğu ve hakkında disiplin cezası tesis edilecek personelden makam olarak ya da rütbe veya kıdem olarak büyük olan yetkisi bulunan sıralı bütün amirleri ifade etmektedir.[266] TSK Disiplin Kanunu'nda ifade edilen tanımlamalara göre askeri öğrencilere ceza verebilmeye yetkili ilk amir ile bu amirin kadro ve kuruluş yönünden bağlı bulunduğu bütün amirler, disiplin amirleri olarak ifade edilmektedir.

---

[263] TSK Disiplin Kanunu md. 22; *Kınama cezası; öğrencinin, disiplinsizlik teşkil eden davranışlarda bulunduğunun somut olarak tespit edilmesi ve bunun yazı ile bildirilmesidir. Bu ceza, disiplin amirleri tarafından ekli (1) sayılı çizelgeye göre verilir.*
İzinsizlik cezası; öğrencinin, hafta sonu tatilinden faydalandırılmamasıdır. Bu ceza, disiplin amirleri tarafından ekli (1) sayılı çizelgeye göre, öğrenci disiplin kurulları tarafından ise üç hafta sonundan az olmamak üzere altı hafta sonuna kadar (bu süre dâhil) verilir.

[264] TSK Disiplin Kanunu md. 3/1/ç; *... Disiplin amirleri: Disiplin amiri ile üst disiplin amirlerini ifade etmektedir.*

[265] TSK Disiplin Kanunu md. 3/1/c; *…Disiplin amiri: Bu Kanunla disiplin cezası vermeye yetkili kılınmış ilk amiri ifade etmektedir.*

[266] TSK Disiplin Kanunu md. 3/1/g; *Üst disiplin amirleri: Disiplin amirinin kadro ve kuruluş yönünden bağlı bulunduğu ve disiplin cezası verilecek personelden makam yahut rütbe veya kıdemce büyük olan yetkili sıralı tüm amirleri ifade eder.*

Disiplin amiri, disiplin hukukunun en önemli aktörlerindendir. Disiplin amiri, disiplinin tesis edilmesi ve muhafazası amacıyla disiplin hukukunu maiyetine[267] uygulamakla görevlendirilmiş kişidir. Başka bir deyişle disiplin cezası vermek için kanun tarafından yetkilendirilmiş kişi olarak açıklanabilmektedir. TSK İç Hizmet Kanunu'na göre disiplinin muhafazası, her üst ve amirin müşterek sorumluluğunda bir görev olmakla beraber, disiplinsizlik[268] işleyen personel hakkında disiplin cezası işlemi tesis etmek ve bu şekilde bozulmuş olan disiplini yeniden tesis etmek, öncelikli olarak disiplin amirine verilmiş olan bir vazifedir.

TSK Disiplin Kanunu *disiplin amirinin disiplin cezası verme yetkisi* başlığını taşıyan 8'inci maddesinde disiplin amiri olmayı belirli şartlara bağlamaktadır. İlgili maddeye göre disiplin amiri olmanın şartları; amir olmak, üst olmak ve sicil verebilmektir.[269]

Amir statüsünün kazanılmasında esas, vazifenin icra edildiği yerde bulunan teşkilat yapısıdır. Teşkilat şemasına göre kendisine bağlı olunan, kanuni olarak emir verme salahiyetine haiz olan ve hiyerarşi bakımından üstte olan kimse amirdir.[270] Amir kelimesinin tanımı TSK İç Hizmet Kanunu'nun 9'uncu maddesinde *makam ve memuriyet itibariyle emretmek salahiyetine haiz kimse* olarak tanımlanmaktadır. Disiplin amirinin, TSK İç Hizmet Kanunu'nda tanımı yapılan amirden farklı olarak disiplin cezası tesis etme yetkisi bulunmaktadır. Buradan şu sonuç çıkarılabilmektedir; tüm disiplin amirleri aynı zamanda amirdir ancak tüm amirler aynı zamanda disiplin amiri değildir.

TSK Disiplin Kanunu amirlik vasfının üç ayrı şekilde kazanılabileceğini ifade etmektedir. Bunlar atama, görevlendirme ve vekâlet şeklindedir. TSK Personel Kanunu'nun 117 ile 124'üncü maddeleri arasında personelin atamaları düzenlenmektedir. Personel, önceden belirlenen kadrolara, atama yetkisi verilmiş makam tarafından atanmaktadır. Kadro görev yerlerine yapılan atamalarda, atama gören personelin rütbesi, kadronun aradığı

---

[267] TSK İç Hizmet Kanunu md. 9; *Amir: Makam ve memuriyet itibariyle emretmek salahiyetini haiz kimsedir. Bunun emri altındakilere maiyet denir.*

[268] TSK Disiplin Kanunu md. 3/1/b; *...Disiplinsizlik: Bu Kanuna göre disiplin cezası ile cezalandırılan fiil ve hâlleri ifade etmektedir.*

[269] TSK Disiplin Kanunu md. 8/3;*…Disiplin amiri olabilmek için;*
a) Amir konumunda olunması,
b) Disiplin cezası verilecek personelden rütbe veya kıdemce büyük olunması,
c) Disiplin cezası verilecek kişinin subay, astsubay ve uzman erbaş statüsünde olması hâlinde, ilgili mevzuata göre bu personele sicil verme yetkisinin bulunması gerekir.

[270] Olgun Değirmenci/Battalgazi Tanrıverdi, Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu Şerhi, 3. B., Ankara, 2017, s. 84.

rütbeye uygun ise personelin ataması karşımıza atama olarak çıkmaktadır. Ataması yapılan personel, atandığı göreve fiili olarak başladığı an itibariyle işgal ettiği makamın maiyetindeki askerî şahıslara karşı, amirlik vasfına erişmiş olur. Kadro görev yerlerine atamalı personel bulunamadığı zaman, o kadro görev yerinin boş kalmaması amacıyla başka bir personelin görevlendirilmesi yapılabilmektedir. Görevlendirilen kişiler de atanan kişiler ile aynı şekilde disiplin cezası verebilmektedir. Amirlik vasfında bulunan personelin izne ayrılması, istirahat raporu alması, başka bir göreve geçici olarak görevlendirilmesi, hava değişimi alması gibi sebeplerle, amirlik makamının geçici süreyle boş kalacağı durumlarda, vekâlet etmek suretiyle de makamın boş kalmaması sağlanmaktadır. Bu durumda da vekâlet eden personelin vekâlet süresi boyunca amirlik vasfı bulunmaktadır.[271]

TSK Disiplin Kanunu'nun *disiplin amirinin disiplin cezası verme yetkisi* başlığını taşıyan 8'inci maddesinde disiplin amirinin vekâlet ve görevlendirilme hallerinde disiplin cezası verebilme durumları düzenlenmektedir.[272] Bu madde incelendiğinde personelin amirlik makamına görevlendirilmesi ya da vekâlet etmesi halinde de personel disiplin amiri olarak disiplin cezası verme salahiyetine haiz olacaktır. Başka bir ifadeyle personelin amirlik makamına vekâlet etmesi veya görevlendirilmesi arasında, disiplin cezası verme yetkisi yönünden herhangi bir farklılık bulunmamaktadır. Bu durum TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği'nin *disiplin amirleri* başlığını taşıyan 12'nci maddesinin 3'üncü fıkrasında açık olarak düzenlenmektedir.[273] Burada yer alan düzenleme incelendiğinde; eğitim, tatbikat, kurs, staj, tören gibi durumlarda geçici olarak askeri öğrenciye amirlik yapma yetkisine sahip olan kimseler, teşkilatlanma veya görevlendirme emrinde açıkça belirtilmek şartı ile askeri öğrencinin disiplin amiri yetkilerine sahip olabilmektedir.

Amir olarak aranan şartlardan ikincisi disiplin cezası verilecek personelden rütbe veya kıdemce büyük olmaktır. Rütbe, TSK Personel Kanunu'nun 3'üncü maddesinde *subayların ve astsubayların ilk subaylığa veya astsubaylığa başlamada ve bekleme süreleri sonunda bu kanun gereğince kazandıkları askeri unvanlardır* şeklinde tanımlanmaktadır.

---

[271] Değirmenci/Tanrıverdi, s. 88.

[272] TSK Disiplin Kanunu md. 8/5; *Daha üst rütbeli bir kadroya vekâleten atanan veya görevlendirilenler, vekâlet ettikleri kadroda gösterilen rütbenin sahip olduğu disiplin cezasına ilişkin yetkileri kullanır.*

[273] Türk Silahlı Kuvvetleri Öğrenci Disiplin Yönetmeliği md. 12/3; *Eğitim, tatbikat, kurs, staj, tören gibi maksatlarla farklı garnizonlarda geçici teşkilatlanma veya görevlendirme yapılması durumunda, teşkilatlanma veya görevlendirme emrinde açıkça belirtilmek kaydıyla, amir olarak yetkilendirilenler de disiplin amiri yetkisini haizdir.*

Aynı Kanun'un 29'uncu maddesinde subay rütbeleri büyükten küçüğe doğru sıralanmaktadır.[274] TSK Personel Kanunu'nun 77'nci maddesinde ise astsubay rütbeleri büyükten küçüğe doğru sıralanmaktadır.[275] Rütbesi aynı olanlar içerisinden kimin amir olacağı ise kıdeme bakılarak belirlenir. TSK Personel Kanunu'nun 3'üncü maddesinde kıdem; *belli bir rütbeye nasıp tarihinden itibaren o rütbede hizmet süreleri veya aynı nasıplılar arasında yeterlik bakımından üstünlük sırasıdır* şeklinde tanımlanmaktadır. Nasıp ise; i*lk subaylığa, astsubaylığa ve bir rütbeden sonraki rütbeye terfide yeni rütbenin normal bekleme süresinin başlama tarihidir* olarak tanımlanmaktadır. Buna göre aynı rütbede olanlardan hangisinin üst veya kıdemli olduğu, kişilerin bulundukları rütbeye terfi ettiği tarihe göre belirlenir. Bulundukları rütbeye diğerinden daha önce ulaşan kişi, diğerlerinden daha kıdemlidir. Eğer rütbeye ulaşma tarihleri aynı ise kişilerin yeterlik derecesine bakılması gerekmektedir. Yeterlik derecesi, TSK Personel Kanunu'nun 3'üncü maddesinde *sicil notu ortalamasına göre aynı sınıf ve rütbede olan subayların ve astsubayların kendi aralarındaki derecelenmeleridir* şeklinde tanımlanmaktadır. Buna göre rütbesi ve nasıp tarihi aynı olan kişilerden yeterlik derecesi diğerine göre daha önde olan kişi, kıdemi de daha önde olduğu için diğerlerinden daha kıdemlidir.

TSK İç Hizmet Kanunu'nun 10'uncu maddesine göre üst tabiri *rütbe veya kıdem büyüklüğünü ifade eder* olarak tanımlanmaktadır. Buna göre disiplin cezası vermek için, ceza verilecek personelin üstü olmak gerekmektedir. Burada ceza alacak kişi askeri öğrenci olduğu için ve askeri öğrencinin tanımını yukarıda yapmamız vesilesiyle şu yorumları rahatlıkla yapabiliriz; Subay yetiştirilmek üzere eğitim öğretim gören öğrenci, zaten subay statüsüne erişmiş bir kişinin astı konumunda olacaktır. Aynı şekilde astsubay yetiştirilmek üzere eğitim öğretim gören öğrenci, hali hazırda astsubay statüsüne erişmiş bir kişinin astı konumunda olacaktır. TSK İç Hizmet Yönetmeliği'nin 715'inci maddesinde yer alan hükme[276] göre bütün askeri öğrenciler subayların astı iken astsubay meslek yüksekokulunda eğitim öğretim gören askeri öğrenciler aynı zamanda astsubayların da astı konumundadır. Başka bir ifadeyle harp okullarında eğitim öğretim gören askeri öğrenciler sadece subayların

[274] TSK Personel Kanunu md. 29; *Mareşal, orgeneral, korgeneral, tümgeneral, tuğgeneral, albay, yarbay, binbaşı, yüzbaşı, üsteğmen, teğmen, asteğmen.*
[275] TSK Personel Kanunu md. 77; *Astsubay kıdemli başçavuş, astsubay başçavuş, astsubay kıdemli üstçavuş, astsubay üstçavuş, astsubay kıdemli çavuş, astsubay çavuş, astsubay astçavuştur.*
[276] TSK İç Hizmet Yönetmeliği md. 715; *Bütün askeri öğrenciler; subaylara, astsubay hazırlama ve astsubay sınıf okulu öğrencileri aynı zamanda astsubaylara karşı ast durumunda olup, askeri öğrencilerin belirtilen hallerin dışında gerek kendi aralarında gerekse erbaş ve erlere karşı astlık ve üstlük münasebetleri yoktur.*

astı konumundayken astsubay meslek yüksekokullarında eğitim öğretim gören askeri öğrenciler hem subayların hem de astsubayların astı konumunda bulunmaktadır.

Disiplin amirleri için aranan şartlardan üçüncüsü, disiplin cezası verilecek kişinin subay, astsubay veya uzman erbaş statüsünde olması durumunda, ilgili mevzuata göre bu personele sicil verme yetkisine sahip bulunmaktır. Bu husus, tez konumuzda ceza verilecek kişinin askeri öğrenci olması nedeniyle, inceleme alanımıza girmemektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere, amir konumuna atama, vekâlet veya görevlendirilme yöntemi ile gelen her üst, disiplin amiri olarak askeri öğrencilere disiplin cezası verebilmektedir.

Askeri öğrenciler hakkında disiplin cezası verme yetkisi sıralı disiplin amirlerinde bulunmaktadır. Bahse konu disiplin amirlerinin makamı incelendiğinde ise askeri öğrencinin ilk disiplin amirinin takım komutanı olduğu görülmektedir. Üst disiplin amirleri olarak ise takım komutanının sıralı disiplin amirleri olan bölük komutanı, tabur komutanı, alay komutanı, okul komutanı, MSÜ Rektörü ve son olarak Milli Savunma Bakanı görülmektedir. Burada sayılan makamlarda bulunan kimseler, askeri öğrencilere disiplin cezası verebilmektedir.

TSK İç Hizmet Kanunu'nun 47'nci maddesinde *garnizon kumandanı garnizona dâhil bütün kıta ve askeri kurumların disiplin amiridir* hükmü bulunmaktadır. Söz konusu hüküm ile askeri öğrencinin eğitim öğretim gördüğü garnizonda bulunan garnizon komutanı askeri öğrencinin disiplin amiri kabul edilecek ve askeri öğrencilere disiplin cezası verebilecektir.

bb. Öğrenci Disiplin Kurulları

TSK Disiplin Kanunu'nun 22'nci maddesinde yer alan düzenlemeye göre öğrenci disiplin kurulları da askeri öğrencilere disiplin cezası verme yetkisine sahiptir.[277] Ancak bu yetki yalnızca izinsizlik disiplin cezası ile sınırlandırılmaktadır. Başka bir ifade ile öğrenci disiplin kurulları izinsizlik disiplin cezası dışında herhangi bir disiplin cezası verememektedir. TSK Disiplin Kanunu'na göre askeri öğrencilere sadece kınama ve

[277] TSK Disiplin Kanunu md. 22/3; *İzinsizlik cezası; … öğrenci disiplin kurulları tarafından ise üç hafta sonundan az olmamak üzere altı hafta sonuna kadar (bu süre dâhil) verilir.*

izinsizlik disiplin cezaları verilebileceğine göre, öğrenci disiplin kurullarının askeri öğrenciler hakkında kınama disiplin cezası veremeyeceği açıktır.

TSK Disiplin Kanunu'nun 23'üncü maddesinde öğrenci disiplin kurullarının kurulmasına ilişkin hususların çıkarılacak yönetmelik ile belirleneceği hüküm altına alınmaktadır.[278] TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği'nin 4'üncü maddesinde *öğrenci disiplin kurulunun*[279] tanımı yapılmaktadır. TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği'nin *öğrenci disiplin kurullarının oluşumu* başlığını taşıyan 19'uncu maddesinde ise öğrenci disiplin kurullarının ne şekilde teşkil edileceği açık bir şekilde ifade edilmektedir. Bahse konu Yönetmelik öğrenci disiplin kurullarının oluşumunu subay adayı öğrenciler ve astsubay adayı öğrenciler olarak iki ayrı başlıkta düzenlemektedir.

Subay adayı öğrenciler için teşkil edilecek öğrenci disiplin kurulları; bir başkan ve iki üye olmak üzere üç kişiden teşkil edilecektir. Başkanın en az binbaşı rütbesine sahip olması gerekmektedir. Aynı şekilde diğer iki üyenin ise meslekte en az beş yıl görev yapmış subay personel olması şartı aranmaktadır. Astsubay adayı öğrenciler için teşkil edilecek öğrenci disiplin kurulları da yine bir başkan ve iki üye olmak üzere üç kişiden teşkil edilecektir. Burada da başkanın en az binbaşı rütbesine sahip olması gerekmektedir. Diğer iki üyenin ise bir tanesi meslekte en az beş yıl görev yapmış subay personel, diğer üye ise meslekte en az beş yıl görev yapmış astsubay personel olması şartı koşulmaktadır.[280]

TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği'nde öğrenci disiplin kurulunun üyeleri açısından belirli kısıtlamalara gidildiği görülmektedir. Bu kısıtlamalardan birincisine göre öğrenci disiplin kurulunun başkanı ile üyeleri, birbirlerinin en yakın amiri veya maiyeti olamamaktadır. Diğer bir kısıtlama ise durumu görüşülecek öğrencinin disiplin amiri ve üst

---

[278] TSK Disiplin Kanunu md. 23/2; *Askeri öğrencilerin disiplinsizlik teşkil edebilecek fiilleri ve bu fiillere verilebilecek disiplin cezalarının türleri ve miktarı, disiplin amirlerinin kimler olacağı, öğrenci disiplin kurullarının kurulması, kurul kararlarına itiraz ve bu kurullara ilişkin diğer hususlar, disiplin puanları, disiplinsizliklerde düşülecek disiplin ceza puanları ile disiplin cezalarına bağlı idari işlemler yönetmelikle tespit edilir. Yönetmelikte aynı tür cezayı gerektiren eylemler bakımından fiillerin nitelikleri göz önüne alınarak farklı disiplin ceza puanları öngörülebilir.*

[279] TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği md. 4/1/l; *Okullarda kurulan ve bu Yönetmeliğin 30 uncu maddesinde yazılan disiplinsizlikleri ve disiplin amirince teklif edilmesi halinde 29 uncu maddesinde yazılı disiplinsizlikleri cezalandırmakla görevli ve yetkili olan kurulu ifade eder.*

[280] TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği md. 19/1; *Öğrenci disiplin kurulları;*
a) Subay adayı öğrenciler için asgari binbaşı rütbesinde bir başkan ile meslekte beş yılını tamamlamış, başkandan kıdemsiz iki subay üye olmak üzere toplam üç kişiden oluşur.
b) Astsubay adayı öğrenciler için ise asgari binbaşı rütbesinde bir başkan ile meslekte beş yılını tamamlamış, başkandan kıdemsiz bir subay ve bir astsubay üye olmak üzere toplam üç kişiden oluşur.

disiplin amirleri öğrenci disiplin kurulunda görev alamamaktadır. Son kısıtlama ise şu şekildedir, taksirli suçların haricinde başka bir suçtan mahkûm olmuş kişiler, öğrenci disiplin kurullarında görev alamamaktadır.[281]

Öğrenci disiplin kurulunun başkan ve üyeleri, nezdinde[282] kurulduğu komutanın ya da askerî kurumun amirleri tarafından disiplin yılının[283] başında bir yıl süre ile görevlendirilmektedir. Öğrenci disiplin kurulunda bulunan üyeler zorunlu sebepler olmadığı müddetçe görev süreleri içinde değiştirilememektedir. Görev süresi biten başkan ya da üye, tekrar görevlendirilebilmektedir. Öğrenci disiplin kurullarına asıl üye sayısı kadar yedek üye seçilmektedir. Öğrenci disiplin kurulu başkanının veya üyesinin öğrenci disiplin kuruluna katılamayacağı durumlarda, uygun nitelikte bulunan yedek üyelerden katılım sağlanmaktadır. Yeterli sayıda ya da uygun nitelikte üye bulunamadığı durumlarda ise eksik kurul üyeleri bağlı bulunulan üst komutanlık tarafından görevlendirilmektedir.

b. Yer Yönünden Yetki Unsuru

Askeri öğrenciler, hiyerarşi ile üstlerine bağlılık göstermektedir. Bu nedenle disiplin amiri olan kişiler, bu makama atandıktan sonra, bu öğrencilere disiplin cezası verebilmektedir. Askeri öğrencilerin disiplinsizliği askerî okulların içinde veya dışında işlendiğine bakılmaksızın, cezayı verecek olan kişi disiplin amirleridir.

Disiplin cezası verme yönünden, disiplinsizliğin işlenildiği yerin askerî okul içinde veya askerî okulun dışında olmasının herhangi bir önemi bulunmamaktadır. Başka bir ifade

---

[281] TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği md. 19; *... Taksirli suçlar dışında bir suçtan hükümlü bulunanlar, öğrenci disiplin kurullarında görevlendirilmez. ...*
Durumu görüşülecek öğrencinin disiplin amirleri, öğrenci disiplin kurullarında görev alamazlar. Başkan ve üyeler, birbirlerinin en yakın amiri olamazlar.

[282] TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği md. 18/1; *Öğrenci disiplin kurulları;*
a) Harp okullarında alay komutanı,
b) Astsubay meslek yüksekokullarında, varsa nezdinde alay/tabur disiplin kurulu bulunan komutan; yoksa okul komutanı,
c) Gülhane Askerî Tıp Fakültesinde, Gülhane Askerî Tıp Fakültesi Öğrenci Alay Komutanı,
ç) Fakülte ve yüksek okullar askeri öğrenci komutanlıklarında, komutan,
d) Sınıf okulları/eğitim merkezlerinde varsa Öğrenci Alay Komutanı, yoksa sınıf okulları/eğitim merkezi komutanı,
e) Ortaöğretim okullarında okul komutanı, tarafından teşkil edilir.

[283] TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği md. 4/1/ğ; *Disiplin yılı; Lisans ve ön lisans öğrencileri için, eğitim öğretim yılının başlangıcından müteakip eğitim öğretim yılı başlangıcına kadar olan süre olup bu, okula yeni katılan öğrenciler için intibak veya oryantasyon süresi sonunda yapılan ant içme töreninden itibaren başlayan süreyi, mezun olacak öğrenciler için subay veya astsubaylığa nasbedildikleri günün başlangıcı ile sona eren süreyi ifade etmektedir.*

ile askeri öğrenci disiplinsizlik teşkil eden eylemi ister askerî okul sınırları içerisinde isterse askerî okul sınırları dışarısında işlesin, disiplin cezası verme yetkisi yönünden herhangi bir önem arz etmemektedir. Bu durum TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği'nde doğrudan belirtilmemiş ancak Yönetmelik'te bulunan bazı maddelerden bu çıkarım yapılmaktadır. Örneğin Yönetmeliğin 29'uncu maddesinin 1/u bendine göre askeri öğrencinin hafta sonu tatilinde garnizon sınırlarını izin almadan terk etmesi eylemi disiplin amiri tarafından verilmesi gereken izinsizlik disiplin cezasını gerektirmektedir. Bu fıkrada yer alan eylemin askerî okul sınırları dışında işleneceği açıktır. Yine aynı maddenin 1/ü bendinde askeri öğrencinin okula gidişinde veya dönüşünde terör ile mücadele çerçevesinde emir ile gösterilen yol güzergâhlarının dışına çıkması eylemi de disiplin amiri tarafından verilmesi gereken izinsizlik disiplin cezasını gerektirmektedir. Bu fıkrada yer alan eylemin askerî okul sınırları dışında işleneceği açıktır. Her ne kadar sayılan disiplinsizlikler askerî okul sınırları dışında işlense de cezayı verecek olan disiplin amiridir ve disiplin amiri olma şartlarına göre bu disiplin amirinin okul sınırları içerisinde bulunan disiplin amiri olduğu açıktır.

TSK İç Hizmet Kanunu'nun 45'inci maddesinde; *içinde ve civarında yerleşmiş kıta, karargâh veya askeri kurum bulunan meskün yerlere denir* ifadeleri ile garnizon kavramının tanımı yapılmaktadır. TSK İç Hizmet Kanunu'nun 47'nci maddesine göre garnizon komutanı, garnizon sınırları içerisinde bulunan tüm kıta, karargâh ve askerî kurumların disiplin amirliğini yapmaktadır.[284] TSK İç Hizmet Kanunu'nun 46'ncı maddesinde garnizon komutanlığı görevinin hangi kıta, karargâh veya kurum amiri tarafından ifa edileceğinin Milli Savunma Bakanlığı tarafından belirleneceği belirtilmektedir. Uygulamada ise garnizon sınırları içerisinde en yüksek rütbeye sahip asker kişinin garnizon komutanı olarak belirlendiği görülmektedir. En yüksek rütbeliler arasında birden fazla kişinin bulunması halinde ise bu kişilerden en kıdemli olan garnizon komutanı olarak belirlenmektedir. Aynı kanunun 12'nci maddesinde yer alan askeri kurum[285] kavramının tanımına bakıldığında askerî okulların askeri kurum olarak sayıldığı görülmektedir. Bu maddeler birlikte yorumlandığında garnizon komutanı, görev yaptığı garnizonda yer alan askerî okullarda bulunan askeri öğrencilerin disiplin amirlerinden bir tanesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Disiplin amirlerinden birisi olduğu için askeri öğrenciye disiplin cezası verme yetkisi

[284] TSK İç Hizmet Kanunu md. 47; *Garnizon kumandanı garnizona dâhil bütün kıta ve askeri kurumların disiplin amiridir.*
[285] TSK İç Hizmet Kanunu md. 12; *Kıta ve karagâh anlamı dışında kalan okul, ordu evi, dikim evi, fabrika, tersane, askerlik şubesi, ikmal merkezi ve depo gibi askeri tesis ve teşkillerdir.*

bulunmaktadır. Ancak bu yetkisini, askerî okulun bulunduğu garnizonda eğitim öğrenim gören askeri öğrenciler üzerinde kullanabilmektedir. Başka bir deyişle garnizon komutanı, başka bir garnizonda eğitim öğretim gören askeri öğrenci hakkında disiplin amiri yetkilerini kullanamayacak ve buna binaen disiplin cezası işlemi tesis edemeyecektir.

Öğrenci disiplin kurulları bakımından yer yönünden yetki unsuru önem arz etmektedir. Burada TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği, öğrenci disiplin kurulunun kurulacağı yerleri tek tek saymaktadır. Askeri öğrencilerin eğitim öğretim gördükleri askerî okul bazında kurulan öğrenci disiplin kurullarından disiplin cezası almaları gerekmektedir. Bu nedenle askeri öğrencilerin eğitim öğretim gördükleri askerî okullara bağlı olarak kurulan öğrenci disiplin kurullarının haricinde başka bir öğrenci disiplin kurulundan disiplin cezası alması halinde, söz konusu ceza yer yönünden yetki unsuru açısından hukuka aykırı olacaktır.

c. Konu Yönünden Yetki Unsuru

Disiplin amirleri askeri öğrencilere kınama ve izinsizlik disiplin cezasının her ikisini de verebilmektedir. Ancak izinsizlik disiplin cezası yönünden, disiplin amirlerinin ceza verme yetkisi TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği ile sınırlandırılmaktadır. Bahse konu yönetmeliğin eki[286] incelendiğinde; ceza verecek personel teğmen, asteğmen, astsubay çavuş veya astsubay kıdemli çavuş rütbelerinden herhangi birine sahip ise askeri öğrencilere en fazla bir hafta sonu tatiline kadar izinsizlik disiplin cezası verebilmektedir. Ceza verecek personel bölük komutanı ve eşiti bir görevdeki yüzbaşı, bölük komutanı ve eşiti bir görevdeki üsteğmen, astsubay kıdemli başçavuş, astsubay başçavuş, astsubay kıdemli üstçavuş veya astsubay üstçavuş rütbelerinden herhangi birine sahip ise askeri öğrencilere en fazla iki hafta sonu tatiline kadar izinsizlik disiplin cezası verebilmektedir. Ceza verecek personel tabur komutanı ve eşiti bir görevdeki yarbay, tabur komutanı ve eşiti bir görevdeki binbaşı, bölük komutanı ve eşiti bir görevdeki binbaşı rütbelerinden herhangi birine sahip ise askeri öğrencilere en fazla üç hafta sonu tatiline kadar izinsizlik disiplin cezası verebilmektedir. Ceza verecek personel albay rütbesine sahip ise askeri öğrencilere en fazla dört hafta sonu tatiline kadar izinsizlik disiplin cezası verebilmektedir. Ceza verecek personel tümgeneral, tümamiral, tuğgeneral veya tuğamiral rütbelerinden herhangi birine

[286] Türk Silahlı Kuvvetleri Öğrenci Disiplin Yönetmeliği Ek-1

sahip ise askeri öğrencilere en fazla beş hafta sonu tatiline kadar izinsizlik disiplin cezası verebilmektedir. Ceza verecek personel orgeneral, oramiral, korgeneral veya koramiral rütbelerinden herhangi birine sahip ise askeri öğrencilere en fazla altı hafta sonu tatiline kadar izinsizlik disiplin cezası verebilmektedir. Eğer disiplin cezası Milli Savunma Bakanı tarafından verilecek ise askeri öğrencilere en fazla altı hafta sonu tatiline kadar izinsizlik disiplin cezası verilebilmektedir. Disiplin amirlerine izinsizlik disiplin cezası hakkında verilen yetkiler, ceza üst sınırı konulmak suretiyle sınırlandırılmaktadır. Disiplin amiri yetkisine sahip bulunan kişiler, kendilerine verilen sınırın üzerinde izinsizlik disiplin cezası vermesi durumunda, söz konusu disiplin cezaları konu yönünden yetki unsuru yönünden hukuka aykırı olacaktır.

Öğrenci disiplin kurullarının da yetkisi aynı şekilde TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliğinde sınırlandırılmaktadır. Öğrenci disiplin kurulları, askeri öğrenciler hakkında yalnızca izinsizlik disiplin cezası verebilmektedir. Söz konusu cezayı da en az üç, en çok altı hafta sonu tatiline kadar verebilmektedir. İşte öğrenci disiplin kurullarının bu sınırlar dışında ceza vermesi halinde, yetkisini aşarak ceza verdiği için, söz konusu disiplin cezası hukuka aykırı olacaktır. Diğer bir anlatımla, öğrenci disiplin kurulunun askeri öğrenci hakkında kınama cezası vermesi durumunda ya da üç haftadan az veya altı haftadan fazla izinsizlik disiplin cezası vermesi durumunda, söz konusu disiplin cezası hukuka aykırı olacaktır.

Konu yönünden yetkisizlik ile konu unsuru yönünden hukuka aykırılık karıştırılan kavramlardır. Personele kanunda sayılan disiplin cezalarının dışında başka bir disiplin cezası verilmesi durumunda bahse konu durum konu unsuru yönünden hukuka aykırılık oluşturacaktır. Örneğin askeri öğrenci hakkında hizmete kısmi süreli devam disiplin cezasının verilmesi durumunda söz konusu işlem konu unsuru yönünden hukuka aykırılık oluşturacaktır. Çünkü askeri öğrencilere verilecek disiplin cezaları kınama ve izinsizlik olarak iki adettir. Bu iki disiplin cezasının dışında başka bir disiplin cezasının verilmesi, işlemi konu unsuru yönünden hukuka aykırı hale getirmektedir. Personele kanunda yazılı disiplin cezalarının yine kanun tarafından yetkilendirilmiş kişiler tarafından ancak kendilerine verilen sınırların haricinde disiplin cezası verilmesi halinde söz konusu işlem konu yönünden yetkisizlik oluşturacaktır ve işlemi hukuka aykırı hale getirecektir. Örneğin askeri öğrenci hakkında yüzbaşı rütbesinde bölük komutanı olan disiplin amiri tarafından dört hafta sonu tatiline kadar izinsizlik disiplin cezası verilmesi halinde söz konusu işlem konu yönünden yetkisiz olacak ve hukuka aykırı kabul edilecektir. Söz konusu işlem

incelendiğinde askeri öğrenciye izinsizlik disiplin cezası verilebilmektedir. Bu nedenle verilen ceza konu unsuru yönünden hukuka uygundur ancak yüzbaşı rütbesinde bölük komutanı olan disiplin amiri, askeri öğrenci hakkında en fazla iki hafta sonu tatiline kadar izinsizlik disiplin cezası verebilmektedir. Bu nedenle askeri öğrenci hakkında dört hafta sonu tatili izinsizlik disiplin cezası verilmesi, işlemi konu yönünden yetkisizlik ile hukuka aykırı hale getirmektedir. Aynı durum kınama disiplin cezası veren öğrenci disiplin kurulu içinde geçerlidir çünkü askeri öğrenci kınama disiplin cezasını alabilmektedir ancak bu ceza sadece disiplin amirleri tarafından verilebilmektedir.

ç. Zaman Yönünden Yetki Unsuru

Disiplin amirlerinin, disiplin kurulunun ve yüksek disiplin kurulunun disiplin cezası verme yetkisi bulunmaktadır ancak bu makam ve kurullar yetkilerini istedikleri zaman değil, yasanın kendilerine verdikleri süre içerisinde kullanmalıdırlar. Bu süreye ilişkin olarak hem TSK Disiplin Kanunu'nun *zamanaşımı* başlığını taşıyan 39'uncu maddesi hem de TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği'nin *zamanaşımı* başlığını taşıyan 39'uncu maddesinde düzenleme yapılmaktadır. Söz konusu düzenlemelere göre disiplin amirlerinin, disiplinsizlik teşkil ettiğini düşündüğü fiili öğrenmesinden itibaren disiplin cezası işlemi tesis edebilmesi için bir ay süresi bulunmaktadır. Eğer disiplinsizlik teşkil ettiği düşünülen fiil, inceleme ve araştırmayı gerektiriyor ise disiplin amirleri fiili öğrenmesinden itibaren bir ay içerisinde inceleme ve araştırmaya başlamış olmak kaydıyla altı aydan uzun sürmeyecek şekilde inceleme ve araştırma yapabilmektedir. İnceleme ve araştırma esnasında geçen süre, bir aylık süreye dâhil edilmeyecektir. Her durumda ise disiplinsizlik teşkil eden fiilin meydana gelmesinden itibaren iki yıl geçtikten sonra disiplin cezası verilememektedir.[287]

TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği'nin 39'uncu maddesi öğrenci disiplin kurullarının yetkisini de süre açısından sınırlamaktadır. Askeri öğrenci, işlediği bir disiplinsizlikten dolayı, ilk disiplin amirinin teklifi ve üst disiplin amirinin onayı ile öğrenci disiplin kuruluna sevk edilebilmektedir. Öğrenci disiplin kurulunun, kendisine sevk edilen disiplinsizlik hakkında disiplin cezası işlemi tesis edebilmesi için, disiplinsizliğin ne zaman

[287] TSK Disiplin Kanunu md. 39/1; *Disiplin amirleri tarafından, disiplinsizliğin kendileri tarafından öğrenilmesinden itibaren bir ay ve her hâlde disiplin cezasını gerektiren fiil ve hâllerin işlendiği tarihten itibaren iki yıl geçtikten sonra disiplin cezası verilemez. Fiil inceleme ve araştırma yapmayı gerektirmiş ise, bir ay içerisinde inceleme ve araştırmaya başlanmış olmak ve altı ayı geçmemek kaydıyla, inceleme ve araştırma için geçen süre bir aylık süreye dâhil edilmez.*

sevk edildiğine bağlı olmaksızın, kendisine disiplinsizliği sevk eden ilk disiplin amirinin disiplinsizliği öğrenmesinden itibaren altı ay süresi bulunmaktadır. Öğrenci disiplin kurulunun, disiplinsizliği kendisine sevk eden disiplin amirinin disiplinsizliği öğrenmesinden itibaren altı ay süre geçtikten sonra disiplin cezası işlemi tesis etmesi durumunda bahse konu ceza, zaman yönünden yetki unsuru yönünden hukuka aykırı olacaktır. Öğrenci disiplin kurulunun, disiplinsizlik teşkil eden fiilin meydana gelmesinden itibaren bahse konu disiplinsizlik hakkında disiplin cezası işlemi tesis edebilmesi için iki yıl süresi bulunmaktadır. İki yıl geçtikten sonra tesis edilen disiplin cezası işlemi, öğrenci disiplin kurulunun yetki süresinin dolması nedeniyle zaman yönünden yetki unsuru yönünden hukuka aykırılık teşkil edecektir.

Kanun ve yönetmelik tarafından verilen sürelerin sona ermesinden itibaren verilen disiplin cezalarının yetki unsuru yönünden hukuka aykırı olacağı açıktır. Çünkü kendilerine yetki verilen disiplin amirleri ve öğrenci disiplin kurullarının, süre bitiminde yetkileri sona ermiş olmaktadır. Disiplin amirleri ve öğrenci disiplin kurulları kendilerine verilen yetkiyi kendilerine verilen süre içerisinde kullanmadıklarında artık ceza verme yetkileri olmayacağı için, verdikleri disiplin cezaları yetki unsuru yönünden hukuka aykırı olacaktır.

d. Yetki Unsuru Yönünden Hukuka Aykırılık Oluşturan Durumlar

TSK Disiplin Kanunu'nun Resmi Gazetede yayımlanmış ilk haline göre askeri öğrenciler, haklarında verilmiş olan disiplin cezalarına karşı yargı yoluna başvuramamakta diğer bir deyişle dava açamamaktaydı. 27 Ocak 2023 tarihinde 32086 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmak suretiyle yürürlüğe giren Anayasa Mahkemesi kararına[288] göre artık askeri öğrenciler almış oldukları disiplin cezalarına karşı idari yargıda iptal davası açabilmektedir. Askeri öğrenciler hakkında verilen disiplin cezalarına karşı yargı yolunun açılması, hukukumuzda yeni bir gelişmedir. Bu nedenle hukuka aykırılık oluşturacak durumlarda, Devlet memurları veya TSK personeli hakkında verilen disiplin cezaları hakkındaki yargı kararları ışığında değerlendirme yapılacaktır.

Askeri öğrenciler hakkında disiplin cezası verme yetkisi öncelikle disiplin amirlerindedir. Bu disiplin amirlerinin makamı incelediğinde; askeri öğrencinin ilk disiplin

[288] https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/01/20230127-12.pdf Resmi Gazete 27 Ocak 2023, 32086.

amirinin takım komutanı olduğu görülmektedir. Üst disiplin amirleri olarak ise takım komutanının sıralı disiplin amirleri olan bölük komutanı, tabur komutanı, alay komutanı, okul komutanı, MSÜ Rektörü ve son olarak Milli Savunma Bakanı görülmektedir. Bahse konu kişiler haricinde kalan kişiler tarafından verilen disiplin cezaları hukuka aykırı olacaktır.

Askeri öğrencinin bağlı olduğu takım komutanı dışında başka bir takım komutanı tarafından veya askeri öğrencinin bağlı olduğu bölük komutanı haricinde başka bir bölük komutanı tarafından verilen disiplin cezaları hukuka aykırı olacaktır. Bu husus tabur komutanı, alay komutanı, okul komutanı için de geçerlidir. Disiplin cezası işlemi tesis etme yetkisine sahip kişiler, yetki sınırlarını çiğnemek suretiyle başka kimselerin yetki alanına giren bir disiplin cezası vermişse ortaya yetki tecavüzü çıkmaktadır. Disiplin cezası verme yetkisi bulunan disiplin amirlerinin, kendi maiyetinde bulunmayan bir askeri öğrenci hakkında disiplin cezası işlemi tesis etmesi, kendi yetki sınırları dışına çıkıp başka personelin yetki sınırlarına müdahil olmasından dolayı yetki tecavüzünü oluşturmaktadır. Burada da yetki tecavüzü bulunduğu için tesis edilen disiplin cezası işlemi hukuka aykırı olmaktadır. Ancak idari işlemde ağır ve bariz bir yetki tecavüzü olmadığı zaman idari işlemler hukuka uygunluk karinesinden faydalanacak ve yargı makamları tarafından iptal edilinceye kadar hukuka uygun kabul edilecektir.

Danıştay'ın bu konu hakkında bir kararında "*Bakanlık İç Ticaret Genel Müdürü olan davacı hakkında, bir eylemi nedeniyle sicil amiri olmayan müsteşar yardımcısı tarafından, savunması alındıktan sonra uyarma cezası verildiği, bu cezaya yetki yönünden vaki itiraz üzerine sicil amiri olan müsteşar tarafından disiplin cezasının aynen kabul edildiği anlaşılmaktadır. Açıklanan nedenlerle, yetkisiz olan müsteşar yardımcısı tarafından verilip, sonradan müsteşar tarafından kabul edilmiş olan davacıya uyarma cezası verilmesi yolundaki işlem, yasaya uygun bulunmadığından iptaline…*"[289] ifadeleriyle durumu destekleyen bir tutum sergilemiştir.

Askeri öğrenci hakkında disiplin cezası işlemi tesis eden kişinin, idareye tamamen yabancı bir kişi olması durumunda, söz konusu ceza yok hükmünde sayılmak suretiyle hukuka aykırı olacaktır. Örneğin, takım komutanının babası konumunda bulunan ve idare

[289] D. 10. İDD., E. 1984/492, K. 1985/10, T. 14.01.1985: DD. S. 60-61, s. 450.

tarafından kendisine herhangi bir görev verilemeyen bir kişi tarafından disiplin cezası işlemi tesis edildiğinde, bahse konu disiplin cezası işlemi hukuka aykırı olacaktır. İdareye tamamen yabancı bir kişinin idari işlem tesis etme yetkisi bulunmamaktadır. Bu kişilerin idari işlem tesis etmesi durumunda bahse konu işlem yetki gaspı kapsamına girmektedir. Yetki gaspı kapsamına giren işlemler ise yok hükmündedir. Başka bir anlatımla yetki gaspı kapsamına giren idari işlem hiç doğmamış, hiç olmamış, yokmuş gibi kabul edilmektedir. Disiplin cezası işlemi tesis eden kişinin idareye tamamen yabancı olması halinde, söz konusu işlem yetki gaspı kapsamında değerlendirilecek ve yok hükmünde kabul edilecektir.

Danıştay bir kararında, "… *kamulaştırma kararının belediye encümenince alınması gerekirken, bu konuda karar vermeye yetkili olmayan belediye meclisince alındığı anlaşıldığından, dava konusu kamulaştırma kararında yetki yönünden … yasa kurallarına uyarlık görülmemiştir. Açıklanan nedenlerle dava konusu belediye meclisi kamulaştırma kararının iptaline … karar verildi*."[290] ifadeleri ile belediye encümeni tarafından alınması gereken kamulaştırma kararının belediye meclisi tarafından alınmasının hukuka aykırı olduğuna hükmetmiştir.

İdarede görev yapan ancak kendisine disiplin cezası verme yetkisi verilmeyen kişiler tarafından tesis edilen disiplin cezaları hukuka aykırı olacaktır. Örneğin askeri öğrenci alay komutanlığında veri hazırlama kontrol işletmeni olarak görev yapmakta olan bir Devlet memurunun askeri öğrenciye disiplin cezası vermesi durumunda, söz konusu işlem hukuka aykırı olacaktır. Bahse konu kişi idarenin bir ajanı olsa dahi herhangi bir mevzuat ile kendisine disiplin cezası verme yetkisi verilmemiştir. Bu kişinin disiplin cezası vermesi halinde, disiplin cezası verme yetkisi bulunan disiplin amirinin yetkisi gasp edilmiş olacak ve yetki gaspı durumu ortaya çıkacaktır. Bu nedenle yetki gaspı kapsamında bulunan bu işlem hukuka aykırı olacaktır. Söz konusu işlemde yetki gaspı olduğu için, işlem yok hükmünde sayılacak ve hiç doğmamış, hiç olmamış, yokmuş gibi kabul edilecektir.

Danıştay benzer bir kararında, "*davacının iş sözleşmesinin feshedilmesine ilişkin dava konusu işlemin, mütevelli heyetince veya mütevelli heyetin yetkisini devrettiği vakıf yüksek öğretim kurumu yöneticisi tarafından tesis edilmesi gerekirken, Mütevelli Heyet Başkanının Olur'u ile Rektör Vekili tarafından tesis edildiği anlaşıldığından, yetki unsuru*

[290] D. 6. İDD., E. 1981/792, K. 1982/918, T. 13.04.1982; DD. S. 48-49, s. 182.

yönünden hukuka aykırı olduğu, aksi yöndeki değerlendirme ile davayı reddeden İstinaf Mahkemesi kararında hukuki isabet bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır."[291] ibarelerini kullanmıştır. Danıştay bu kararında iş sözleşmesini feshetme yetkisi olmayan mütevelli heyet başkanının, iş sözleşmesini feshetme yetkisi bulunan mütevelli heyetinin yetkisini kullanmak suretiyle mütevelli heyetinin yetkisini gasp ettiğine, yetki gaspı yapılmak suretiyle tesis edilen idari işlemin hukuka aykırı olduğuna hükmetmiştir.

Askeri öğrencilerin disiplin amirlerinin ceza verme yetkisi, amirlik makamında fiilen göreve başlaması ile görevin sona erdiği ana kadardır. Bu nedenle henüz göreve başlamamış bir disiplin amiri tarafından verilen disiplin cezaları ile görevi sona ermiş disiplin amirlerinin verdiği disiplin cezaları hukuka aykırı olacaktır. Henüz göreve başlamayan ya da görevi sona eren bir kişinin disiplin cezası işlemi tesis etme yetkisi bulunmamaktadır. Disiplin cezası işlemi tesis etme yetkisi bulunmayan bir kişi tarafından askeri öğrenci hakkında disiplin cezası işlemi tesis edilmesi durumunda ise söz konusu işlem yetki gaspı kapsamına girecektir. Örneğin atama yolu ile bölük komutanı olarak atanan personelin resmi olarak göreve başlamadan disiplin cezası işlemi tesis etmesi halinde bahse konu disiplin cezası işlemi hukuka aykırı olacaktır. Söz konusu disiplin cezası işleminde yetki gaspı bulunduğu için yok hükmünde sayılacaktır.

Disiplin amiri her ne kadar göreve başlamış olsa da izin, istirahat, hava değişimi gibi nedenlerden dolayı geçici olarak görevinin başında olmadığı durumlar olacaktır. Disiplin amirinin geçici olarak görevinin başında olmadığı durumlarda disiplin amirinin yerine vekâlet ile başka bir personel bakacaktır. Makamını vekâlet ile geçici olarak başka bir personele bırakmış olan amirin, söz konusu vekâlet süresi boyunca vereceği disiplin cezaları hukuka aykırı olacaktır. Çünkü disiplin amirinin geçici süreyle görevinin başında olmadığı durumlarda, herhangi bir disiplin cezası işlemi tesis etme yetkisi bulunmamaktadır. Herhangi bir disiplin cezası işlemi tesis etme yetkisi bulunmayan bir kişinin tesis ettiği disiplin cezaları da yetki gaspı kapsamında değerlendirilmektedir. Örneğin, askeri öğrencinin bölük komutanının yıllık izne çıktığı bir durumda, bölük komutanlığı makamına başka bir personel vekâlet edecektir. Bahse konu vekâletin devam ettiği esnada yıllık izinde bulunan bölük komutanının askeri öğrenci hakkında disiplin cezası işlemi tesis etmesi

[291] D. 8. İDD., E. 2018/4372, K. 2022/312, T. 27.01.2022: https://kararara ma.danistay.gov.tr/.

hukuka aykırı olacaktır. Burada yetki gaspı bulunduğu için tesis edilen disiplin cezası işlemi yok hükmünde sayılacaktır.

Danıştay bir kararında "*dosyanın incelenmesinden, davacının disiplin amiri olan şube müdürü tarafından 25.9.1997 günü saat 15.30'da yapılan kontrolde mazaretsiz ve izinsiz olarak görev yerini terkettiği gerekçesiyle anılan şube müdürü tarafından davacıya uyarma cezası verildiği anlaşılmaktadır. Ancak, dosya içeriğinde bulunan Gümrükler Kontrol Genel Mürdürlüğünün … yazısında, davacının disiplin amiri olan şube müdürünün 25.9.1997 gününden itibaren 10 gün süreyle raporlu bulunduğu, bu süre içinde başka bir şube müdürünün yerine bakmakla görevlendirildiği görülmektedir. Bu durumda, dava konusu işlemin tesis edildiği tarihte hastalık iznine ayrılmış bulunan disiplin amirinin disiplin cezası verme yetkisi bulunmadığından, dava konusu edilen uyarma cezasında yetki yönünden hukuka uyarlık bulunmamıştır*." demek suretiyle geçici süreyle de olsa disiplin cezasının tesis edildiği anda görevi başında bulunmayan disiplin amirinin verdiği disiplin cezasının hukuka aykırı olduğunu açıklığa kavuşturmuştur.[292]

Öğrenci disiplin kurulları açısından inceleme yapıldığında ise askeri öğrencinin eğitim öğretim gördüğü yerde teşkil edilen öğrenci disiplin kurulu haricinde başka bir öğrenci disiplin kurulu tarafından verilen disiplin cezasında ağır ve bariz yetki tecavüzü bulunması nedeniyle açıkça hukuka aykırı olacak, yok hükmünde sayılacaktır. Örneğin, Balıkesir Kara Astsubay Meslek Yüksekokulunda eğitim öğretim gören askeri öğrenci hakkında Kara Harp Okulunda teşkil edilen öğrenci disiplin kurulu tarafından disiplin cezası işlemi yapılması halinde, söz konusu disiplin cezası yok hükmünde kabul edilecektir.

Danıştay bu yönde bir kararında; "… *Ordu ili Emniyet Müdürlüğü kadrosunda görevli olan polis memuru hakkında … disiplin cezası vermeye yetkili disiplin kurulu Ordu İl Polis Disiplin Kurulu olmakta, Adana İl Polis Disiplin Kurulu'nca ilgili hakkında verilen disiplin cezası yetki yönünden hukuka uyarlık bulunmamaktadır*."[293] İfadeleri ile personelin bulunduğu yer dışında başka bir yer disiplin kurulu tarafından tesis edilen disiplin cezası işlemini hukuka aykırı bulmuştur.

[292] D. 8. İDD., E. 1998/2038, K. 1999/2090, T. 13.05.1999: https://kararara ma.danistay.gov.tr/
[293] D. 10. İDD., E. 1985/50, K. 1985/526, T. 13.03.1985; DD. S. 60, s. 448. Nkd: Akyılmaz vd., s. 409.

Disiplin amirleri ve öğrenci disiplin kurullarının disiplin cezası verme yetkisinin sınırları TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği'nin ekinde belirtilmektedir. Söz konusu sınırlamaların dışında verilen disiplin cezaları da yine hukuka aykırı olacaktır. Örneğin, binbaşı rütbesinde bir tabur komutanı askeri öğrenci hakkında üç hafta sonu tatiline kadar izinsizlik disiplin cezası verebilmekte iken dört hafta sonu tatili izinsizlik disiplin cezası vermesi durumunda söz konusu disiplin cezası hukuka aykırı olacaktır. Askeri öğrenci hakkında dört hafta sonuna kadar izinsizlik disiplin cezası verme yetkisi albay rütbesinde bulunan personele aittir. Binbaşı rütbesinde bulunan tabur komutanı kendi yetki sınırlarını aşmış, albay rütbesinde bulunan personelin yetki sınırlarına müdahil olmuştur. Bahse konu durum yetki tecavüzü kapsamına girmektedir. Burada yetki tecavüzü bulunduğu için tesis edilen disiplin cezası işlemi hukuka aykırı olmaktadır. Ancak burada bulunan idari işlemler hukuka uygunluk karinesinden faydalanacak ve yargı makamları tarafından iptal edilinceye kadar hukuka uygun kabul edilecektir.

Öğrenci disiplin kurulunun üç hafta sonu tatili ile altı hafta sonu tatili arasında izinsizlik disiplin cezası verme yetkisi bulunmaktadır. Öğrenci disiplin kurulu tarafından verilen iki hafta sonu tatili izinsizlik disiplin cezası ya da kınama disiplin cezası, her ne kadar askeri öğrencinin lehine de olsa, kendisine kanun ile verilen yetkinin dışında ceza verildiği için hukuka aykırı olacaktır. Burada kınama ve iki hafta sonu izinsizlik disiplin cezası verme yetkisi disiplin amirlerine aittir. Öğrenci disiplin kurulu, kınama veya iki hafta sonu izinsizlik disiplin cezası vermek suretiyle disiplin amirlerinin yetkisine müdahale etmektedir. Bu nedenle söz konusu durumda yetki tecavüzü bulunmaktadır. Yetki tecavüzü bulunduğu için tesis edilen disiplin cezası işlemi hukuka aykırı olmaktadır. Söz konusu işlemde ağır ve bariz yetki tecavüzü olmadığı için disiplin cezası işlemi hukuka uygunluk karinesinden faydalanacak ve yargı makamları tarafından iptal edilinceye kadar hukuka uygun kabul edilecektir.

Danıştay benzer bir kararında, "… *kamulaştırılmasına karar verilen değirmenin davalı belediye hududu dışında ve Avdancık Köyü hududu içinde bulunduğu … anlaşılmıştır. … belediyelerin … kamulaştırma yetkileri … belediye sınırları ile mahdut(tur). … Bu itibarla kamulaştırma kanununu bahşettiği yetki dışına çıkılarak verilmiş olduğundan … kararın*

bozulmasına ... karar verildi."[294] ifadeleri kanun ile öngörülen yetki sınırlarının dışına çıkılarak başka belediyenin yetki sınırlarına girmek suretiyle tesis edilen idari işlemin hukuka aykırı olduğuna hükmetmiştir.

Öğrenci disiplin kurulları ya da disiplin amirleri tarafından askeri öğrenci hakkında yedi hafta sonu tatiline kadar izinsizlik disiplin cezası işlemi tesis edilmesi halinde söz konusu disiplin cezası işlemi hukuka aykırı olacaktır. Yedi hafta sonu tatiline kadar izinsizlik disiplin cezası verilmesi konusunda ne disiplin amirleri ne de öğrenci disiplin kurulları yetkilendirilmemiştir. Bu nedenle öğrenci disiplin kurullarının ve disiplin amirlerinin hem kendisine hem de başka bir makama yetki verilmeyen bir konu hakkında işlem yapması durumunda söz konusu işlem yetki gaspı kapsamına girmektedir. Burada konu unsuru yönünden hukuka aykırılık olduğu düşünülebilir ancak askeri öğrenci hakkında verilebilecek disiplin cezalarının kınama ile izinsizlik olması ve burada verilen disiplin cezasının izinsizlik disiplin cezası olması nedeniyle konu unsuru yönünden herhangi bir hukuka aykırılık olmadığı değerlendirilmektedir.

Disiplin amirleri ve öğrenci disiplin kurulları hakkında yapılan bir diğer sınırlama ise disiplin cezası verme süresine ilişkindir. Disiplin amirlerinin disiplinsizliği tespit ettikten sonraki bir ay içinde disiplin cezasını askeri öğrenciye tebliğ etmesi gerekmektedir. Söz konusu bir aylık süre içinde disiplin cezası işlemi askeri öğrenciye tebliğ edilmemiş ise tesis edilen disiplin cezası hukuka aykırı olacaktır. Örneğin; 14 Temmuz 2024 tarihinde bölük komutanı tarafından alınan içtimaya geç katıldığı tespit edilen askeri öğrenci için bölük komutanı disiplinsizliği tespit ettiği an olan 14 Temmuz 2024 tarihinden itibaren bir ay içinde yani 14 Ağustos 2024 tarihine kadar askeri öğrenciye disiplin cezasını tebliğ etmelidir. Söz konusu tarih geçtikten sonra yapılan tebliğ geçerli olsa da disiplin cezası işlemi hukuka aykırı olacaktır.

Disiplin amirlerinin disiplinsizliğin işlendiği tarihten itibaren iki yıl içinde disiplin cezasını askeri öğrenciye tebliğ etmesi gerekmektedir. Söz konusu iki yıllık süre içinde disiplin cezası işlemi askeri öğrenciye tebliğ edilmemiş ise tesis edilen disiplin cezası hukuka aykırı olacaktır. Örneğin; 05 Şubat 2022 tarihinde usulsüz müracaat veya şikâyette bulunan askeri öğrenci için disiplin amirleri disiplinsizliğin işlendiği an olan 05 Şubat 2022

[294] D. 6. İDD., E. 1947/2324, K. 1948/1395, T. 08.06.1948; Danıştay Kararları Dergisi (DKD), S. 40, s. 192.

tarihinden itibaren iki yıl içinde yani 05 Şubat 2024 tarihine kadar askeri öğrenciye disiplin cezasını tebliğ edebilir. Söz konusu tarih geçtikten sonra yapılan tebliğ geçerli olsa da disiplin cezası işlemi hukuka aykırı olacağı için iptali gerekmektedir.

Disiplinsizliğin işlendiği tarihten itibaren başlayan iki yıllık süre içerisinde disiplin amirlerinin disiplinsizliği öğrenmesi durumunda, disiplinsizliği öğrenen amir için artık bir aylık yeni süre devreye girmektedir. Örneğin 05 Şubat 2022 tarihinde usulsüz müracaat veya şikâyette bulunan askeri öğrencinin bahse konu disiplinsizliğini 14 Temmuz 2023 tarihinde öğrenen bölük komutanı için artık bir aylık yeni bir süre başlamıştır. Bölük komutanı söz konusu disiplinsizlik nedeniyle 14 Ağustos 2023 tarihine kadar disiplin cezası işlemini askeri öğrenciye tebliğ edebilir. Söz konusu sürenin dolmasından itibaren yapılan tebliğler geçerli olsa da disiplin cezası işlemi geçerli olmayacaktır.

Disiplin amirlerinin disiplinsizliğin işlendiği tarihten itibaren iki yıllık sürenin dolmasına bir aydan daha az bir süre kaldığı dönemde disiplinsizliği öğrenmesi durumunda ise artık disiplin amirinin bir aylık yeni bir süresi olmayacaktır. Örneğin 05 Şubat 2022 tarihinde işlenen bir disiplinsizliği 17 Ocak 2024 tarihinde öğrenen bölük komutanının, söz konusu disiplinsizlik nedeniyle askeri öğrenciye 05 Şubat 2024 tarihine kadar disiplin cezasını tebliğ edebilir. Burada bir aylık süre 17 Şubat 2024 tarihinde tamamlanmaktadır ancak kanun metninde açıkça "*her halde disiplin cezasını gerektiren fiil ve hallerin işlendiği tarihten itibaren iki yıl geçtikten sonra disiplin cezası verilemez.*" yazması nedeniyle iki yıllık sürenin dolmasından itibaren disiplin cezası verilemeyeceği için disiplin cezası iki yıllık sürenin bittiği tarih olan 05 Şubat 2024 tarihine kadar tebliğ edilebilir.

Öğrenci disiplin kurulu açısından verilen disiplin cezalarında da benzer bir süre kısıtlaması bulunmaktadır. Öğrenci disiplin kurulunun görev alanına giren disiplinsizliklerde disiplin amirinin disiplinsizliği öğrenmesinden itibaren altı ay içinde öğrenci disiplin kurulu disiplin cezası verebilmektedir. Aynı şekilde disiplinsizliğin işlendiği tarihten itibaren iki yıllık sürenin dolmasından sonra disiplin cezası işlemi tesis edilemeyecektir. Söz konusu disiplin cezalarının tebliğ edilmesi gerekmektedir. Öğrenci disiplin kurulunun söz konusu süreler dolduktan sonra tesis edeceği disiplin cezaları hukuka aykırı olacaktır. Ancak burada bulunan idari işlemler hukuka uygunluk karinesinden faydalanacak ve yargı makamları tarafından iptal edilinceye kadar hukuka uygun kabul edilecektir.

Danıştay'ın bu yöndeki bir kararında, "… *bir yıl süreyle kademe ilerlemesinin durdurulması cezasıyla cezalandırıldığı belirtilen hakaret suçunun 17.5.1987 de işlendiği ve hakarete uğrayan tarafından 18.5.1987 tarihli dilekçe ile ilçe milli eğitim müdürlüğüne başvurulduğu, dolayısıyla disiplin amiri durumunda olan milli eğitim müdürünün, disiplin suçu işlendiğini bu tarihte öğrendiği, bir aylık soruşturma zamanının geçirilerek Hekimhan Kaymakamlığının 26.06.1987 gün ve 1-136 sayılı görevlendirme yazısı ile muhakkik tayin edildiği anlaşılmaktadır. … 657 sayılı Yasanın … 127'nci maddesinde yer alan zamanaşımı hükmü uyarınca soruşturma zamanaşımı geçmiş olduğundan dava konusu işlem bu yönüyle yasaya aykırı olup, belirtilen husus dikkate alınıp karar verilmesi gerekirken işin esası incelenip davanın reddi yönünde verilen Malatya İdare Mahkemesinin … kararında hukuki isabet görülmemektedir*."[295] ifadeleri ile disiplin amirine verilen soruşturma süresinin dolmasından sonra soruşturmanın başlatılması nedeniyle soruşturma zamanaşımının dolmasından dolayı tesis edilen disiplin cezası işleminin hukuka aykırı olduğuna hükmetmiştir.

2. Askeri öğrencilere Verilen Disiplin Cezalarının Şekil Unsuru Yönünden İncelenmesi

TSK Disiplin Kanunu'nda disiplin cezalarının verilebilme şekline ilişkin hükümler yer almaktadır. Bunlardan *savunma hakkı* başlığını taşıyan 40'ıncı maddede *bu Kanunun 13 üncü maddesinin altıncı fıkrasında düzenlenen istisna*[296] *haricinde disiplin amirleri veya disiplin kurulları tarafından savunma alınmadan disiplin cezası verilemez. İsnat olunan hususlar ile savunma için verilen süre açıkça ve yazılı olarak ilgiliye bildirilir. … Verilen süre içinde savunmasını yapmayan personel savunma hakkından vazgeçmiş sayılır* hükmü mevcuttur. Bu hükme göre TSK personelinin savunmasını almadan disiplin cezasının verilemeyeceği açıktır. TSK personelinin savunması ise *savunma istem yazısı* ile alınmaktadır. Savunma istem yazısında savunması istenen askeri öğrenciden, savunmasını yapabilmesi için kendisi yönelik iddiaların ve savunma için verilen sürenin yazılı şekilde bildirilmesi gerekmektedir.

[295] D. 10. İDD., E. 1988/2495, K. 1991/1002, T. 20.3.1991. DD. S.83, s. 980.

[296] TSK Disiplin Kanunu md. 13/6; *…Firar ve izin tecavüzü gibi ilgilinin bulunamaması nedeniyle savunma almayı imkânsız hâle getiren zorunlu hâller gereğince verilecek Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezasında savunma alınmaz…*

Savunma istem yazısında bulunması gereken diğer unsur, savunması istenen askeri öğrenciye savunma yapması için verilmesi gereken süredir. Askeri öğrencilerin savunma yapması için verilmesi gereken asgari ve azami süreler TSK Disiplin Kanunu'nda açık bir şekilde belirtilmektedir.[297] Düzenlemeye göre disiplin amirleri veya öğrenci disiplin kurulları tarafından askeri öğrenciden savunmasının istenmesi halinde askeri öğrenciye en az iki iş günü, en çok beş iş gününe kadar süre verilebilmektedir. Askeri öğrenciye beş iş gününden az bir süre verilmesi halinde, askeri öğrenci savunma yapmak için ek süre talep edebilmektedir. Askeri öğrenciye ek süre verilmesi halinde ilk verilen süre ile ek olarak verilen sürenin toplamı beş iş gününü geçemeyecektir. Kendisine verilen süre içerisinde savunmasını yapmayan askeri öğrenci, savunma hakkından vazgeçmiş sayılacaktır.

Her ne kadar süreler açık bir şekilde TSK Disiplin Kanunu'nda belirtilmiş olsa da karşımıza şöyle bir sorun çıkmaktadır; TSK Disiplin Kanunu 16.02.2013 tarihinde 28561 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yürürlüğe girdiği ilk halinde savunma için verilen süreler şu şekilde belirtilmiştir; *isnat olunan hususlar ile savunma için verilen süre açıkça ve yazılı olarak ilgiliye bildirilir. Üç iş gününden az ve on iş gününden fazla olmamak üzere verilecek süre içinde savunmasını yapmayan personel savunma hakkından vazgeçmiş sayılır. Savunması istenen kişinin talebi hâlinde, toplamda on iş gününü geçmeyecek şekilde savunma için ilave süre verilebilir.*[298] Ancak bu hüküm 03.02.2015 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanan *Millî Mayın Faaliyet Merkezi Kurulmasına İlişkin Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*'un (6586 sayılı Kanun) 105'inci maddesiyle değişikliğe uğramıştır. Değişiklik sonrasında ise madde metni şu şekilde olmuştur, *İsnat olunan hususlar ile savunma için verilen süre açıkça ve yazılı olarak ilgiliye bildirilir. Yüksek disiplin kurulunun görevine giren disiplinsizliklerde verilecek savunma süresi üç iş gününden, diğer disiplinsizliklerde ise iki iş gününden az ve her hâlde beş iş gününden fazla olamaz. Savunması istenen kişinin talebi hâlinde ilave savunma süresi verilebilir. Ancak, ilk verilen savunma süresi ile ilave verilen savunma süresinin toplamı beş iş gününü geçemez. Verilen süre içinde savunmasını yapmayan personel savunma hakkından vazgeçmiş sayılır.* 6586 sayılı Kanun ise *6771 Sayılı*

[297] TSK Disiplin Kanunu md. 40/2; … *Yüksek disiplin kurulunun görevine giren disiplinsizliklerde verilecek savunma süresi üç iş gününden, diğer disiplinsizliklerde ise iki iş gününden az ve her hâlde beş iş gününden fazla olamaz. Savunması istenen kişinin talebi hâlinde ilave savunma süresi verilebilir. Ancak, ilk verilen savunma süresi ile ilave verilen savunma süresinin toplamı beş iş gününü geçemez.*

[298] RG., 16.02.2013, S. 28561, md. 40.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Çeşitli Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Konusunda Yetki Kanunu'na dayanılarak çıkarılan *703 sayılı Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'*nin (703 sayılı KHK) 24'üncü maddesiyle[299] birlikte yürürlükten kaldırılmıştır. 703 sayılı KHK ile birlikte TSK personelinin savunma yapması için verilen süre mülga edildiği için şu an da bir kanun boşluğu durumu mevcut olmuştur.

Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi olan *Mevzuat.gov.tr* de yukarıda ki paragrafta ifade edilen düzenlemeler güncelleştirilmediği için uygulamada sorunlar yaşanmaktadır. Uygulamada yaşanan sorunları gidermek amacıyla kamu görevlisi açısından genel kanun niteliğindeki Devlet Memurları Kanunu hükümlerinin uygulanması gerekliliği düşünülebilir. TSK Disiplin Kanunu incelendiğinde ise bu mümkün görünmemektedir. Çünkü TSK Disiplin Kanunu'nda yer almayan hususlarda başka herhangi kanuna bakılabileceğine ilişkin bir hüküm bulunamamaktadır. Her ne kadar Devlet Memurları Kanunu, Devlet memurları için genel kanun kabul edilse de TSK Disiplin Kanunu'nda kendisine herhangi bir atıf bulunmadığı için burada yer alan savunma süreleri de uygulanamamaktadır.

703 sayılı KHK ile 6586 sayılı Kanun'un kaldırılmasıyla, TSK Disiplin Kanunu'nda yapılan değişikliklerinde kaldırılması hususunun sehven yapılan bir hata olduğu değerlendirilmektedir. Çünkü 6586 sayılı Kanun, torba yasa diye tabir edilen, birden fazla kanunda değişiklik yapılmasının tek bir kanun ile mümkün olduğu kanunlardandır. Burada TSK Disiplin Kanunu'nda değişiklik meydana getiren hükümlerde bulunmaktadır. 6586 sayılı Kanun'un kaldırılma amacının TSK Disiplin Kanunu'nda yer alan değişikliği ilga etmek olmadığı değerlendirilmektedir.

Her ne kadar kanunda belirtilmemiş olsa bile savunma istem yazısının yanında savunma yazısının ve savunma yazısına binaen tecziye yazısının da yazılı olması hususu gerekmektedir. Aynı şekilde bu belgelerin verildiğini ileten bir belgenin de olmasında yarar bulunmaktadır. Başka bir anlatım ile disiplin amirlerinin veya öğrenci disiplin kurullarının

[299] 703 sayılı KHK md. 24; *22/1/2015 tarihli ve 6586 sayılı Millî Mayın Faaliyet Merkezi Kurulmasına İlişkin Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun yürürlükten kaldırılmıştır.*

savunma istem yazısını savunması alınacak askeri öğrenciye tebliğ[300] ettiğini, askeri öğrencinin de bu belgeyi tebellüğ[301] ettiğini gösteren ayrı bir belgenin bulunmasında fayda vardır. Bu belge uygulamada tebliğ tebellüğ belgesi olarak geçmektedir. Bu belge ile bir tarafın bildirim yaptığı diğer tarafın ise bu bildirimi aldığı ispat edilmektedir. Tebliğ tebellüğ belgelerinde ise işlemin konusu, sayısı, tebliğ yeri, tebliğ edenin bilgileri ve imzası, tebellüğ edenin bilgileri ve imzasının olmasında yarar bulunmaktadır.

Savunma istem yazısı neticesinde askeri öğrenci kendisine verilen süre içerisinde savunma yapmak isterse, bu savunmasını nasıl yapacağına ilişkin bir kısıtlama bulunmamaktadır. Askeri öğrenci savunmasını yazılı veya sözlü olarak yapabilmektedir. Ancak burada da askeri öğrencinin savunmasının yazılı olmasının, savunmanın ispatlanması açısından fayda bulunmaktadır. Aynı şekilde savunmasını, savunma isteyen disiplin amirine teslim eden öğrencinin, söz konusu teslimatı kanıtlayacak bir belgeye ihtiyacı olabilir. Savunmanın teslimine ilişkin yazılı olarak tutanak tutulmasında askeri öğrenci açısından fayda bulunmaktadır. Askeri öğrencinin kendisine verilen zaman dilimi içerisinde savunmasını teslim etmemesi halinde ise askeri öğrenci savunma hakkından vazgeçmiş sayılacaktır.[302] Bahse konu hususun tutanak ile tespit edilmesi ve ilgili tutanağın ise cezalandırma evrakları arasına dâhil edilmesi gerektiği ise TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği'nin 10'uncu maddesinde açık bir şekilde belirtilmektedir.[303]

Öğrenci disiplin kurulları tarafından yapılan tahkikatlarda ise farklılıklar mevcuttur. Askeri öğrenci, işlediği bir disiplinsizlikten dolayı, ilk disiplin amirinin teklifi, üst disiplin amirinin onayıyla öğrenci disiplin kuruluna sevk edilebilmektedir. Öğrenci disiplin kuruluna sevki yapılan askeri öğrencinin tahkikat dosyası disiplin amirince hazırlanmakta, üst disiplin amirinin onayıyla yetkili öğrenci disiplin kurulunun disiplin subayına gönderilmektedir. TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği'nin 22'nci maddesi[304] ilk disiplin amirinin, askeri

---

[300] TDK Türkçe Sözlükte tebliğ; *bildirme, haber verme* olarak tanımlanmaktadır.
[301] TDK Türkçe Sözlükte tebellüğ; *bildirimi alma* olarak tanımlanmaktadır.
[302] TSK Disiplin Kanunu md. 40/2; *…Verilen süre içinde savunmasını yapmayan personel savunma hakkından vazgeçmiş sayılır.*
[303] TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği md. 10/2; *… Verilecek süre içinde savunmasını yapmayan öğrenci bu hakkından vazgeçmiş sayılır. Bu husus tutanakla tespit edilerek cezalandırma evrakına eklenir.*
[304] TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği md. 22/1; *…disiplinsizlikle ilgili disiplin amirlerince yapılmış soruşturmaya ait evraklar ile bu disiplinsizliğe ilişkin diğer bilgi ve belgeler, öğrencinin yazılı savunması, yazılı savunma vermemesi durumunda konu hakkındaki tutanak, disiplinsizlik ve ceza takip çizelgesi, disiplin amiri ve bir üst disiplin amirinin kanaatleri ve ihtiyaç duyulan diğer bilgi ve belgeleri…*

öğrencinin dosyasını hazırlarken bu dosyaya koyacağı belgeleri saymaktadır. Bahse konu hükme göre öğrencinin yazılı savunmasının dosyada olması gerekmektedir. Eğer askeri öğrenci tarafından yazılı savunma verilmemiş ise buna dair tutanağın, askeri öğrencinin daha önce aldığı disiplin cezalarını gösterir bir belge olan disiplinsizlik takip çizelgesi ile disiplin cezası takip çizelgesinin, disiplin amiri tarafından düzenlenen askeri öğrenci kanaat raporu ile bir üst disiplin amiri tarafından düzenlenen askeri öğrenci kanaat raporunun tahkikat dosyasına konulması gerekmektedir. Bu belgelere ek olarak ihtiyaç duyulan diğer bilgi ve belgelerde tahkikat dosyasına eklenebilmektedir.

TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği'ne göre öğrenci disiplin subayı tarafından yapılan teklif üzerine, öğrenci disiplin kurulunun başkanı tarafından verilen emir ile öğrenci disiplin kurulu toplanmaktadır. Öğrenci disiplin subayı toplantının öncesinde, askeri öğrenci hakkında iddia edilen hususları ve toplantının yapılacağı tarihi, ilgili askeri öğrencinin ilk disiplin amirine yazılı olarak bildirmelidir. Bahse konu yazının ilk disiplin amiri tarafından öğrenci disiplin kurulunda görüşme yapılmasından en az üç iş günü öncesine kadar ilgili askeri öğrenciye tebliğ edilmesi gerekmektedir. Hakkında görüşme yapılacak askeri öğrencinin toplantının yapılacağı yerde disiplin amiri tarafından hazır bulundurulması sağlanmalıdır. Öğrenci disiplin kuruluna sevk edilen askeri öğrenci, soruşturma evrakının tamamını inceleyebilmektedir. Ancak tahkikatın gizli yürütülmesini korumaya yönelik belgelerin, üçüncü şahıslara veya makamlara ilişkin özel bilgi ve belgeler ile üçüncü kişilerin gizli ve özel nitelikteki bilgileri, şerefi, haysiyeti ve güvenliğini korumaya yönelik olan belgelerin incelenmesi engellenmelidir. Aynı şekilde askeri öğrenci tahkikat esnasında tanık dinletebilmekte ve öğrenci disiplin kurulunda yazılı olarak savunma yapmasının yanı sıra sözlü olarak da savunmasını yapabilmektedir. Sözlü olarak savunmasını yapan askeri öğrencinin savunması yazılı olarak tutanağa kaydedilmelidir.

Askeri öğrencinin cezalandırma evrakları arasında bir diğer evrak, askeri öğrencinin tecziye edildiğine ilişkin evraktır. Yaptığı disiplinsizlik sonucunda askeri öğrenci hakkında bir disiplin cezası işlemi uygulanmış ise bu durum tecziye[305] yazısı ile somut hale gelecektir. Başka bir ifade ile tecziye yazısı askeri öğrencinin işlemiş olduğu disiplinsizliğin neticesinde almış olduğu disiplin cezasını gösteren bir evraktır. Tecziye yazısında bulundurulması gereken ilk husus, askeri öğrencinin hangi disiplin cezası ile cezalandırıldığıdır. Disiplin

[305] TDK Türkçe Sözlükte tecziye; *cezalandırma* olarak tanımlanmaktadır.

cezasının verilmediği durumlarda ise askeri öğrenci hakkında nasıl bir karar verildiği tecziye yazısında belirtilmelidir.

Tecziye yazısında bulundurulması gereken diğer husus ise disiplin cezası ile cezalandırılan askeri öğrencinin bu disiplin cezasına karşı başvurabileceği makamlar ve bu başvuruları yapabileceği sürelerdir. Anayasa'nın 40'ıncı maddesinden kaynaklanan bu zorunluluğa göre,[306] askeri öğrencin aldığı disiplin cezasına karşı hangi makama, ne kadar süre içerisinde başvuru yapabileceği tecziye yazısında belirtilmelidir. Aynı şekilde askeri öğrencinin aldığı disiplin cezasına karşı yargı yolunda başvurabileceği yolların ve bu sürelerinde tecziye yazısında bulunması gerekmektedir.

Savunma almak, disiplin soruşturması yerine geçer mi sorusunun cevabı Danıştay tarafından "*657 sayılı Devlet memurları Yasasının 126.maddesinde uyarma, kınama ve aylıktan kesme cezalarının disiplin amirleri tarafından verileceği belirtilmektedir. Aynı yasanın 130.maddesinde de savunma alınmadan ilgili memura disiplin cezası verilemiyeceği, disiplin soruşturmasını yapan kişi veya kuruluş 7 günden az olmamak üzere verdiği süre içinde veya belirtilen bir günde savunmasını yapmayan bir memurun bu hakkından vazgeçmiş sayılacağı kuralına yer verilmiştir. Anılan yasa maddesinde soruşturmanın; memurun savunma hakkını kullanması için usulüne uygun bir bildirimin yapılması ile başladığı görülmektedir. Başka bir anlatımla, savunma istenilmesini disiplin soruşturmasından ayrı bir işlem saymaya olanak yoktur. Bu nedenle disiplin amirince savunma istenilmesi soruşturmanın yapılması anlamına gelmektedir. Dava dosyasının incelenmesinden, davacının amirine karşı hakareti üzerine savunma alındıktan sonra 1/8 oranında aylıktan kesme cezası ile cezalandırıldığı anlaşılmaktadır. Bu durumda davacının üzerine atılı disiplin suçunu işlediği ve savunmasının da alındığı gözetilmeden, disiplin soruşturmasının açılmadığı gerekçesiyle dava konusu işlemi iptal eden mahkeme kararında hukuka uyarlık bulunmamaktadır*."[307] ifadeleri ile cevaplanmaktadır. İlgili Danıştay kararına göre personelden savunma istenilmesi, disiplin soruşturmasının yapıldığı anlamına gelmektedir.

[306] Anayasa md. 40; *Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır.*
[307] D. 8. İDD., E. 1991/1717, K. 1992/571, T. 30.03.1992;

a. Şekil Unsuru Yönünden Hukuka Aykırılık Oluşturan Durumlar

Şekil unsuru yönünden hukuka aykırılık oluşturan durumlar açısından öncelik idari işlemin yazılı olmasıdır. Yazılılık kuralına uygun şekilde tesis edilmeyen disiplin cezaları hukuka aykırı olacaktır. Örneklerle açıklamak gerekirse, askeri öğrencinin yazılı savunması alınmadan icra edilen disiplin cezası işlemi hukuka aykırı olacaktır. Başka bir anlatımla, askeri öğrenciden herhangi bir savunma alınmadan doğrudan disiplin cezası verilmesi halinde söz konusu disiplin cezası hukuka aykırı olacaktır.

Danıştay bu konuya ilişkin benzer bir kararında "*... soruşturmayı yapan veya ilgili disiplin kurulunca davacının üzerine atılı fiiller belirtilmek ve 7 günden az olmamak üzere süre verilerek savunması alınmak suretiyle disiplin cezası verilmesi gerekirken, davacının soruşturmacı tarafından alınan ifadesi yeterli görülerek verilen cezada hukuka uyarlık bulunmamaktadır.*"[308] tespiti ile savunma alınmadan verilen disiplin cezasının hukuka aykırı olduğunu net bir şekilde ortaya koymuştur.

Savunma istem yazısının yazılı olarak askeri öğrenciye verilmemesi üzerine tesis edilen disiplin cezası işlemi hukuka aykırı olacaktır. Başka bir ifadeyle askeri öğrenciden yazılı olarak savunma istemi olmadan ve buna bağlı olarak yazılı savunma alınmadan tesis edilen disiplin cezası işlemi hukuka aykırı olacaktır.

Danıştay bir kararında "*… davacının anılan fiilleri sebebiyle görevine son verildiği, ancak hakkında yürütülen disiplin soruşturmasının nedeni ve uygulanması öngörülen idari yaptırım da belirtilerek davacının savunmasının alınmadığı anlaşılmakta olup; davacının işlemden önce Anayasa ile teminat altına alınan savunma hakkının kısıtlanması suretiyle tesis edilen işlemde hukuka uyarlık bulunmadığı, dava konusu işlemin iptaline ilişkin Bölge İdare Mahkemesi kararının neticesi itibarıyla hukuka uygun olduğu görülmüştür.*"[309] ifadeleriyle savunma istem yazısı verilmeden personele disiplin cezasının verilmesinin hukuka aykırı olduğuna hükmetmiştir.

[308] D. 12. İDD., E. 2007/1419, K. 2009/1123, T. 06.03.2009: https://kararara ma.danistay.gov.tr/.
[309] D. 8. İDD., E. 2019/1000, K. 2022/1219, T. 25.02.2022: https://kararara ma.danistay.gov.tr/.

Askeri öğrenciden sözlü olarak savunmasının istenmesi üzerine askeri öğrencinin savunmasını yapmaması nedeniyle savunma hakkından vazgeçtiği tezine dayanılarak tesis edilen disiplin cezası işlemi de hukuka aykırı olacaktır.

Danıştay'ın bu konuya ilişkin bir kararında "*...davacıya savunma vermesi için süre tanındığı, savunmasının alınmamış değil, davacının kendi kusuru sebebiyle alınamadığı, 14/12/2015-03/03/2016 tarihleri arasında devam eden operasyonlar ve sokağa çıkma yasağı nedeniyle Cizre PTT Merkez Müdürlüğünün kapalı olması nedeniyle tebliğ imkansızlığı olduğu, bu nedenle telefonla savunma istendiği, olağanüstü şartların varlığı gözönüne alınarak işlemin değerlendirilmesi gerektiği, davacının mevzuata uygun olarak görevden çıkarıldığı ileri sürülmektedir.*" şeklindeki bir temyiz istemini reddetmiş ve aynı kararında "*... disiplin cezasını gerektiren eylemin sona ermesinden sonra ve gecikmesinde sakınca doğurabilecek herhangi bir durum söz konusu olmaksızın verilen savunma hakkının, makul bir süre tanınarak kullandırılması gerektiği, dosyadaki mevcut bilgi ve belgelerden; davacının, telefonla aranmak suretiyle operasyonlarda görevlendirildiği bildirilmesine karşın göreve katılmaması sonrasında konuyla ilgili ifadesinin yahut savunmasının alınmadığı, alınması yönünde çağrı yapıldığına dair somut bir belgeninde dosya kapsamında mevcut olmadığı, disiplin hukuku ilkelerine uygun olarak hazırlanmış savunma istem yazısının davacıya tebliğ edilip savunma hakkının kullanılmasının sağlanması ya da öngörülen usulle verilen sürenin geçmesinin beklenmesi gerekirken, yasal mevzuat ile teminat altına alınan savunma hakkının kısıtlanması suretiyle tesis edilen dava konusu işlemde hukuka uyarlık bulunmadığı sonucuna ulaşılarak dava konusu işlemin iptaline karar verilmiştir.*"[310] şeklinde bir mahkeme kararını da onamak suretiyle savunma istem yazısı verilmeden ve personelden savunma alınmadan doğrudan disiplin cezası işlemi tesis edilmesinin hukuka uygun olmadığına hükmetmiştir.

Askeri öğrenciden herhangi bir yazılı bilgi belge alınmadan tesis edilen disiplin cezaları da hukuka aykırı olacaktır. Örneğin, askeri öğrencinin yaptığı disiplinsizliği tespit eden disiplin amirlerinin, askeri öğrencinin savunmasını istemeden doğrudan disiplin cezası ile cezalandırılması hukuka aykırı olacaktır.

[310] D. 8. İDD., E. 2019/8971, K. 2022/1259, T. 25.02.2022: https://kararara ma.danistay.gov.tr/.

Danıştay bu konuyla ilgili bir kararında "…*disiplin hukuku ilkelerine uygun olarak hazırlanmış savunma istem yazısının davacıya tebliğ edilip savunma hakkının kullanılmasının sağlanması ya da öngörülen usulle verilen sürenin geçmesinin beklenmesi gerekirken davacının savunma hakkını kullanabilmesi adına yasalarla bildirilen usullerin uygulanarak savunması alınmadan görevine son verildiği, yasal mevzuat ile teminat altına alınan savunma hakkının kısıtlanması suretiyle tesis edilen dava konusu işlemde hukuka uyarlık bulunmadığı*…" ifadelerini kullanmak suretiyle personelden savunma alınmadan doğrudan disiplin cezasının uygulanmasının hukuka aykırı olduğuna hükmetmiştir.[311]

Her ne kadar askeri öğrenciden yazılı olarak savunma istemi talebinde bulunulmuş olsa da, bahse konu savunma istem yazısının da belirli kurallara uygun olması gerekmektedir. Savunma istem yazısı belirli kurallara uygun olmadan hazırlanmış ise bu yazıya istinaden verilen disiplin cezaları da hukuka aykırı olacaktır. Örneğin; savunma isteminin dayanağı olan hususlar, savunma istem yazısında belirtilmemişse veya savunma istem yazısından belirtilmeyen bir hususa dayanarak disiplin cezası işlemi tesis edilmiş ise bu savunma istem yazısına dayanılarak verilen disiplin cezası hukuka aykırı olacaktır.[312]

Danıştay bu konu hakkında bir kararında "... *Devlet Hastanesi ihaleleri hakkında yapılan soruşturma kapsamında 2010/65929 ihale kayıt numaralı 'Yoğun Bakım Ünitesi İçin Demirbaş Malzeme Alımı' ihalesiyle ilgili getirilen teklif doğrultusunda, davacıdan ceza verilmeden önce 13/02/2012 tarihli ve 627 sayılı savunma istem yazısı ile 08/09/2010 tarihli ve 2010/115709 kayıt numaralı 'Anti Bakteriyel Zemin Kaplama Malzemesi Alımı' ihalesinde kamu zararına sebep olunduğundan bahisle savunmasının istenildiği, davacının ise savunma istem yazısında belirtilen ihale ile ilgisinin olmadığını belirterek savunmasını verdiği, 23/07/2010 tarihli ve 2010/65929 ihale kayıt numaralı 'Yoğun Bakım Ünitesi İçin Demirbaş Malzeme Alımı' ihalesi ile ilgili husuta ceza almasına karsın söz konusu savunma istem yazısında belirtilen ihalenin farklı bir ihale olduğu, bu durumda davacı hakkında ilgisinin olmadığı ve cezalandırılmasına da sebep teşkil etmeyen başka bir ihaleyle ilgili savunması alınarak ceza tesis edilmesine dair işlemde temel disiplin hukuku ilkelerine uygunluk bulunmadığı anlaşılmaktadır. Buna göre; dava konusu işlem ile örtüşmeyen savunma istem yazısının yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca kabul edilebilir bir savunma istem yazısı*

[311] D. 8. İDD., E. 2018/3327, K. 2022/2026, T. 24.03.2022: https://karararama.danistay.gov.tr/.
[312] D. 12. İDD., E. 2013/10936, K. 2016/6892, T. 28.12.2016: https://karararama.danistay.gov.tr/.

olmadığı ve verilen cevabın da bir savunma olarak kabul edilemeyeceği göz önüne alındığında, savunma hakkı kısıtlanarak verilen cezada hukuka uyarlık bulunmadığından, işin esasına girilerek verilen mahkeme kararında hukuki isabet görülmemiştir." [313] ifadeleri ile savunma istem yazısında belirtilmeyen bir hususa dayanmak suretiyle verilen disiplin cezasının hukuka aykırı olduğuna hükmetmiştir.

Askeri öğrenciden savunmasını yapması için verilen süre savunma istem yazısında belirtilmemiş ise yine bu savunma istem yazısına dayanılarak verilen disiplin cezası hukuka aykırı olacaktır. Aynı şekilde askeri öğrenciden savunmasını yapması için verilen süre savunma istem yazısında belirtilmiş ancak söz konusu süre kanunda belirtilen süreye uygun şekilde yazılmamış ise yine bahse konu savunma istem yazısına dayanılarak verilen disiplin cezası hukuka aykırı olacaktır.

Danıştay'ın bu konu hakkında bir kararında "… *disiplin hukuku ilkelerine uygun olarak hazırlanmış savunma istem yazısının davacıya tebliğ edilip savunma hakkının kullanılmasının sağlanması ya da öngörülen usulle verilen sürenin geçmesinin beklenmesi gerekirken, bu durum gözetilmeksizin, 16/02/2016 günü saat 20:00 itibariyle görevlendirilen davacının, tebliğ edilen göreve gelmeme eylemi tamamlanmaksızın 16/02/2016 günü saat 12:35'te alınan ifadesiyle yetinilerek, yasal mevzuat ile teminat altına alınan savunma hakkı kısıtlanmak suretiyle tesis edilen dava konusu işlemde hukuka uyarlık bulunmadığına … karar verilmiştir*."[314] ifadeleri ile savunma için süre verilmeden disiplin cezası verilmesinin hukuka aykırı olduğuna hükmetmiştir.

Savunma isteyen disiplin amirin imzasının da savunma istem yazısında bulunması gerekmektedir. Eğer bu imza savunma istem yazısında eksik ise söz konusu belgeye dayanılarak verilen disiplin cezası hukuka aykırı olacaktır. Savunma istem yazısında imzanın bulunması ancak imzanın disiplin amirine ait olmaması durumunda da hukuka aykırılık söz konusudur.

Savunma istem yazısının askeri öğrenciye tebliğ edildiğine ilişkin bir tebliğ tebellüğ belgesi bulunmuyorsa ve savunma istem yazısının hangi tarihte askeri öğrenciye tebliğ

[313] D. 12. İDD., E. 2013/10617, K. 2016/6891, T. 28.12.2016: https://kararara ma.danistay.gov.tr/.
[314] D. 8. İDD., E. 2019/4744, K. 2022/2030, T. 24.03.2022: https://kararara ma.danistay.gov.tr/

edildiğine ilişkin başkaca bir belge bulunamaz ise yine bu eksiklik, söz konusu disiplin cezasını hukuka aykırı hale getirecektir.

Danıştay'ın bu konu hakkında ki bir kararında "…*savunma istem yazısının tebliğine ve ilanen tebliğden önce adres araştırması yapılıp yapılmadığına ilişkin belgelerin istenildiği, idare tarafından savunma istemine ilişkin yazısının tebliğine ve adres araştırması yapıldığına dair belgelerin sunulmadığı, bu nedenle Kurul kararı alınmadan önce usulüne uygun şekilde savunma isteme yazısının tebliğ edilmesi gerekirken, davalı idarece adres araştırması yaptırılmadan ilânen tebligat yapılmasının savunma hakkının kısıtlanması niteliğinde olduğu anlaşıldığından, idarî para cezası verilmesine ilişkin Kurul kararında hukuka uygunluk bulunmadığı sonucuna varılmıştır*."[315] demek suretiyle usulüne uygun şekilde yapılmayan tebligat sonucunda tesis edilen idari işlemin iptal edilmesi yönündeki mahkeme kararını onamıştır.

Disiplin cezasının geçerli olabilmesi için bu cezanın askeri öğrenciye yazılı olarak bildirilmesi, tebliğ edilmesi gerekmektedir. Savunmasını yapan askeri öğrenci hakkında herhangi bir cezalandırma yazısı yazılmadan infaz edilen disiplin cezası hukuka aykırı olacaktır. Cezanın kesinleşebilmesi için askeri öğrenciye yazılı olarak tebliği ve itiraz süresi içinde itiraz edilmemiş olması gerekmektedir. TSK Disiplin Kanunu disiplin cezalarına itiraz ve kararın kesinleşmesini düzenlemiştir. Henüz kesinleşmeyen bir disiplin cezanın uygulanması ise hukuka aykırılık teşkil edecektir.

Tecziye yazısında disiplin cezası ile tecziye edilmiş olan askeri öğrencinin, bu cezaya karşı başvurabileceği mercilerin ve bu başvuruları yapabileceği sürenin belirtilmesi gerekmektedir. Bu durum Anayasa'nın 40'ıncı maddesinde açık bir şekilde belirtilmektedir. Bu anayasal hükme aykırı şekilde askeri öğrencinin aldığı disiplin cezasına karşı başvurabileceği makamın ve başvuru süresinin tecziye yazısında gösterilmediği disiplin cezası hukuka aykırı olacaktır. Buna göre, disiplin amirinden disiplin cezası alan askeri öğrencinin, bu cezanın kendisine tebliğinden itibaren iki iş günü süre içinde bir üst disiplin amirine yazılı olarak itiraz edebileceğine ilişkin bir bilginin tecziye yazısında belirtilmediği disiplin cezası işlemi hukuka aykırı olacaktır. Yine öğrenci disiplin kurulundan disiplin cezası alan askeri öğrencinin, disiplin cezasının kendisine tebliğinden sonra üç iş günü

[315] D. 13. İDD., E. 2018/2193, K. 2022/1703, T. 19.04.2022: https://kararara ma.danistay.gov.tr/.

içerisinde öğrenci disiplin subayına itirazda bulunabileceğine ilişkin ibarenin tecziye yazısında bulunmaması durumunda, bahse konu disiplin cezası işlemi şekil unsuru yönünden hukuka aykırı olacaktır. Aynı şekilde disiplin cezasının askeri öğrenciye tebliğ edilmesinden itibaren, atmış gün içerisinde idare mahkemesinde dava açabileceğine ilişkin bir bilginin tecziye yazısında bulunmaması durumunda da disiplin cezası işlemi şekil unsuru yönünden hukuka aykırı olacaktır.

3. Askeri öğrencilere Verilen Disiplin Cezalarının Sebep Unsuru Yönünden İncelenmesi

Sebep unsuru, kısaca idari işlemin yapılmasının nedenidir. İdarenin kanuniliği ilkesi gereği idare işlem tesis ederken kanuna dayanmak zorundadır ve kanuna aykırı işlem edemeyecektir. Askeri öğrenciler hakkında verilen disiplin cezalarının sebep unsuruna dayanak oluşturan kanun ise TSK Disiplin Kanunu'dur. TSK Disiplin Kanunu'nun 23'üncü maddesinde yer alan düzenleme[316] disiplinsizlik teşkil eden fiillerin neler olduğunu açıklamak yerine, yönetmeliğe atıfta bulunmak suretiyle, hangi fiillerin disiplinsizlik olduğunu belirleme yetkisini yönetmeliğe bırakmaktadır.

Milli Savunma Bakanlığı tarafından TSK Disiplin Kanunu'na dayanılarak çıkarılan TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği'nde ise hangi fiillerin disiplinsizlik teşkil edeceği, üç ayrı madde başlığı altında sayılmaktadır. Bu maddeler; *kınama disiplin cezasını gerektiren disiplinsizlikler* başlığını taşıyan 28'inci madde ve izinsizlik disiplin cezasını gerektiren disiplinsizlikler ise 29 ve 30'uncu maddelerdir. Bahse konu maddelerde yer alan eylemlerin somut olması, açık şekilde yazılması ve idari işlemleri kanuniliği ilkesi gereğince Yönetmelik'te yer alan maddelere doğrudan tezimizde yer verilmiştir.

a. Kınama Disiplin Cezasını Gerektiren Disiplinsizlikler

TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği'nin 28'inci maddesinde hangi fiillerin kınama disiplin cezası ile tecziye edileceği tek tek sayılmaktadır. Söz konusu maddede askeri öğrenciler hakkında kınama disiplin cezasının verilmesini gerektiren eylemler aşağıdaki şekilde sayılmıştır;

[316] TSK Disiplin Kanunu md. 23/2; … *Askeri öğrencilerin disiplinsizlik teşkil edebilecek fiilleri ve bu fiillere verilebilecek disiplin cezalarının türleri ve miktarı … yönetmelikle tespit edilir.*

a) Uyulması gereken kurallara karşı kayıtsızlık göstermek veya düzensiz davranmak.

b) Özürsüz veya izinsiz olarak bulunması gereken yere geç gelmek, erken ayrılmak, terk etmek veya mesai çizelgesine uymamak.

c) Usulsüz müracaat veya şikâyette bulunmak.

ç) Emir ve talimatlarla belirtilen kuralları kusurlu davranışları ile ihlal etmek.

d) Verilen emirlerin ve eğitim-öğretim görevlerinin tam ve zamanında yapılmasında kayıtsız davranmak.

e) Kılık ve kıyafet ile ilgili olarak nizamlarda ve önceden belirlenmiş kurallara riayet etmemek.

f) Tasarruf tedbirlerine riayet etmemek.

g) Diğer öğrencilere veya astlık-üstlük ilişkisi içinde olunmayan kişilere söz ve hareketlerle sataşmak, kötü muamelede bulunmak, terbiye veya adaba uygun olmayan sözlerle konuşmak.

ğ) Nizamlarla belirlenmiş olan askerî görgü, protokol ve davranış kurallarına aykırı bir biçimde tavır ve davranışlarda bulunmak.

h) Selamlama ile ilgili olarak nizamlarla belirlenmiş kurallara riayet etmemek.

ı) Belirlenmiş olan kişisel veya çevre temizliği ile ilgili kurallara riayet etmemek.

i) İcra edilen bir faaliyetin veya verilmiş bir emrin icrası veya sonuçları hakkında ilgililere tekmil vermemek.

j) Eğitim ve öğretimin etkin olarak yapılmasını sağlayacak bilgi ve görgünün kazanılmasında göstermesi gereken gayreti göstermemek.

k) Askerî eşyayı düzgün ve talimatlara uygun kullanmamak.

l) Eğitim ve öğretim ile ilgili araç-gereci yanında bulundurmamak.

m) Amir veya üstlerine karşı saygısızlık teşkil edecek nitelikte olmayan ancak askerî nezaket, protokol ve terbiye kurallarına aykırılık teşkil eden fiillerde bulunmak.

n) Sağlığın korunması veya salgın ve bulaşıcı hastalıkların önlenmesi için yetkili makamlarca yürürlüğe konulmuş tedbirlere uymamak veya okuldaki kişilerin sağlığını tehlikeye düşürecek fiillerde bulunmak.

o) Emri ve eğitim öğretim görevlerini mütalaa etmek.

ö) Kumar, bahis veya şans oyunları oynamaya yarayan araç, gereç veya malzeme bulundurmak.

b. Disiplin Amirleri Tarafından Verilecek İzinsizlik Disiplin Cezasını Gerektiren Disiplinsizlikler

TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği'nin 29'uncu maddesinde hangi fiillerin disiplin amirleri tarafından izinsizlik disiplin cezası ile tecziye edileceği tek tek sayılmaktadır. Söz konusu maddeye göre askeri öğrenciler hakkında disiplin amirleri tarafından izinsizlik disiplin cezasının verilmesini gerektiren eylemler aşağıdaki şekilde sayılmıştır;

a) Okuldan çıkarılmayı gerektirmeyecek şekilde genel ahlâk ve edep dışı davranışlarda bulunmak.

b) Okuldan çıkarılmayı gerektirmeyecek şekilde öğrencilik sıfatına yakışmayan tutum ve davranışlarda bulunmak.

c) Emir ve talimatlarla belirlenen kuralları kasıtlı olarak ihlal etmek.

ç) Okulun huzur, sükûnet ve çalışma düzenini bozmak.

d) Verilen emirleri, kasıt veya taksirle tam ve zamanında yapmamak.

e) Amirlerine veya üstlerine söz, yazı, hâl veya hareketleri ile saygısız davranmak.

f) Askerî eşyayı kaybetmek, kasıtlı olarak tahrip etmek veya özel maksatla kullanmak.

g) Bilerek doğruyu söylememek.

ğ) Yirmi dört saati geçmeyecek şekilde; okulu izinsiz terk etmek veya yasal veya kabul edilebilir bir mazereti olmaksızın izin, istirahat veya hava değişimi süresini geçirmek.

h) Alkollü içki bulundurmak veya içmek.

ı) Arkadaşları veya diğer personel arasında söz veya fiilleri ile hoşnutsuzluk yaratmak.

i) Yasak edilen yerlere girmek.

j) Yasak edilen her türlü yayını okumak veya bulundurmak.

k) Toplu şikâyet veya müracaatta bulunmak.

l) Kişisel bir menfaat sağlamak, görev veya sorumluluktan kaçmak gibi amaçlarla hastalığını abartmak veya rahatsızlığı varmış gibi göstermek (temaruz).

m) Sınavlarda kopyaya teşebbüs etmek.

n) Dersin veya ders dışı faaliyetlerin akışını veya düzenini bozacak faaliyetlerde bulunmak.

o) Diğer öğrencilerin veya kişilerin onur, şeref veya haysiyetini zedeleyen sözlü veya yazılı eylemlerde veya hareketlerde bulunmak.

ö) Diğer öğrencilere veya kişilere fiili saldırıda bulunmak.

p) Ortaöğretim öğrencileri için; tütün veya tütün mamullerini bulundurmak veya içmek.

r) Başkasına ait eşyayı izinsiz almak veya kullanmak.

s) Bahis ve şans oyunları oynamak.

ş) Bilişim araçlarını emir ve talimatlarda belirtilen maksat veya esaslar dışında bulundurmak ve kullanmak.

t) Kişisel menfaat temini için başkalarını aracı koyup öncelik veya ayrıcalık talep etmek.

u) Hafta sonu tatili veya günlük izinler ile evci veya özel evci izinlerinde garnizon hudutlarını izinsiz olarak terk etmek.

ü) İzin, istirahat, hava değişimi ve benzeri nedenlerle okula gidiş ve dönüşlerde terörle mücadele kapsamında emredilen yol güzergâhının dışına çıkmak, belirlenen günler dışında seyahat etmek veya yapılan planlamaya aykırı seyahat etmek.

v) Nöbet talimatına aykırı hareket etmek.

y) Okulda bulundurulması veya kullanılması emirle yasak edilen her türlü malzemeyi bulundurmak veya kullanmak.

z) Gizli olmayan ancak açıklanmaması gereken bir bilgiyi yetkisiz kişilerin öğrenebileceği bir şekilde açıklamak.

aa) Bilerek kendine zarar vermek.

bb) Özürsüz veya izinsiz olarak derse, eğitime veya planlı faaliyetlere katılmamak,

cc) Yetkili kişi veya kurullar tarafından verilen disiplin cezalarını, idari yaptırımları veya disiplinsizlik nedeniyle verilen görev ve sorumlulukları tam olarak yerine getirmemek.

çç) Aşırı borç almak.

dd) Kişisel bilgilerinde oluşan değişiklikleri zamanında amirlerine bildirmemek.

ee) Amirlerini yanıltmak amaçlı söz, fiil ve davranışlarda bulunmak.

c. Öğrenci Disiplin Kurulu Tarafından Verilecek İzinsizlik Disiplin Cezasını Gerektiren Disiplinsizlikler

TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği'nin 30'uncu maddesinde hangi fiillerin öğrenci disiplin kurulu tarafından izinsizlik disiplin cezası ile tecziye edileceği tek tek sayılmaktadır. Söz konusu maddeye göre askeri öğrenciler hakkında öğrenci disiplin kurulları tarafından izinsizlik disiplin cezasının verilmesini gerektiren eylemler aşağıdaki şekilde sayılmıştır;

a) Kopya çekmek veya çekilmesine yardımcı olmak.

b) Seminer, proje, tez, yayın veya bilimsel yarışmalarda intihal yapmak.

c) Bilişim araçlarıyla veya çeşitli şekillerde, hukuka aykırı olarak kişi veya kurumlar ile ilgili ses, söz veya görüntüler alıp bunları çoğaltmak, sanal ortamlarda dinlemek, dinlettirmek, izlemek, izlettirmek veya yaymak.

ç) Okuldan, yedi günü aşmayacak ve bu süre içinde kendiliğinden gelecek şekilde kaçmak.

d) İzin, istirahat veya hava değişimi süresini yasal veya kabul edilebilir bir mazereti olmaksızın altı günü aşmayacak ve bu süre içinde kendiliğinden gelecek şekilde geçirmek.

e) Asker kişileri, amirlerine veya üstlerine karşı itaatsizliğe, saygısızlığa, mukavemet göstermeye veya müessir fiil işlemeye tahrik veya teşvik etmek veya bu eylem ve fiillere katılmak.

f) Tıbbi raporla ispatlanmak veya gizlenemeyecek derecede olmak şartıyla, sarhoş olmak.

g) Kumar oynamak.

ğ) Meslek kuruluşları, dernek veya vakıf üyelikleri ile spor kulüplerinin faal üyeliklerine izin almaksızın girmek.

h) Okuldan çıkarılmayı gerektirmeyecek derecede, Türk Silâhlı Kuvvetleri öğrenciliği sıfatına, itibar, onur ve şerefine aykırı davranışlarda bulunmak.

ı) Siyasi içerikli konuşmalar yapmak veya hal ve hareketlerde bulunmak.

i) Yetkili kişi veya kurullar tarafından verilen disiplin cezalarının, idari yaptırımların veya disiplinsizlik nedeniyle verilen görev ve sorumlulukların gereğinin yerine getirilmesine karşı çıkmak ve bu kapsamda yapılması zorunlu olan görev ve yükümlülükleri yerine getirmemek.

j) Dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayrımcılık yapmak.

k) Alt veya üst sınıflara veya arkadaşlarına askerî usul ve kurallar dışında kötü davranmak veya eziyet etmek.

l) Yetkili makamlarca yasaklanmış olan toplantı, gösteri, yürüyüş ve benzeri faaliyetlere iştirak etmek.

TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği'nin 12'nci maddesine[317] göre burada sayılan disiplinsizliklere nitelikleri ve ağırlıkları itibari ile benzerlik teşkil eden eylemlerde bulunan askeri öğrencilere aynı neviden disiplin cezaları verilebilir. Hatta askeri öğrencilerin yaptığı eylemlerin askerî veya adli suç teşkil etmesi, disiplin cezası verilmesine engel değildir. Askeri öğrenciler yaptıkları eylem neticesinde mahkeme tarafından cezalandırılmış olsalar dahi, disiplin cezasıyla da cezalandırılabileceklerdir.

ç. Sebep Unsuru Yönünden Hukuka Aykırılık Oluşturan Durumlar

Disiplin amirinin veya öğrenci disiplin kurulunun Yönetmelik'te sayılan disiplinsizliklerden herhangi birine dayanmaksızın askeri öğrenci hakkında disiplin cezası işlemi uygulaması sebepsiz idari işlem olmaz ilkesi gereği hukuka aykırı olacaktır.

[317] TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği md. 12/2; *Bu Yönetmelikte belirlenmiş olan disiplinsizliklere nitelik ve ağırlıkları itibarıyla benzer eylemlerde bulunanlara, eylemleri adli veya askerî suç teşkil etse dahi aynı neviden disiplin cezaları verilebilir*.

Danıştay'ın bu yöndeki bir kararında "… *somut bir sebep gösterilmeksizin tesis edilen işlemde hukuka uyarlık bulunmadığı sonucuna varılmıştır. Belirtilen gerekçelerle dava konusu işlem hukuka aykırı bulunarak dava konusu işlemin iptaline karar verilmiştir.*".[318] ifadeleri ile somut sebep gösterilmeden tesis edilen disiplin cezası işleminin hukuka aykırı olduğuna hükmetmiştir.

Askeri öğrenci hakkında tesis edilen disiplin cezası işleminin, gerçek ve somut bir sebebe dayanmaması durumunda da verilen disiplin cezası hukuka aykırı olacaktır. Disiplin amiri veya öğrenci disiplin kurulu askeri öğrenci hakkında disiplin cezası işlemi tesis ederken gerçek sebeplere dayanmak zorundadır. Sebebin gerçek olmaması halinde, bu sebebe dayanılarak tesis edilen disiplin cezası işlemi hukuka aykırı olacaktır.

Danıştay bir kararında "*Anayasaya aykırılığı nedeniyle iptal edilmiş olan Kanun hükmüne göre elde edilen kişisel verilere dayanılarak güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması olumsuz sonuçlandığından bahisle davacı hakkında tesis edilen dava konusu işlemde hukuka uygunluk, İdare Mahkemesince davanın reddi yolunda verilen karara yönelik istinaf başvurusunun reddine ilişkin … Bölge İdare Mahkemesi … İdari Dava Dairesi kararında da hukuki isabet bulunmadığı sonucuna varılmıştır.*" ifadeleri ile gerçek bir sebebe dayanmadan tesis edilen idari işlemin hukuka aykırı olduğuna hükmetmiştir.[319]

Disiplinsizlik teşkil eden eylem ile disiplin cezasını gerektiren eylemin yanlış gösterilmesi durumunda söz konusu disiplin cezası işlemi de hukuka aykırı olmaktadır. Başka bir ifadeyle disiplin cezası işlemi gerekçesinin yanlış gösterilmesi durumunda, disiplin cezası hukuka aykırı olmaktadır. Örneğin içtimaya geç kalan bir askeri öğrenci hakkında *özürsüz veya izinsiz olarak bulunması gereken yere geç gelmek, erken ayrılmak, terk etmek veya mesai çizelgesine uymamak* sebebiyle disiplin cezası verilebilmektedir. Bu neden dışında başka bir sebebe dayanarak disiplin cezası işlemi tesis edilmesi durumunda, söz konusu disiplin cezası hukuka aykırı olacaktır.

[318] D. 8. İDD., E. 2017/4269, K. 2021/4136, T. 28.09.2021: https://kararara ma.danistay.gov.tr/.
[319] D. 12. İDD., E. 2020/2696, K. 2020/4863, T. 29.12.2020: https://kararara ma.danistay.gov.tr/.

4. Askeri öğrencilere Verilen Disiplin Cezalarının Konu Unsuru Yönünden İncelenmesi

Konu unsuru, kısaca idari işlemin sonucunun ne olacağını gösteren unsurdur. İdarenin kanuniliği ilkesi gereği idare işlem tesis ederken kanuna dayanmak zorundadır ve kanuna aykırı işlem edemeyecektir. Askeri öğrenciler hakkında verilen disiplin cezalarının konu unsuruna dayanak oluşturan kanun ise TSK Disiplin Kanunu'dur. TSK Disiplin Kanunu'nun *askeri öğrenciler hakkında verilebilecek cezalar* başlığını taşıyan 22'nci maddesine göre askeri öğrencilere verilecek olan disiplin cezalarının yalnızca kınama ve izinsizlik disiplin cezalarıdır.

TSK Disiplin Kanunu'nda kınama disiplin cezası, askeri öğrencinin disiplinsizlik oluşturan davranışları olduğunun tespiti ve bu durumun askeri öğrenciye yazı ile bildirilmesidir. Kınama disiplin cezası, TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği'nin 28'inci maddesinde yer alan fiillerin meydana gelmesi halinde sadece disiplin amirleri tarafından askeri öğrenciler hakkında uygulanabilmektedir.

TSK Disiplin Kanunu'nda izinsizlik disiplin cezasında ise askeri öğrenci, hafta sonu tatilinden faydalandırılmamaktadır. İzinsizlik disiplin cezası, TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği'nin 29'uncu maddesinde yer alan fiillerin meydana gelmesi halinde sadece disiplin amirleri tarafından askeri öğrenciler hakkında uygulanabilmektedir. Aynı şekilde TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği'nin 30'uncu maddesinde yer alan fiillerin meydana gelmesi halinde ise yalnızca öğrenci disiplin kurulları tarafından askeri öğrenciler hakkında uygulanabilmektedir.

TSK Disiplin Kanunu'na dayanarak çıkarılan TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği'nin ekte yer alan tablosuna göre disiplin amirleri hem kınama hem de izinsizlik disiplin cezasını verebilmekte iken öğrenci disiplin kurulu ise yalnızca izinsizlik disiplin cezası vermektedir. Kınama ve izinsizlik disiplin cezasını gerektiren disiplinsizlikler TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği'nde sayılmaktadır.

TSK Disiplin Kanunu disiplin amirlerine takdir hakkı tanımaktadır. Bu takdir hakkı disiplin cezasının hafifletilmesi veya ağırlaştırılmasıyla ilgili olarak kullanılmaktadır. Disiplin cezasının hafifletilmesine ilişkin olarak *cezanın ağırlaştırılması ve disiplin amirlerinin takdir hakkı* başlığını taşıyan 14'üncü maddesinde düzenleme yapılmıştır. Söz

konusu maddeye göre disiplin amirleri, personelinin olumlu hizmet, sicil ve disiplin safahatına[320] göre veya disiplinsizlik oluşturan eylemin niteliğine göre, verilmesi gereken disiplin cezasından ağırlık olarak bir hafif disiplin cezasını uygulayabilir.[321] TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği'nin *disiplin amirlerinin takdir hakkı* başlığını taşıyan 16'ncı maddesinde de bir düzenleme yer almaktadır. Söz konusu düzenlemeye göre disiplin amirleri askeri öğrencinin genel durumuna, hizmet safahatına, disiplin safahatına, eylemin niteliğine bakarak kendi yetkisinde bulunan ve izinsizlik disiplin cezası ile cezalandırılmayı gerektiren disiplinsizliklere, bir hafif disiplin cezası olan kınama disiplin cezasını verebilmektedir. Aynı şekilde, kınama disiplin cezasını gerektiren disiplinsizliklere de disiplin cezası vermeyebilir.[322] Disiplin amirleri bu şekilde takdir hakkını kullanırken TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği'nin 9'uncu maddesinde bulunan takdir hakkının ne şekilde kullanılacağıyla ilgili hususları da değerlendirmek zorundadır.[323]

TSK Disiplin Kanunu, disiplin amirlerine bir derece hafif disiplin cezası verme yetkisini tanımlamışken TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği ise bu yetkiyi biraz daha somutlaştırmış ve izinsizlik cezası gerektiren eylemlere, bir düşük ceza olan kınama disiplin cezasının verilebileceğini hüküm altına almaktadır. Ayrıca disiplin amirlerine, kınama disiplin cezasını gerektiren disiplinsizliklere, disiplin cezası vermeme yetkisi de tanımlamaktadır.

---

[320] TDK Türkçe Sözlükte Safahat; *Evreler, safhalar* olarak tanımlanmaktadır.

[321] TSK Disiplin Kanunu md. 14/2; *Disiplin amirleri, personelin; olumlu hizmet, sicil ve disiplin safahatı ile eylemin niteliğini göz önüne alarak bir derece hafif ceza uygulayabilir*.

[322] TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği md. 16/1; *Disiplin amirleri, öğrencinin genel durumu, hizmet ve disiplin safahatı, eylemin niteliği ile bu Yönetmeliğin 9'uncu maddesinde yer alan takdir hakkının kullanılmasına ilişkin diğer esasları göz önüne alarak;*
a) Yetkisindeki izinsizlik cezası gerektiren disiplinsizliklere kınama cezası verebilir,
b) Kınama cezası gerektiren disiplinsizliklere ceza vermeyebilir.

[323] TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği md. 9/3; *Disiplin cezası vermeye yetkilendirilmiş kişi ve kurullar; ceza verilip verilmemesi, verilen ceza nedeniyle ceza puanı düşülüp düşülmemesi veya ceza miktarının belirlenmesinde takdir haklarını kullanırken;*
a) Disiplinsizliğin işleniş biçimi,
b) Disiplinsizliğin işlendiği zaman ve yer,
c) Disiplinsizliğin askerî hizmete olumsuz etkisinin ağırlığı,
ç) Disiplinsizliğin niteliği ile verilen cezanın uyumlu ve caydırıcı olması,
d) Meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığı,
e) Disiplinsizlik yapan öğrencinin kast veya taksire dayalı kusurunun ağırlığı,
f) Disiplinsizlik yapan öğrencinin daha önceki disiplin durumu,
g) Disiplinsizlik yapan öğrencinin samimi ikrarı ve gösterdiği pişmanlık,
ğ) Öğrencinin yaş ve gelişimi,
h) Öğrencinin eğitim-öğretimdeki ilgi ve başarısı,
gibi hususları göz önüne alırlar.

Disiplin amirlerine tanınan takdir haklarından diğeri ise cezaların ağırlaştırılmasına ilişkindir. Yönetmeliğin 14'üncü maddesinde personelin disiplinsizliği işlediği tarihten geriye doğru; iki yıl içerisinde aynı disiplinsizlikten dolayı disiplin cezası almış olması halinde, disiplin amiri bir üst disiplin cezası işlemi tesis edebilmektedir. Aynı şekilde personel, disiplinsizliği işlediği tarihten itibaren geriye doğru bir yıl içerisinde aynı disiplin cezasını gerektiren diğer disiplinsizliklerden dolayı iki defa disiplin cezası almış olması halinde, disiplin amiri bir üst disiplin cezası işlemi tesis edebilmektedir.[324] TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliğinde ise 16'ncı maddesinde ise askeri öğrencilere verilen disiplin cezasının ağırlaştırılmasına ilişkin düzenleme bulunmaktadır. Bahse konu düzenlemede disiplin amirleri, askeri öğrencinin kınama cezasını gerektiren disiplinsizliği, aynı disiplin yılı[325] içerisinde ikinci defa işlemesi halinde, ikinci işlenen disiplinsizliğe, izinsizlik disiplin cezası verme yetkisine sahip olmaktadır.[326]

Disiplin amirlerinin askeri öğrenciye verilecek disiplin cezasının ağırlaştırılması bakımından başvurabileceği diğer seçenek ise disiplin amirleri, yetkileri dâhilinde bulunan izinsizlik disiplin cezası gerektiren disiplinsizlik teşkil eden fiili gerçekleştiren askeri öğrenciyi daha ağır ceza alması amacıyla öğrenci disiplin kuruluna sevk edebilmektedir. Aynı şekilde disiplin amiri, kınama veya izinsizlik disiplin cezası gerektiren bir disiplinsizlik teşkil eden fiili gerçekleştiren askeri öğrenciyi, daha ağır disiplin cezası alması amacıyla öğrencinin üst disiplin amirleri tarafından cezalandırılmasını teklif edebilmektedir.[327]

---

[324] TSK Disiplin Kanunu md. 14/1; *Disiplinsizliğin işlendiği tarihten geriye doğru; iki yıl içinde aynı disiplinsizlikten dolayı disiplin cezası alınmış olması veya bir yıl içinde aynı derece cezayı gerektiren başka disiplinsizliklerden dolayı iki defa ceza alınmış olması hâllerinde, Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası hariç, bir derece ağır ceza verilir.*

[325] TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği md. 4/ğ; *Disiplin yılı; Lisans ve ön lisans öğrencileri için, eğitim öğretim yılının başlangıcından müteakip eğitim öğretim yılı başlangıcına kadar olan süre olup bu, okula yeni katılan öğrenciler için intibak veya oryantasyon süresi sonunda yapılan ant içme töreninden itibaren başlayan süreyi, mezun olacak öğrenciler için subay veya astsubaylığa nasbedildikleri günün başlangıcı ile sona eren süreyi ifade etmektedir.*

[326] TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği md. 16/1/ç; *Kınama cezası ile cezalandırılmış bir disiplinsizliğin aynı disiplin yılı içinde tekrar işlenmesi durumunda, bu disiplinsizliğe izinsizlik cezası verebilir.*

[327] TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği md. 16/1/d; *Disiplin amiri ... Cezanın ağırlaştırılması maksadıyla;*

1) Kınama ve yetkisi dâhilindeki izinsizlik cezalarını gerektiren disiplinsizlikler için, öğrencinin üst disiplin amiri tarafından cezalandırılmasını teklif edebilir,

2) Yetkisi dâhilindeki izinsizlik cezalarını gerektiren disiplinsizlikler için, öğrenciyi öğrenci disiplin kuruluna sevk edebilir.

Disiplin amirlerinin TSK Disiplin Kanunu ve TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği tarafından kendilerine tanınan takdir hakkını kullanarak verdikleri disiplin cezaları, idari işlemin konusu yönünden hukuka uygun olacaktır.

Askeri öğrenciler hakkında verilebilecek disiplin cezaları konu olarak yalnızca kınama ve izinsizlik disiplin cezası ile sınırlandırılmaktadır. Bunların yanında disiplinsizlik yapan askeri öğrenciye disiplin cezası sayılmayan bazı işlemleri de kanuni olarak yapılabilmektedir. TSK Disiplin Kanunu'nun *disiplin amirlerinin ikaz ve disiplin eğitimine alma yetkisi* başlığını taşıyan 10'uncu maddesinde düzenlenmektedir. Söz konusu düzenleme disiplin amirlerinin maiyetine yaptıkları hataları göstermesini, maiyetini eleştirmesini, maiyetini sözlü olarak ikaz etmesini ve maiyetini yazılı olarak ikaz etmesini disiplin cezası olarak görmemektedir.[328]

a. Konu Unsuru Yönünden Hukuka Aykırılık Oluşturan Durumlar

Askeri öğrenciler hakkında verilen disiplin cezalarının konu unsuru yönünden hukuka aykırı olmaları yönünden verilecek ilk örnek kanunda belirtilmeyen bir disiplin cezasının tesis edilmesidir. TSK Disiplin Kanunu'na göre askeri öğrencilere yalnızca kınama ve izinsizlik disiplin cezaları verilebilecektir. Bu iki disiplin cezasının dışında herhangi bir disiplin cezası işlemi tesis edilirse, bu ceza hukuka aykırı olacaktır. Örneğin; askeri öğrenci hakkında hizmetten men disiplin cezasının uygulandığı varsayımında, söz konusu ceza erbaş ve erler hakkında uygulanabilecek disiplin cezalarından olup askeri öğrencilere verilebilecek olan disiplin cezalarından olmadığı için konu unsuru yönünden hukuka aykırı olacaktır.

Aynı şekilde takdir hakkının şartları oluşmadan askeri öğrencinin hak ettiği cezadan fazlasını alması durumunda da söz konusu disiplin cezası hukuka aykırı olacaktır. Disiplin amiri askeri öğrenci hakkında kınama disiplin cezasını gerektiren bir eylemin aynı disiplin yılının içerisinde tekerrürü halinde, disiplinsizlik teşkil eden davranışa izinsizlik disiplin cezası verebilmektedir. Disiplin amirinin, kınama disiplin cezası gerektiren bir disiplinsizliğin askeri öğrenci tarafından disiplin yılı içerisinde ilk defa işlenmiş olması halinde uyguladığı izinsizlik cezası konu unsuru yönünden hukuka aykırı olacaktır. Disiplin

[328] TSK Disiplin Kanunu md. 10/1; *Amirlerin; maiyetine hatalarını göstermesi, maiyetini eleştirmesi, sözlü veya yazılı olarak ikazı disiplin cezası sayılmaz.*

amirinin, kınama disiplin cezası gerektiren bir eylemi işleyen askeri öğrenciyi, öğrenci disiplin kuruluna sevk etmesi ve öğrenci disiplin kurulu tarafından askeri öğrenci hakkında izinsizlik disiplin cezası verilmesi halinde de söz konusu ceza konu unsuru yönünden hukuka aykırı olacaktır.

5. Askeri öğrencilere Verilen Disiplin Cezalarının Amaç Unsuru Yönünden İncelenmesi

İdari işlemin amacının kamu yararı olduğu hem doktrinde hem de yargı kararlarında kabul gören bir olgudur. Askeri öğrencilere verilen disiplin cezalarında da aynı şekilde kamu yararı amacının güdülmesi gerekmektedir. Her ne kadar kamu yararı amacı genel bir amaç olsa da disiplin cezalarının verilmesi hususunda genel amacın yanında özel bir amaç da mevcuttur. Bu özel amaç TSK Disiplin Kanunu'nun *amaç* başlığını taşıyan 1'inci maddesinde düzenlenmektedir.[329] Bu hüküm yorumlandığında özel amacın, disiplini kurmak, kurulan bu disiplini korumak ve bu disiplinin devamlılığını sağlamak olduğu açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Askeri öğrenciler açısından da aynı hususlar geçerlidir.

Askeri öğrenciler hakkında disiplinin sağlanması amacıyla disiplin puanı sistemi usulü öngörülmüştür. Bu usule göre, askeri öğrencilere eğitim öğretim sürelerine göre belirli bir disiplin puanı tahsis edilmektedir. Disiplin puanlarının miktarı, TSK Askeri öğrenci Disiplin Yönetmeliği'nin *disiplin puanları* başlığını taşıyan 30'uncu maddesinde hüküm altına alınmaktadır. Bahse konu maddede askeri öğrencinin eğitim süresi dört yıldan daha uzun ise her yıl için otuz puan; iki yıldan fazla dört yıldan az ise (dört yıl dâhil) yüz yirmi puan; bir yıldan fazla iki yıldan az ise (iki yıl dâhil) seksen puan; altı aydan fazla bir yıldan az ise (bir yıl dâhil) elli puan; altı aydan az ise otuz disiplin puanı olarak öngörülmüştür. Bu şekilde, öğrenciler için disiplin puanı üst sınırı getirilmek suretiyle askeri öğrencinin disiplin altına alınması amaçlanmaktadır. Kendilerine verilen disiplin puanını tüketen öğrencilerin, bulundukları askerî okullar ile ilişiği kesilmektedir.[330]

---

[329] TSK Disiplin Kanunu md. 1; *Bu Kanunun amacı; Türk Silahlı Kuvvetlerinde etkin bir disiplin sisteminin tesisi, muhafazası ve idamesine ilişkin usul ve esasları belirlemektir.*

[330] TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği md. 41; *Öğrencilerin disiplin puanının tamamının kaybedilmesi nedeniyle veya disiplin puanına bakılmaksızın okuldan çıkarılma işlemleri kendi özel Yönetmeliklerinde yazılı usul ve esaslara göre yapılır.*

Gerek disiplin amirlerinin gerekse de öğrenci disiplin kurullarının, kamu yararı ve disiplinin sağlanması amacı dışında bir amaç ile verdikleri disiplin cezaları, amaç unsuru yönünden hukuka aykırı olacaktır.

Danıştay bir kararında, "*şehir plancısı kadrosunda olup, görevlendirme ile İmar İşleri Müdürlüğü görevini yürüten davacının, mahalli idareler seçimlerine çok kısa bir süre kala, belediye başkanına çok yakın çalışan ve onun yetkilerini devralabilen belediye başkan yardımcısı kadrosuna atanmasına ilişkin işlemde kamu yararına ve hukuka uygunluk bulunmaması karşısında, söz konusu atamanın kısa bir süre sonra (19 gün) geri alınarak davacının önceki görevi olan şehir plancılığına atanmasına ilişkin işlemde hukuka aykırılık bulunmamaktadır*."[331] ifadeleri ile kamu yararına aykırı bulunduğu için geri alınan idari işlemi hukuka uygun bulmuştur.

[331] DİDDK, E. 2008/105, K. 2009/144, T. 26.02.2009, DD. S.122, s. 86-88.

SONUÇ

İdari işlemlerin, yargı makamları tarafından incelenmesi gereken unsurları İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda düzenlenmektedir. Bahse konu Kanun'a göre idari işlemlerde olması gereken unsurlar yetki, şekil, sebep, konu ve amaçtır. Kısaca açıklamak gerekirse yetki unsuru, idari işlemin kendisine kanun ile yetki verilen makamda bulunan kişi veya organda görev alan kişiler tarafından yapılmasıdır. Şekil unsuru ise idari işlemin yapılma tarzını, usulünü belirleyen bir unsurdur. Sebep unsuru, idari işlemin yapılma gerekçesini belirten nedenlerdir. Konu unsuru ise idari işlemin hangi konularda yapılması gerektiğini belirten unsurdur. Amaç unsuru ise idari işlemlerin ne maksatla yapıldığını belirleyen unsurdur.

Askeri öğrenciler hakkında verilen disiplin cezaları, idare tarafından uygulanan bir idari işlem niteliğindedir. İdari işlem niteliğinde olan disiplin cezalarının hukuka uygun kabul edilmesi için genel idare ilkelerine uygun olması gerekmektedir. Bu ilkelerin başında idarenin kanuniliği ilkesi gelmektedir. İdare işlem tesis ederken kanuna dayanmak zorundadır ve kanuna aykırı işlem yapamayacaktır. İşte askeri öğrenciler hakkında tesis edilen disiplin cezalarına dayanak olan kanun TSK Disiplin Kanunu'dur.

TSK Disiplin Kanunu ve bu Kanun'a dayanarak çıkan TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği, disiplin amirlerine ve öğrenci disiplin kurullarına askeri öğrencilere disiplin cezası verme yetkisi vermektedir. Disiplin amirlerinde aranan şartlar yine aynı kanunda düzenlenmektedir. Bahse konu kanun öğrenci disiplin kurullarının nasıl oluşacağını ise TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği'ne bırakmıştır. Söz konusu yönetmelikte öğrenci disiplin kurullarının nasıl oluşacağı ve kimlerden teşkil edildiği düzenlenmektedir. Disiplin amirleri ve öğrenci disiplin kurulları dışında başka makam veya organlar tarafından tesis edilen disiplin cezaları da hukuka aykırı olacaktır. Yine disiplin amirlerinin ve öğrenci disiplin kurullarının verebileceği ceza yetkileri de sınırlandırılmaktadır. Disiplin amirleri veya öğrenci disiplin kurulları kendilerine verilen yetkinin dışında disiplin cezası vermesi durumunda bahse konu disiplin cezası hukuka aykırı olacaktır.

TSK Disiplin Kanunu'nda disiplin cezalarının hangi şekilde verileceği düzenlenmektedir. Söz konusu kanuna göre disiplin cezası işlemi tesis edilirken aranan tek şart yazılı olma şartıdır. Yazılı olma şartının detayları için yine mahkeme kararları

incelenmiştir. Disiplin cezalarında aranan usuller yine TSK Disiplin Kanunu'nda düzenlenmektedir. Yazılı şekil şartına uygun olmadan verilen disiplin cezaları hukuka aykırı olacaktır. Aynı şekilde TSK Disiplin Kanunu'nun belirlediği usul kurallarına uygun olmadan tesis edilen disiplin cezaları da hukuka aykırı olacaktır.

TSK Disiplin Kanunu'nda askeri öğrencilere verilecek disiplin cezalarının hangi sebeplere dayanması gerektiğine ilişkin yönetmeliğe atıfta bulunulmuştur. TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği'nde ise askeri öğrencilere uymadıkları zaman disiplin cezası verilecek olan disiplinsizlikler 3 maddede düzenlenmiştir. Burada yer alan disiplinsizlikler ile nitelik ve ağırlık itibarıyla benzer eylemleri işleyen askeri öğrenciler cezalandırılacaktır. Burada yer alan disiplinsizlik teşkil eden eylemler ile nitelik ve ağırlık itibarıyla benzer eylemlerin dışında başka bir sebebe dayanarak verilen disiplin cezaları hukuka aykırı olacaktır.

KAYNAKÇA

Açdoyuran, Sadettin Burak, İdari İşlemin Yetki Unsuru ve Yetki Unsurundaki Sakatlıklar, Konya, 1998.

Akgüner, Tayfun/Kahraman, Berk, İdare Hukuku, 8. B., İstanbul, 2017.

Akıllıoğlu, Tekin, Hangi Hukuka Giriş?, 4. Baskı (B), Ankara, 2020.

Akıllıoğlu, Tekin, Saklı Yetki Kavramı, Amme İdaresi Dergisi, C.11, S.3, 1978.

Akıllıoğlu, Tekin, Yönetim Önünde Savunma Hakları, Ankara, 1983.

Akyılmaz, Bahtiyar, İdari İşlemin Yapılış Usulü, Ankara, 2000. (İdari İşlemin Yapılış Usulü)

Akyılmaz, Bahtiyar. "Bir İdârî Usul İlkesi Daha: Anayasa m.40/2 Başvuru Yollarının Gösterilmesi", Yıldızhan Yayla'ya Armagan, İstanbul, 2003.

Akyılmaz, Bahtiyar/Sezginer, Murat/Kaya, Cemil, Türk İdare Hukuku Mevzuatı, 16. B., Ankara, 2023.

Altuntaş, Tayfun, "Kamu Disiplin Hukukunun Genel Görünümü ve Milli Savunma Üniversitesinde Görev Yapan Sivil Akademik Personelin Durumu", Ankara, 2023, s. 6.

Atay, Ender Ethem, Hukuk Başlangıcı, 9. B., Ankara, 2021. (Hukuk Başlangıcı)

Atay, Ender Ethem, İdare Hukuku, 8. B., Ankara, 2022. (İdare Hukuku)

Balta, Tahsin Bekir, İdare Hukukuna Giriş, Ankara, 1970.

Bilici, Mustafa, İdari İşlemlerde Amaç Unsuru ve Hukuka Aykırılık Halleri, İstanbul, 2017.

Boulanger, Özge Didem, İdari İşlemin Sebep Unsuru, İstanbul, 2016.

Çağlayan, Ramazan, İdare Hukuku Dersleri, 10. B., Ankara, 2022. (İdare Hukuku Dersleri)

Çağlayan, Ramazan, İdari Yargılama Hukuku, 14. B., Ankara, 2022. (İdari Yargılama Hukuku)

Damar, Fatma Betül, Bir Hukuki İşlem Türü Olarak İdari İşlem, Ankara, 2014.

Değirmenci, Olgun/Tanrıverdi, Battalgazi, Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu Şerhi, 3. B., Ankara, 2017.

Derdiman, Ramazan Cengiz, İdare Hukuku, İstanbul, 2015.

Doğan, Mustafa, İdari İşlemin Konu Unsuru, Eskişehir, 2016.

Duran, Lütfi, İdare Hukuku Ders Notları, İstanbul,1982.

Durmuş, Abdullah Alper, Memur Disiplin Hukuku, 5. B., Ankara, 2014.

Erdoğdu, Ahmet, "Yeni Disiplin Cezaları", DD, (S. 6-7, s. 5-18),

Eren, Abdurrahman, Anayasa Hukuku Ders Notları, İstanbul, 2018.

Erkul, Hüseyin/ Özcan Buckley, Ayşe/Seçtim, Hafize (2021) "Yükseköğretim Kurumlarında Disiplin Amirleri ve Disiplin Kurulları Sorunları Üzerine Nitel Bir Araştırma", TroyAcademy.

Erkut, Celâl, İptal Davasının Konusunu Oluşturma Bakımından İdari İşlemin Kimliği, Ankara, 1990.

Gökalp, Ali Sıtkı, İdari Dava Türleri, Yüzyıl Boyunca Danıştay, Ankara, 1968.

Gözler, Kemal, Hukukun Temel Kavramları, 16. B., Bursa, 2018. (Hukukun Temel Kavramları)

Gözler, Kemal, İdare Hukuku Cilt 1., 3. B., Bursa, 2019. (İdare Hukuku Cilt 1)

Gözler, Kemal, İdare Hukukuna Giriş. 29. B., Bursa, 2023. (İdare Hukukuna Giriş)

Gözler, Kemal, Türk Anayasa Hukuku Dersleri, 21. B., Bursa, 2017. (Türk Anayasa Hukuku Dersleri)

Gözübüyük, A. Şeref/Tan, Turgut, İdare Hukuku [Genel Esaslar, Cilt I], 4. B., Ankara, 2019. (İdare Hukuku)

Gözübüyük, A. Şeref/Tan, Turgut, İdare Hukuku [İdari Yargılama Hukuku Cilt II], 2. B., Ankara, 2022. (İdari Yargılama Hukuku)

Gözübüyük, Şeref, Hukuka Giriş ve Hukukun Temel Kavramları. 40. B., Ankara, 2020.

Günday, Metin, İdare Hukuku, 11. B., Ankara, 2017.

Gürbüz, Reşit, İdare Hukuku, Ankara, 2.B., 2016.

Kadıoğlu, Ali, İdari İşlemin Şekil Unsuru, Ankara, 2010.

Kahveci, Yusuf, İdari İşlemlerde Yetki Unsuru, Ankara, 2006.

Kalabalık, Halil, İdare Hukuk Dersleri Cilt II, 5. B., Ankara, 2021.

Karahanoğulları, Onur, "Güvenlik Soruşturması." Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Y. 1998, C. 53, S. 1, s. 159-184.

Karahanoğulları, Onur, İdarenin Hukukla Kavranması: Yasallık ve İdari İşlemler, 5. B., Ankara, 2022.

Karatepe, Şükrü, İdare Hukuku, 4. B., İzmir, 1995.

Koç, Cihan, Notlu-Açıklamalı-İçtihatlı-Örnekli Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu ve Yönetmeliği & Milli Savunma Bakanlığı Askerî Mahallerde Önleme Araması ve Kontrol Yönetmeliği & Askeri Ceza Kanunu & Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu ve Yüksek Disiplin Kurulları Yönetmeliği & Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu ve İlgili Mevzuat, 28. B., Ankara, 2023.

Onar, Sıddık Sami, İdare Hukuku Umumi Esasları Cilt II, İstanbul, 1960. (Cilt II)

Onar, Sıddık Sami, İdare Hukukunun Umumi Esasları Cilt I, İstanbul, 1966. (Cilt I)

Ortak, Yücel, Danıştay Kararları Işığında İdari İşlemin Yetki Unsuru, 2019, İstanbul.

Özay, İl Han, Devlet İdari Rejim ve Yargısal Koruma, İstanbul, 1987. (Devlet İdari Rejim ve Yargısal Koruma)

Özay, İl Han, Gün Işığında Yönetim, 36. B., İstanbul, 2017. (Gün Işığında Yönetim)

Özbudun, Ergun, Türk Anayasa Hukuku, 17. B., Ankara, 2017.

Sezginer, Murat, İptal Davasının Uygulanma Alanı Bakımından Ayrılabilir İşlem Kuramı, Ankara, 2000.

Sümer, Haluk Hadi, Hukuka Giriş Kavramlar & Kurumlar, 5. B., Ankara, 2022.

Şen, Ersan/Eryıldız, Sefa, Hukuka Giriş, 3., Ankara, 2021.

Şişman, Gülden/Sarsıkoğlu, Şenel/Savrun, Nibal Fatma, Hukuk Başlangıcı, 1. B., Ankara, 2022.

Tan, Turgut, İdare Hukuku, 7. B., Ankara, 2018. (İdare Hukuku)

Tan, Turgut, İdarenin Özel Hukuk Alanındaki İşlemleri, II. Ulusal İdare Hukuku Kongresi (10-14 Mayıs 1993), İdari Yargının Dünyadaki Bugünkü Yeri, Ankara, 1993. (Özel Hukuk)

Taşlıdere, Ömer Faruk, İdari İşlemin Bir Unsuru Olarak Yetki Unsuru ve Sakatlıkları, Sakarya, 2011.

Ulu, Güher, İdari İşlemin Sebep Unsuru ve Yargısal Denetimi, Bursa, 2021.

Yayla, Yıldızhan, İdare Hukuku, 2. B., İstanbul, 2010.

Yıldırım, Turan/Yasin, Melikşah/Kaman, Nur/Özdemir, Halit Eyüp/Üstün, Gül/Çakır, Hüseyin Melih/Okay Tekinsoy, Özge, İdare Hukuku. 8. B., Ankara, 2021.

Zabunoğlu, Yahya Kasım, İdare Hukuku, C., 1, Ankara, 2012.

İNTERNET

https://www.etimolojiturkce.com

Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük, https://sozluk.gov.tr/.

YARGI KARARLARI

Anayasa Mahkemesi, E. 2003/71, K. 2008/79, T. 11.03.2008.

Anayasa Mahkemesi, E. 2015/94, K. 2016/27, T. 07.04.2016.

Anayasa Mahkemesi, Başvuru No: 2019/39033, T. 28.6.2022.

DİBK, E. 1972/2, K. 1973/10, T. 14.04.1973.

DİBK, E. 1969/8, K. 1973/14, T. 22.12.1973.

DİDDK, E. 2008/105, K. 2009/144, T. 26.02.2009.

DİDDK., E. 2010/2072, K. 2010/1467, T. 04.11.2010.

DİDDK, E. 2022/1464, K. 2022/2040, T. 06.06.2022.

D. 1. İDD., 1984/72, K. 1984/155, T. 05.07.1984.

D. 2. İDD., E. 2010/7168, K. 2011/307, T. 02.02.2011.

D. 2. İDD., E. 2021/1506, K. 2022/1926, T. 20.04.2022.

D. 3. İDD., E. 2021/1593, K. 2022/691, T. 18.05.2022.

D. 3. İDD., E. 2019/7241, K. 2022/2454, T. 25.05.2022.

D. 4. İDD., E. 2009/248, K. 2011/4403, T. 23.05.2011.

D. 5. İDD., E. 2007/1074, K. 2007/4662, T. 17.09.2007.

D. 6. İDD., E. 1947/2324, K. 1948/1395, T. 08.06.1948.

D. 6. İDD., E. 1981/792, K. 1982/918, T. 13.04.1982.

D. 6. İDD., E. 2002/411, K. 2003/2298, T. 17.04.2003.

D. 7. İDD., E. 2012/4237, K. 2012/7610, T. 21.12.2012

D. 8. İDD., E. 1991/1717, K. 1992/571, T. 30.03.1992.

D. 8. İDD., E. 1998/2038, K. 1999/2090, T. 13.05.1999.

D. 8. İDD., E. 2008/1180, K. 2008/5500, T. 26.09.2008.

D. 8. İDD., E. 2017/4269, K. 2021/4136, T. 28.09.2021.

D. 8. İDD., E. 2018/4372, K. 2022/312, T. 27.01.2022.

D. 8. İDD., E. 2019/1000, K. 2022/1219, T. 25.02.2022.

D. 8. İDD., E. 2019/8971, K. 2022/1259, T. 25.02.2022.

D. 8. İDD., E. 2018/3327, K. 2022/2026, T. 24.03.2022.

D. 8. İDD., E. 2019/4744, K. 2022/2030, T. 24.03.2022.

D. 8. İDD., E. 2021/3010, K. 2022/3332, T. 18.05.2022.

D. 10. İDD., E. 1984/492, K. 1985/10, T. 14.01.1985.

D. 10. İDD., E. 1985/50, K. 1985/526, T. 13.03.1985.

D. 10. İDD., E. 1989/2924, K. 1991/547, DD, T. 20.02.1991.

D. 10. İDD., E. 1988/2495, K. 1991/1002, T. 20.3.1991.

D. 10. İDD., E. 1991/1149, K. 1991/2286, T. 17.06.1991.

D. 10. İDD., E. 1995/6683, K. 1997/224, T. 04.02.1997.

D. 10. İDD., E. 2001/4040, K. 2005/181, T. 02.02.2005.

D. 10. İDD., E. 2007/6407, K. 2008/3039, T. 30.04.2008.

D. 10. İDD., E. 2009/5590, K. 2009/10533, T. 16.12.2009.

D. 10. İDD., E. 2010/13350, K. 2011/1738, T. 11.05.2011.

D. 10. İDD., E. 2021/6605, K. 2022/2705, T. 24.05.2022.

D. 10. İDD., E. 2021/6965, K. 2022/2704, T. 24.05.2022.

D. 12. İDD., E. 2007/1419, K. 2009/1123, T. 06.03.2009.

D. 12. İDD., E. 2010/3324, K. 2014/1510, T. 13.03.2014.

D. 12. İDD., E. 2013/10617, K. 2016/6891, T. 28.12.2016.

D. 12. İDD., E. 2013/10936, K. 2016/6892, T. 28.12.2016.

D. 12. İDD., E. 2017/2263, K. 2020/3436, T. 04.11.2020.

D. 12. İDD., E. 2017/2263, K. 2020/3436, T. 4.11.2020.

D. 12. İDD., E. 2020/2696, K. 2020/4863, T. 29.12.2020.

D. 13. İDD., E. 2012/1871, K. 2013/276, T. 06.02.2013

D. 13. İDD., E. 2018/1498, K. 2019/759, T. 13.03.2019.

D. 13. İDD., E. 2018/995, K. 2019/1876, T. 28.05.2019.

D. 13. İDD., E. 2018/2193, K. 2022/1703, T. 19.04.2022.

D. 14. İDD., E. 2011/1886, K. 2012/1572, T. 13.03.2012.

D. 15. İDD., E. 2017/287, K. 2018/6547, T. 02.10.2018.